

Beproefde middelen en ernstige raadgevingen voor allen, die hunne oogen, tot in eene hoogen ouderdom, gezond bewaren of het verzwakte gezicht weer versterken willen; mitsgaders een voorshift, hoe men zich, bij plotslinge toevallen aan de oogen ... zelf helpen kan ... / Naar het Hoogduitsch.

Contributors

Beer, Georg Josef, 1763-1821.

Publication/Creation

The Hague : J.C. Leeuwestijn, [1801]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hfqkh7an>

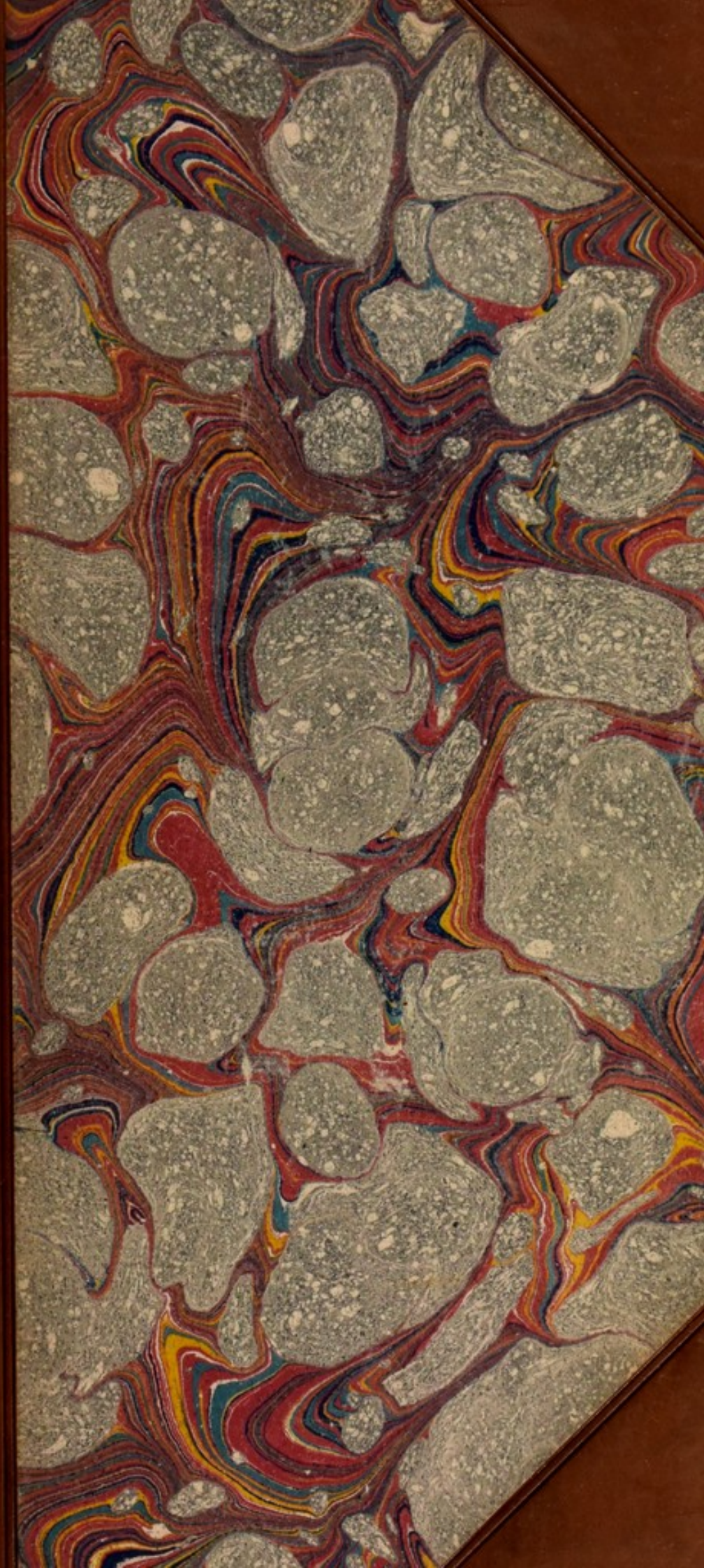
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

12932/B

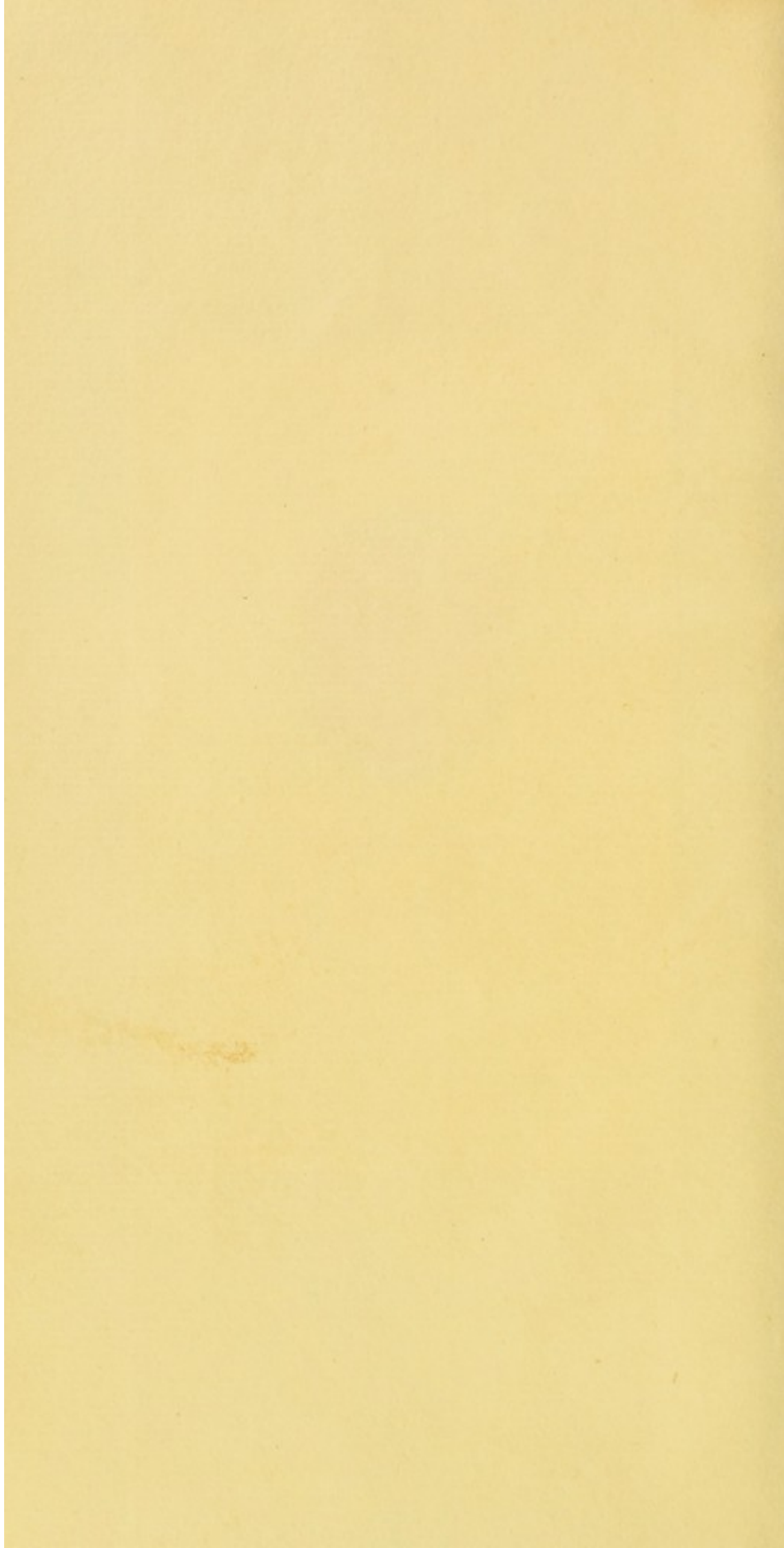

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

Digitized by the Internet Archive
in 2016

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637

STATE OF ILLINOIS

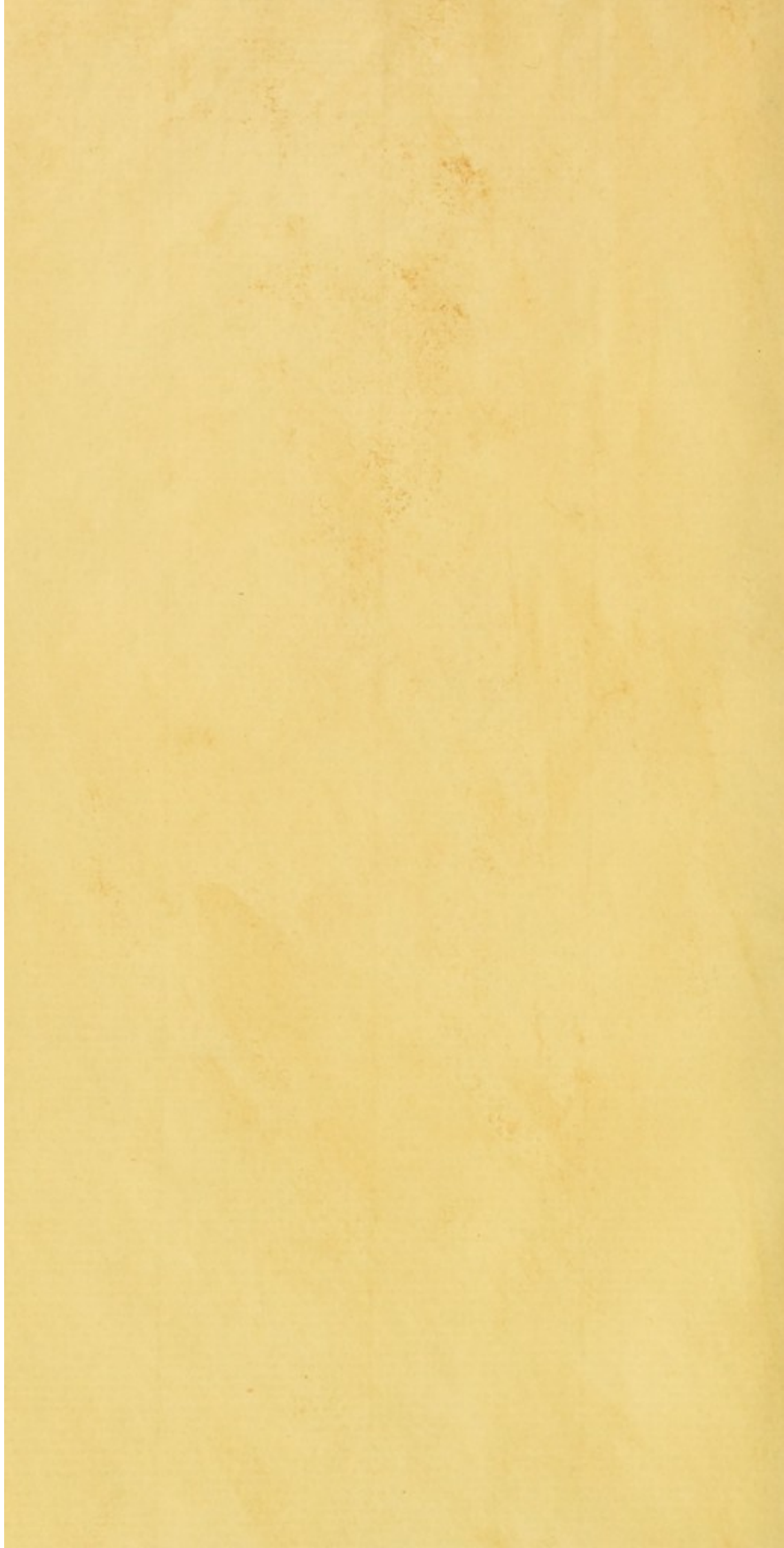
IN SENATE,
JANUARY 10, 1961.
REPORT OF THE
COMMISSIONERS OF THE
DEPARTMENT OF
NATURAL RESOURCES
AND CONSERVATION
ON THE
ANNUAL REPORT FOR
1960.

STATE OF ILLINOIS

IN SENATE,
JANUARY 10, 1961.
REPORT OF THE
COMMISSIONERS OF THE
DEPARTMENT OF
NATURAL RESOURCES
AND CONSERVATION
ON THE
ANNUAL REPORT FOR
1960.

STATE OF ILLINOIS

IN SENATE,
JANUARY 10, 1961.
REPORT OF THE
COMMISSIONERS OF THE
DEPARTMENT OF
NATURAL RESOURCES
AND CONSERVATION
ON THE
ANNUAL REPORT FOR
1960.

BEPROEFDE MIDDELEN EN ERNSTIGE RAADGEVIN-
GEN VOOR ALLEN, DIE HUNNE OOGEN, TOT IN
EENEN HOOGEN OUDERDOM, GEZOND
BEWAREN OF HET VERZWAKTE GEZIGT
WEER VERSTERKEN WILLEN;

MITSGADERS EEN

V O O R S C H R I F T,

HOE MEN ZICH, BIJ PLOTSLINGE TOEVALLLEN AAN
DE OOGEN, DIE GEENE MEDICINALE OF CHIRUR-
GICALE KUNDIGHEDEN VEREISCHEN, ZELF
HELPEN KAN, EN HOE MEN DE OOGEN,
BIJ EN NA DE KINDERPOKKEN, BE-
HANDELEN MOET.

NAAR HET HOOGDUITSCH

V A N

GEORG JOSEPH BEER,

MED. DOCTOR EN BEËEDIGD OOGARTS AAN
DE UNIVERSITEIT TE WEEENEN.

MET EENE VERKLARENDE PLAAT ENZ.

IN DEN HAAGE, BIJ
J. C. LEEUWESTIJN,

Op het Spui, Wijk Q. Nr. 117.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

V O R S C H R I F T

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

VOORBERICHT

V A N D E N

S C H R I J V E R.

Geen onzer uitwendige zinnen verschafft ons een zoo afwisselend en duurzaam vermaak, als het gezigt. Na eene ganfche reeks van jaren herinneren wij ons nog met de levendigfte vreugd, eene fraaije landftreek, een uitmuntend fchilderij, in wier befchouwing wij uren, ja dagen lang, ons genoeg vonden. — Ieder oogenblik verschafft ons het oog nieuwe vreugd, terwijl de overige zintuigen den fteeds naar genot hakenden mensch, zulk een vermaak flechts fpaarzaam en vlugtig toedienen. — Hoe fpoedig, bij voorbeeld, is niet de herinnering aan een

fchoon concert uitgewischt, ook dan, wanneer wij hetzelve met het oor eens kenners en met het innigste genoeg aanhoorden. Vergeefs pogen wij het eenstemmig en welluidend geheel, met alle de streelende gewaarwordingen, die het in ons verwekte, in ons geheugen te herroepen, offchoon het, in den oogenblik, toen wij het hoorden, ons in verrukking geheel wegfleepte; — een voorwerp echter, dat wij gezien hebben, herinneren wij ons, in alle deszelfs bijzonderheden, zoo bepaald, dat wij zelfs in staat zijn, zoo wij ons anders van den schat der taal wel weten te bedienen, om alles, wat ons, in het beschouwen daar van, streelde, met het levendigste gevoel en even als zagen wij het nog tegenwoordig voor ons, af te malen.

En

En evenwel verwaarloozen wij zoo vaak ons gezigt; evenwel bestormen wij dit zintuig dikwerf met eene zoo strafbare ligtzinnigheid, dat men zich waarlijk verwonderen moet, dat er, met deze handelwijs vergeleken, zoo weinig blinden gevonden worden.

Maar hoe zou men ook, in eenen gezonden staat, op eene doelmatige behandeling der oogen bedacht zijn, daar men dit teeder zintuig, zelfs wanneer het ongesteld is, zonder eenige bedenking, aan ieder oud wijf, aan elken landlooper prijs geeft?

Veelligt gelukt het mij, door middel van het tegenwoordig geschrift, mijnen medeburgers de zorg voor een deel huns

VIII VOORBERICHT

ligchaams, van welks gezondheid hun grootste geluk afhangt, wat meer op het hart te drukken, dan tot hier toe plaats vond. En waarlijk het is daar toe hoog tijd; want immers moet het eenen iederen in het oog loopen, hoe zeer men, sedert eenige jaren, over het algemeen, aan het gezigt begint te lijden.

Ontelbare reizen vroegen mij, sedert, de vijftien jaren, dat ik hier (te Weenen) als oogarts het vertrouwen van het publiek geniet, menschen, gewoon, om, over hun ligchaam na te denken: *Hoe kan men toch zijne oogen gezond bewaren? Hoe moet men ze behandelen, wanneer ze reeds verzwakt zijn? en hoe kan men, bij plotslinge toevallen, die geen eigenlijke medicinale en chirurgicale kundigheden ver-*

ei-

eischen, op plaatsen, waar men geen hulp van eenen geneesheer bekomen kan, zich zelf helpen?

Wie anders kan en moet deze voor elk zoo belangrijke vragen beandwoorden, dan een geoefend oogarts, wiens pligt het is, niet alleen om zijne zieke medeburgers te genezen, maar ook om voor het behoud hunner gezondheid zorg te dragen? Maar zekerlijk wordt er eene langdurige en veelvuldige ervarenis vereischt, zal dit antwoord bepaald en geheel doeltreffend zijn. Men zal zich daarom, denk ik, ook niet verwonderen, dat ik mijn antwoord, het welk zoo dikwerf en zoo dringend van mij geëischt werd, tot hier toe verschoof; mijne praktijk toch alleen kon mij de gelegenheid

x VOORBERICHT

verschaffen, om uit een verbazend aantal van oogziekten, die ik, bij lieden van allerlei rang, behandelen moest, gewigtige gevolgen, ten aanzien van het bewaren van gezonde en de zorg voor zwakke oogen, te trekken. De zoo oneindig verschillende oorzaken van deze ongesteldheden der oogen, die ik steeds met de uiterste naauwkeurigheid heb nagespeurd, konden mij alleen al die, schijnbaar geheel onschadelijke, kwade gewoonten in het gebruik van het gezicht leeren kennen, zoo zeer eigen aan elken stand, aan ieder bijzonder beroep.

Ik zal, in dit geschrift, de menschen in het algemeen en in het bijzonder op alle die groote en kleine misbruiken pogen opmerkzaam te maken, waar aan men
zich

zich, ten aanzien van de zorg voor de oogen, nog gestadig schuldig maakt; — ik zal hen eenen veiligen weg pogen te banen, om zich, dien bewandelende, in eenen hoogen ouderdom zelfs, in het gebruik van hun gezigt te kunnen verheugen; — ik zal er zorgvuldig op bedacht zijn, om aan iedere klasfe van menschen, de noodige regelen voor de bewaring hunner oogen, duidlijk voor te dragen; — en ik zal mij oneindig beloond rekenen, wanneer ik zie, dat men alom de voorflagen, die ik tot heil mijner medeburgers doe, *en welken zoo ligt op te volgen zijn*, algemeen ter harte neemt; want waarlijk het is voor den arts, wiens hart nog eenige menschenliefde ontwaart, de grievendste gewaarwording, wanneer hij bijna daaglijks ongeluk-

XII VOORBERICHT ENZ.

lukkigen zonder hulp, ja zonder de minste hoop zelfs, dat hunne ellende eenigzins verminderen zal, afwijzen moet, van welken toch *zeer velen*, zoo zij slechts eenigermate voor hun gezigt zorge hadden gedragen, hadden kunnen behouden worden.

WEENEN

den 25. November

1799.

IN.

I N H O U D.

EERSTE AFDEELING.

HOE MEN ZIJNE OOGEN GOED EN GE-
ZOND KAN BEWAREN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Bladz.

<i>Gedurige en daaglijksche zorg voor de Oogen wanneer zij goed en gezond zijn.</i>	
a. <i>Des morgens vroeg bij het ontwaken</i>	1
b. <i>Bij dag, buiten den arbeid</i>	18
c. <i>Des avonds en bij nacht</i>	34

TWEEDE HOOFDSTUK.

<i>Doelmatig gebruik der Oogen, in het al- gemeen.</i>	39
--	----

DERDE HOOFDSTUK.

<i>Verstandig gebruik der Oogen, in betrek- king tot verschillenden ouderdom.</i>	65
---	----

VIER-

VIERDE HOOFDSTUK.

<i>Regelen voor het gebruik der Oogen ten aanzien van den tijd.</i>	88
---	----

VIJFDE HOOFDSTUK.

<i>Zorg voor de Oogen bij verschillende soorten van arbeid</i>	92
--	----

ZESDE HOOFDSTUK.

<i>Uitspanning voor de Oogen na onvermijdelijke inspanning</i>	104
--	-----

ZEVENDE HOOFDSTUK.

<i>Regelen voor zulke ongelukkigen, die een Oog verloren hebben</i>	114
---	-----

TWEÈDE AFDEELING.

HOE MEN ZWAKKE OOGEN BEHANDELEN MOET.

EERSTE HOOFDSTUK,

<i>Gestadige zorg voor zwakke Oogen</i>	117
---	-----

TWEÈDE HOOFDSTUK.

<i>Doelmatig gebruik van zwakke Oogen in het algemeen en bijzonder</i>	125
--	-----

I N H O U D.

xv
Bladz.

DERDE HOOFDSTUK.

Goede keus van arbeid voor zwakke Oogen . 128

VIERDE HOOFDSTUK.

*Verstandige keus van uitspanning voor de
dezelyen* 131

VIJFDE HOOFDSTUK.

Behandeling van kort-en verzigtige Oogen . 133

ZESDE HOOFDSTUK.

Behandeling van de Oogen na zware ziekten 139

DERDE AFDEELING.

HOE MEN DE OOGEN BEHANDELEN MOET BIJ PLOTS-
LINGE TOEVALLLEN DIE GEENE EIGENLIJKE ME-
DICINALE OF CHIRURGICALE KUNDIGHE-
DEN VEREISCHEN.

EERSTE HOOFDSTUK

*Over het wegnemen van vreemde ligchamen,
die tusfchen den Oogappel en de Oogleden
invallen* 143

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

- Behandeling der Oogen, wanneer deze of
gene Insecten dezelyen gestoken hebben* 149

DERDE HOOFDSTUK.

- Behandeling der Oogen, wanneer zij, na
kwetsingen in den omtrek derzelyen, met
bloed ondergelopen zijn* 150

VIERDE HOOFDSTUK.

- Behandeling der Oogen, na eene plotslinge
verkoeling van het van zweet druipend
aangezigt* 152

VIJFDE HOOFDSTUK.

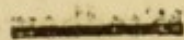
- Behandeling der Oogen bij en gedurende de
Kinderpokken* 153

De Plaat te plaatsfen tegen over Bladz. 58.

EERSTE AFDEELING.

HOE MEN ZIJNE OOGEN GOED EN GE-
ZOND KAN BEWAREN.

EERSTE HOOFDSTUK.

*Over de gedurige en daaglijksche zorg voor de
Oogen, wanneer zij goed en gezond zijn.*

a. *Behandeling der Oogen des morgens
vroeg bij het ontwaken.*

Ieder zoekt gemeenlijk den afgelegensten hoek in zijne woning op, om den nacht gerust door te brengen; van daar, dat ook de meeste slaapkamers zeer duister zijn; — dan ook hier mede denken velen, nog niet alles gedaan te hebben, want de vensters moeten nog met blinden of lui-ken, de bedden met gordijnen voorzien zijn, op

dat vooral geen geluid, geen enkele lichtstraal hen in hunnen verkwiklijken slaap store. — Mijne borst wordt beklemd, wanneer ik in de verftikkende lucht van zulk een slaapvertrek treed; en zouden dit niet reeds alle artsen, alle menschen hebben opgemerkt? — Hoe kan men in zulk eenen dampkring gezond blijven? Hoe kunnen dan de oogen, bij zulke menschen vooral, die dit zintuig bij dag zeer inspannen moeten, bevrijd blijven van nadeelige toevallen? Van daar juist komen ongetwijfeld, mede de bleeke levenlooze aangezichten onzer Stadbewoners, die, tegen het gelaat der gezonde landlieden afsteken, gelijk een gedoodverwd beeld, tegen een opgekleurd en voleindigd schilderij.

Dan niet alleen dit, dat men zich bij nacht als in eene gevangenis opsluit, maar vooral de plotslinge overgang uit die donkere hoeken in de heldere vertrekken onzer woning, is voor het oog zoo nadeelig, dat zelfs eene gewoonte van vele jaren lang de heillooze gevolgen van zulk eene handelwijs niet verhoeden kan. — Zekerlijk zal men niet altijd terstond in de eerste dagen, wanneer men zich aan zulk eene roekloosheid overgeeft, zwakheid of andere schadelijke toevallen aan zijne oogen bespeuren, zoo men anders volkomen gezond was; de naweeën echter blijven daarom niet achter wege; zij verschijnen bij den eenen slechts vroeger en bij den anderen later,
en

en zeer dikwerf, als ik door lieden geraadpleegd werd, die nog op verre na den ouderdom niet bereikt hadden, dat zij eene verzwakking van het gezigt bespeuren moesten, bleek het mij maar al te duidelijk, dat de straks gemelde kwade gewoonte de eenigste oorzaak van de zwakheid hunner oogen was.

De eerste regel dus, die men, bij zijne daagelijkse zorg voor de oogen, wanneer zij nog goed en gezond zijn, heeft in acht te nemen, is de volgende:

1. Men stelle dezelve, bij zijn ontwaken, nimmer plotsling aan een zeer sterk licht bloot.

Om inmiddels dezen raad, in deszelfs geheel omvang, te kunnen opvolgen, wordt noodzaaklijk vereischt, dat men het slaapvertrek nooit te duister make. De glazen moeten enkel van groene gordijnen voorzien zijn, die des morgens niet eer geopend worden, alvorens men ten minste eenige minuten is wakker geweest, op dat de oogen, nu reeds door dit gematigde licht voorbereid, niet zoo gevoelig door het heldere daglicht aangedaan worden.

Maar op dat ook het licht, dat door de gordijnen valt, de oogen van den slapenden niet te gevoelig aandoe, moet men *pogen*, eene kamer tot zijn slaapvertrek te bekomen, wier vensters niet tegen het oosten gerigt zijn.

Zekerlijk zal menig een onder mijne lezers mij hier toeroepen: was men maar altijd in staat, om zijne slaapkamer zoo te kiezen, als men wilde! dan ik andwoord den zoodanigen: gij kunt ten minste *altijd* uw bed in diervoege plaatsen, dat het daglicht u niet vlak in de oogen straalt, maar van achteren over uw hoofd invalt, zoo gij anders de gezondheid uwer oogen niet aan eene eigenzinnige plaatsing uwer meubelen opofferen wilt. — Misschien zullen eenigen denken, dat ik hier te veel gezegd heb; — velen zullen er aan twijfelen, dat er menschen zijn kunnen, die liever hun goed gezigt opofferen, dan eene klederkas aan een oord te stellen, waar zij, huns bedunkens, niet past; maar ik moet het helaas! luide zeggen, dat mij, in mijne praktijk, meermalen zulke eigenzinnige menschen echter zijn voorgekomen, die niet naar mijnen goeden raad luisteren wilden, en daar van maar al te laat berouw hadden.

Eene andere rede, uit dezelfde zucht tot zekere orde in zijn huisraad herkomstig, waarom men dikwijls, ten aanzien van het invallende licht, het ongeschiktste vertrek tot eene slaapkamer verkiest, is de bijkans algemeen aangenomen regel, om in het kleinste vertrek te slapen, en de grootere voor het zien van gezelschap te bewaren, zonder daar bij te bedenken, dat men, een klein slaapvertrek kiezende, in hetzelfde

grootte

groote gebrek vervalt, dat ik zoo even te voren, ten opzichte van de slechte lucht, berispt heb.

Bevindt men zich echter, ondanks zich zelven, in de treurige noodzaaklijkheid, om in een vertrek te moeten slapen, welks vensterramen tegen het oosten geplaatst zijn; zoo kan men toch het licht, door gordijnen, die wat digter zijn, en, is dit nog niet toereikend, door eenen eenvoudigen scherm, nabij het bed aan het hoofdeinde geplaatst, in diervoege matigen, dat de oogen van den ontwakenden nooit hevig aangedaan worden.

Dat men zelfs op reizen dien regel niet uit het oog verliezen moet, mag de volgende geschiedenis bewijzen. — Voor vijf jaren kwam hier, des avonds laat, een jong en volmaakt gezond reiziger in eene herberg aan. — De zonnestralen, die van den eenen zijdmuur en den vloer juist in zijne oogen terug kaatsten, wekten hem, des morgens, op de onaangenaamste wijze, uit den slaap; hij trok terstond de glasgordijnen, die bij ongeluk boven dien nog wit waren, toe, en sluimerde op nieuw in; welhaast echter werd hij, nog onzachter dan voorheen, door de zonnestralen gewekt, die thands zelven, door de dunne gordijnen, vlak op zijn gezicht vielen. Een vloed van tranen, en eene lastige spanning in de oogen, verzeld van eene matige roodheid, waren de onmiddellbare gevolgen van dit toeval, die zeker

niet lang van duur zouden geweest zijn, had zich de lijder, den volgenden morgen, niet op nieuw, aan denzelfden hevigen aanval van het zonnelicht blootgesteld. Hierom vond er ook, reeds den volgenden dag, eene ontsteking der oogen plaats, die, eenen geruimen tijd lang, alle middelen weêrstand, en nooit volkomen kon verdreven worden, tot dat ik er eindelijk de ware rede van ontdekte, en de zieke dit vertrek geheel verliet; nogthands bleef hem eene aanmerkelijke zwakte in de oogen bij, en eene zoo groote vatbaarheid van dezelve tot ontsteking, dat de jongeling, toen hij reeds genezen was, nog lang naderhand geen wind noch eenige verhitting van het lichaam verdragen kon, of hij had, eenige dagen achter een, roode en loopende oogen.

Zulke voorbeelden kon ik, in grooten getale, aanvoeren, en niet weinig menschen, die jaren lang, enkel uit zoodanige oorzaken, veel aan hunne oogen lijdten moesten, dankten mij hartlijk en doen het nog, daar ik ze, zonder eenig geneesmiddel, alleen hier door van hun lijdten verlostte, dat ik hen op de oorzaak van de zwakte hunner oogen deed letten, en hen aanspoorde, om dezelve uit den weg te ruimen (a).

Niet

(a) Ik kan bij deze gelegenheid niet voorbij, om van een vooroordeel te gewagen, dat mij reeds menig droevig
oogen-

Niet alleen ten aanzien van het licht, zondigen de menschen gemeenlijk bij hun ontwaken, maar zij benadeelen hunne oogen ook hier door vooral, dat zij zich den slaap, als het ware, uit de oogen wrijven willen; ja, dit is eene zoo zeer ingewortelde kwade gewoonte, dat ik bij-

kans

oogenblik, in den loop van mijne praktijk, veroorzaakt heeft. — Men meent naamlijk, en dikwerf zelfs bij de zoo genoemde beschaafde klasse van menschen, dat een *arts*, en vooral een *oogarts*, als hij eens geroepen wordt, volstrekt een of ander middel uit de Apotheek voorschrijven moet; doet hij dit niet, dan houdt men zich aanstonds gerechtigd, om te beweren, dat hij een weetniet is, of ten minste geen kennis van de ziekte heeft, waarbij hij geroepen wordt. Deze zonderlinge wijze van besluiten, ten aanzien der kunde van den *oogarts*, is echter helaas van zulke rondreizende kwakzalvers herkomstig, die zich den onverdienden naam van *oogarts* geven, en, zonder de minste kennis, den armen blinden, bij welken zij geroepen worden, tot voordeel van hunne beurs, eene menigte ziekten, mitsgaders hunne kostbare atfenijen, weten aan te praten. — Het is daarom ook zekerlijk geen wonder, zoo men zich van den waren en verstandigen *oogarts* nog geen denkbeeld kan maken, die *dikwijls*, zonder al die zoogenaamde *geneesmiddelen*, enkel door het wegnemen der oorzaak en eene verstandige zorg voor de oogen, eene ziekte poogt te genezen en in de daad geneest; — want sedert hoe lang is het dan wel, dat artsen en heelmeesters zich op het vak der oogziekten, dit zoo lang verwaarloosd gedeelte der heelkunde, kragtdadig hebben toegelegd?

kans twijfel, of het mogelijk zij, die geheel en al uit te roeijen.

Menschen, die volmaakt gezond zijn, en, bij hun werk, hunne oogen niet veel behoeven te vergen, bespeuren, wel is waar, niet *oogenbliklijk* eenig wezenlijk nadeel van dit onvoorzigtig wrijven der oogen; maar des te zichtbaar zijn de nadeelige gevolgen van zulk eene handelwijs bij de zoodanigen, die bij dag hun gezigt zeer inspannen moeten. Men ziet somtijds menschen, die, hun gansche leven door, roode, en gelijk men zich gewoonlijk uitdrukt, loopende oogen hebben; men onderzoekte slechts de rede van dit verschijnsel, en men zal zeker bevinden, dat, bij zeer velen, niets anders daar van de schuld was, dan dat zij, bij hun ontwaken, de oogen sterk wreven.

Hier uit leid ik nu den tweeden regel af.

2. Men wrijve, wanneer men ontwaakt zoo min als anders, de oogen vooral nooit sterk met de handen, maar strijke, bijaldien men eenige moeite, om de oogleden te openen, ontwaren mogt, de randen der oogleden slechts zeer zacht met zijn eigen speeksel.

Vele viesche vrouwtjes zullen hier, ik weet wel, de schouders over mij ophalen en spottend over mij glimlachen; maar zeker verandert deze glimlach wel haast in ernstige goedkeuring, wanneer

neer men het heilzame van dezen regel slechts bij ondervinding wil leeren kennen, en bedenken, dat het gezonde speeksel, welk met iedere beet, in den eersten oogenblik van het kaauwen, vermengd wordt, en zoo hoog noodzakelijk ter spijsvertering is, geen vocht zijn kan, tot een uitwerpsel bestemd, en ons, des morgens, veel dienstiger voor de oogen moet wezen, dan elk ander vocht, dat toch altijd als eene *hétérogene* of ongelijksoortige, dat is, eene van het wezen onzes ligchaams geheel verschillende stof, is aan te merken. Ik kon insgelijks eene menigte voorbeelden van menschen aanhalen, die staag bij hun ontwaken, veel moeite hadden, om hunne oogen te openen, en sedert den tijd, dat zij, op mijnen raad, alle dagen, des morgens, hunne oogleden zachtjes met hun speeksel bestreken, van deze moeilijkheid niets meer ontwaarden.

Ieder opmerkzaam en verstandig oogarts zal mij, daar te boven, moeten toestemmen, dat het oog zekerlijk zware kwetsingen, door scherp snijdende werktuigen veroorzaakt, uitstaan kan, zonder dat er het gezicht door lijdt; maar dat ook, aan den anderen kant kleine, weinig beteekenende wonden zelfs, van eene kneuzing verzeld, veelal zeer gevaarlijk voor de oogen worden. — Dus zien wij immers bij voorbeeld, dat er bij de kunstbewerking, waar door het lies geligt wordt, eene zeer groote opening in den oogap-

pel wordt gemaakt, welke nogthands altijd, ja dikwerf zonder zelfs het geringste lidteeken na te laten, toesluit, terwijl de oogen intusfchen nimmer eene hevige drukking verdragen kunnen; om die rede zijn alle kwetsingen van het oog ten uiterste nadeelig, ja niet zelden van eene algeheele verwoesting van dit zintuig verzeld, die de deelen van het oog sterk heen en weêr trekken of fcheuren. Laat ik slechts een enkel treurig voorbeeld aanhalen, dat mijnen lezeren tot eene genoegzame waarschuwing, in foortgelijke gevallen, verftrekken kan.

Ik werd, voor eenige jaren, bij eenen man geroepen, die altijd een uitnemend goed gezigt had gehad, maar nu, voor korten tijd, plotsling aan beide oogen fteke blind geworden was. Hij bevond zich naamlijk in een gezelfchap van goede vrienden, toen er eensklaps iemand, zonder dat hij het zag, binnen trad, van achteren op hem toefchoot, en zijne beide oogen met zijne handen bedekte. Hij zou nu raden, wie dit was; maar, hoe het kwam, of hij zijnen naam niet zeggen konde of wilde, weet ik niet; genoeg, hij gaf zich, zonder een woord fprekens, alle moeite, om de vingers van den perfoon, die achter hem ftond, los te maken; de ander, daar tegen, drukte dezelfen zoo veel te fterker aan, met dit gevolg, dat de man, toen hij eindelijk de oogen opende, aan beide zijne oogen blind was

was en bleef. Nergens evenwel was eenige kneu-
zing te bespeuren. — Uit dit droevig voorval
kan men opmaken, hoe zeer de oogen, bij eene
ligte drukking zelfs, lijden moeten.

Bij deze meer of minder gevaarlijke toevallen
gebeurt het ook niet zelden, dat zich, wanneer
men de oogen dikwijls en sterk wrijft, ongemerkt
een der hairtjes, die zich aan de oogleden bevin-
den, naar den oogappel ombuigen. — Ik heb
helaas! meer dan eens gezien, dat dit op zich
zelf onbeduidend toeval, aanleiding tot de hevig-
ste en langdurigste ontsteking der oogen gaf, ja
eindelijk zelfs het verlies van gezigt en oog ten
gevolge had, zoo de lijder niet terstond eenen
oplettenden arts in handen viel. Eens werd ik
bij eenen zieken geroepen, die, reeds vele maan-
den lang, aan eene zeer gevaarlijke en smartlijke
ontsteking der oogen leed, welke naar geene
middelen luisteren wilde, dewijl zij enkel door
een hoofdhaar was ontstaan, dat met de vingers
tusfchen de oogleden gewreven was, en hetwelk
ik zoo toevallig als gelukkig (naardien de oogle-
den alreede zoo sterk gezwollen waren, dat ik het
oog niet meer behoorlijk onderzoeken kon,) ont-
dekte en er uithaalde, waar op de ontsteking zeer
spoedig verdween, en de zieke dus welhaast genas.

Hier schijnt het mij ook de beste plaats te zijn,
om openlijk tegen een vooroordeel te velde te
trekken, het welk bij alle klasfen van menschen,

vooral echter bij de geringere volksklasse, zoo menigvuldig heerscht en zoo diep geworteld is, dat, tot hier toe, alle mijne zoo dringende als herhaalde vermaningen van weinig gevolg daar tegen geweest zijn. — Zoo haast men naamlijk slechts het begin van eene oogziekte bespeurt, die met eene vermeerderde gevoeligheid voor het licht verzeld gaat, poogt men dit zintuig terstond, niet alleen voor alle gewone prikkeling van lucht en licht, op het zorgvuldigst te bewaren, maar men bedekt het oog zelfs met een verband of eenen veelvuldig gevouwen doek, dien men, daar te boven, veelal nog digt op het oog drukt. — Ik daag alle oogartsen uit, om mij te weérleggen, daar ik beweere, dat deze heillooze gewoonte alleen zeer dikwijls oorzaak is van de smartlijkste en gevaarlijkste oogziekten, ja meermalen van eene volslagen blindheid gevolgd wordt. Eene weinig beteekenende zinking of kleine rinning van bloed, die in een paar dagen zou verdwenen zijn, ontaardt welhaast, enkel door dien men het oog, op eene onverstandige wijze, aan alle gewone prikkeling van lucht en licht onttrekt, enkel door een aangelegd verband, tot eene gevaarlijke stremming der weivochten in de doorzigtige deelen van het oog, of tot eene kwaadaardige verettering. — Het zintuig dat voorheen nauwlijks ontsteld mogt heten, wordt, dus doende, in korten tijd, zoada-

danig verzwakt, dat het nu in de daad zeer gevaarlijk ontsteld is, en de hulp van den arts zelfs menigmaal te laat komt.

Het oog gewent zich, wel is waar, zeer spoedig aan de duisternis, dat is, aan het gebrek van eene prikkeling tot het leven, zoo noodig voor deszelfs welstand; maar het leert niet zoo spoedig en ligt deze prikkeling op nieuw verdragen, en wordt dus rascher, dan eenig ander lichaamsdeel, wanneer het volstrekt van alle werkzaamheid beroofd wordt, onbekwaam, om ons den behoorlijken dienst te doen.

Evenwel hoop ik, dat men mij hier niet verkeerd verstaan moge. Een zeer ongesteld oog zelfs, dat ten uiterste gevoelig is voor de prikkeling van lucht en licht, mag, wel is waar, nooit verbonden worden, zoo de ongesteldheid niet gevaarlijk of ten minste niet langdurig worden zal; maar nogthands moet men hetzelve voor alle overtollige lichtstralen, die het te sterk prikkelen, voor eene koude, vochtige lucht, en voor den wind bewaren, terwijl men dit alles volkomen bereikt door eenen ligten oogenscherm van groen taf, zoodanig met koper- of ijzerdraad gemaakt, dat het ver genoeg van het oog verwijderd is, en hetzelve niet van alle werkzaamheid berooft. Arme lieden kunnen, in plaats van taf, groen papier tot zulk eenen scherm nemen, dat echter niet glad zijn moet.

In het vorige jaar (1799) kreeg ik eenen veelbelovenden jongeling van agttien jaren in de kuur, die, reeds zes jaren lang, aan eene klierachtige oogontsteking, met gezwollen aan het oog verknocht, geleden had. Gelijk het gewoonlijk bij deze ziekte gaat, was ook hier eene bijzondere pijnlijke gevoeligheid voor het licht de rede, dat de lijder steeds duistere hoeken opzocht, en halve dagen lang op zijn aangezicht lag. Hij schuwde, natuurlijker wijze, het licht hoe langs zoo meer, en werd wel dra zoo gevoelig voor den minsten lichtstraal, dat hij zich geheel en al in een volslagen donker vertrek op sloot, en zich dus, in den bloei zijner jeugd, al het genot van de vreugd des levens ontzeggen moest. In dezen jammerlijken toestand vond ik den jongeling, toen een zijner bloedverwanten, die niet zoo vast, als de overigen, aan de ongeneeslijkheid der kwaal, die men voorgewend had, geloofde, hem tot mij bragt. Artsen zoo wel, als eenige andere lezers, zullen gereedlijk gelooven, dat er een onbegrensd geduld, en eene groote mate van zeggenskragt toe vereischt werd, om den lijder slechts over te halen, dat hij, door eene trapswijze werking van lucht en licht, twee volstrekte voorwaarden tot zijne herstelling, een begin met zijne genezing maken liet. Het gelukte mij eindelijk, om op deze onverwinlijk schijnende hindernissen te zegepralen, en de lijder kon vol-

strekt

strekt niet begrijpen, hoe dezelfde zaken, die hem voorheen zoo wreedaardig van het gebruik zijner oogen beroofden, thands eene zoo heilzame werking op dezelve doen konden; want hij werd, bijkans zonder eenige uitwendige hulpmiddelen, enkel door zeer weinige inwendig gebruikte artsenijen, en door eene doelmatige leeforde, binnen twee en eene halve maand, volkomen van zijne kwaal genezen.

3. Men moet de oogen, des morgens, en somtijds ook op den dag, wanneer de noodzaaklijkheid zulks medebrengt, met zuiver en frisch bronwater wasfchen.

Dit is een der gewigtigfte regelen, boven al voor de bewoners van zulke steden of streken, waar het menigvuldige stof de voornaamste oorzaak van vele oogziekten is.

Eenigen verwaarloozen dezen regel geheel en al, anderen volgen dien met eene te angstige naauwgezetheid, en de meesten slaan eenen geheel verkeerden weg in. — De eersten moeten, wel is waar, maar al te vroeg, voor hunne zorgeloosheid en onzuiverheid boeten, terwijl ik volstrekt niet begrijpen kan, hoe er menschen zijn kunnen, die het aanhoudend jeuken en branden hunner oogen niet eens aan den pligt herinnert, om ze te reinigen. Doch ook het menigvuldig wasfchen is zeer nadeelig; want hier door den de oogen te zeer geprikkeld, en wordt de
roe-

toevloed der sappen naar dezelveu te zeer vermeerderd.

Het water, waar mede men de oogen wascht, moet *zuiver* en *koud* zijn; om die rede moet men aan helder bronwater of overgehaald water de voorkeur geven; onzuiver, met middenzouten bezwangerd of warm water, maakt de oogen rood, doet ze loopen, en maakt ze te gevoelig voor het licht; uit dien hoofde zal men zich ook zelden wel bevinden bij het waschen met gewoon pompwater. — Ook moeten de oogen niet met eene sponsie gewaschen worden, maar enkel met eenen schoonen doek of met de vingers.

Zoo dra men bemerkt, dat er zich stof, opgedroogd zweet of andere vuiligheid in de hoeken der oogen of tuschen de oogleden bevindt, moet men de oogen terstond, door ze te waschen, daar van zuiveren.

Hoe drooger de lucht, hoe heviger de wind is en hoe meer stof daar door om hoog geworpen wordt, des te noodzaaklijker en heilzamer wordt het herhaalde waschen der oogen met frisch water. — Alleenlijk moet men zich zorgvuldig hoeden, dat ons aangezicht, op dit oogenblik, niet bezweet is; de verwaarloozing toch van dezen regel van behoedzaamheid heeft altijd de schaadlijkste gevolgen. Om deze zelfde rede is het niet raadzaam, om, terstond na het ontwaken, de oogen
met

met koud water te wasfchen, naardien, op dit tijdstip, de uitwasfeming over het gansche hoofd, door de warmte van het bed, nog zeer vergroot is, zonder dat men juist daadlijk zweet bemerkt.

Zeer vele menschen gelooven, hunne oogen wat regt te goede te doen, wanneer zij dezelve, door middel van zoogenaamde oogbekers, van glas of porcelein vervaardigd, daaglijks een paarmaal baden; maar herhaalde reizen heb ik mij reeds luide en openlijk, in mijne voorlezingen zoo wel als bij alle mijne zieken, tegen dit zoo schadelijk vooroordeel nadruklijk verzet, meermalen heb ik hen, die zich aan eene zoo nadeelige gewoonte niet ontwennen konden, ofschoon zij er reeds de ergste gevolgen van ontwaarden, in tegenwoordigheid hunner artsen met den Thermometer bewezen, dat het water, zelfs als het eenen hoogen graad van koude bereikt heeft, in deze bekers, wanneer zij ook maar weinige minuten lang aan het oog gehouden worden, eenen ongelooflijken graad van warmte aanneemt. — Daar het nu reeds lang, door onomstootlijke beëfenende bewijzen, beslist is, dat laauwe baden, voor de oogen, slechts in zeer weinige ongesteldheden van dezelve, nuttig, maar, *in alle andere gevallen* allernadeeligst zijn; zullen mijne lezers ligtelijk begrijpen, dat ik het afschaffen van deze verderflijke oogbekers als

eene volstrekte voorwaarde moet aanmerken, indien men zijne oogen gezond wil bewaren.

Maar op dat men, ook bij het wasfchen der oogen, niet eenigermate tot denzelfden misflag vervalle, moet men zich wel hoeden, dat men, met den in koud water gedoopten doek, niet te lang op de oogen verwijle.

b. Zorg voor de Oogen, gedurende den ganschen dag buiten den arbeid.

De woning, het huisraad, de hoofddekfels der mannen en vrouwen, de lucht, de leefregel, ja zelfs de stoelgang hebben eenen zoo grooten invloed op den welstand onzer oogen, dat ik er mij menigmaal over verwonder, hoe men zich, tot hier toe, zoo weinig om alle deze dingen bekommerd heeft, die toch waarlijk niet zelden den grondslag leggen tot eene onherstelbare zwakheid van gezigt en volflagen blindheid in den ouderdom.

Zoo nadeelig de plotslinge overgang uit het donkere in het helder licht is bij ons ontwaken, even zoo schadelijk kan zulks ook bij dag worden, het is daarom een gewigtige regel

1. Dat hij, die zijne oogen inspannen, en daarbij veel te huis blijven moet, altijd eene heldere, lichte woning moet zoeken.

Wie

Wie dezen raad in den wind slaat, zal niet lang arbeiden, zonder de beste kragten zijner oogen te verspillen; die hem nooit weêr vergoed kunnen worden; en wel dra zal hij zich door de smartlijkste aandoeningen gekweld zien, dewijl de plotslinge overgang uit het duister vertrek op de heldere straat binnen kort bewerken kan, dat men het licht ten sterkste schuiwt.

Welk eene zware zonde men echter tegen zijne oogen begaat, door het betrekken van eene duistere woning, men maakt zich aan eenen niet minder groven misflag schuldig, bijaldien men zich in eene wonig onthoudt, wier vensters op eenen muur uitzien, die door de zon beschenen wordt; want de hardnekkigste en gevaarlijkste ontstekingen der oogen zag ik enkel uit deze oorzaak ontstaan. Hier van echter breeder, wanneer ik over het gebruik der oogen spreken zal; dit moet ik hier nog maar in het algemeen aanmerken, dat elke woning, waar in het zonnelicht onmiddellbaar valt, veel dienstiger voor de oogen is, dan zulk eene, waar in de zonnestralen enkel terug gekeert worden.

Zoo wel het terug gekeerde zonnelicht; als dat, wat onmiddellbaar, in het vertrek valt, waar in men zich eenen geruimen tijd onthoudt, moet door groene of blaauwe gordijnen verzacht worden; doch hier bij heeft men, des zomers, eenen regel van voorzigtigheid nodig, dien ik mijnen

lezeren op het dringendst aanbeveel, dat men naamlijk de glasgordijnen overal wel vast make, op dat zij niet, wanneer de vensters open staan, door den togt, voornaamlijk wanneer de deuren geopend worden, heen en weêr waaijen, naardien de lichtstralen, die er dan plotsling en herhaald invallen, veel nadeeliger voor de oogen zijn zouden, dan al het zonnelicht.

Een vertrek, waar in de vensters tot aan den vloer reiken, is, voor het gezondste oog zelfs, nooit zonder wezenlijk nadeel; want het licht valt ons, van onderen op, vlak in de oogen, en al de voorwerpen ontvangen op deze wijze een valsch, geheel ongewoon, en, wat het ergste is, een slecht licht. Moest ik een van beiden kiezen, ik zou aan eenen kerker, die, door eene kleine opening, een spaarzaam licht van boven ontvangt, de voorkeur boven het prachtigste paleis geven; in den eersten toch zou ik mij in den welstand mijner oogen verblijden kunnen, daar zij, in het laatste, wel dra bedorven zijn zouden.

Wie zijne oogen daaglijks, met het beschouwen van zeer kleine voorwerpen, bezig houden moet, gelijk bij voorbeeld het geval is bij liefhebbers der natuurlijke historie en bij vele handwerkslieden, zoeke vooral eene woning, die een ver uitzigt heeft, op dat zijne oogen zich menigmaal, in het beschouwen van verre zijnde en

ver-

verschillende voorwerpen, weêr verkwikken en ontspannen mogen.

Of het huisraad den oogen heilzaam of nadeelig worden kan, weten de grooten het best; want het is ontwijfelbaar niet alleen het uitworfel van eenen meer gezuiverden smaak, dat men de glinsterende vergulde versierfelen al meer en meer in hunne woonvertrekken begint te vermiffen, maar het is ook het gewrocht van een onverklaarbaar pijnlijk gevoel in de oogen, dat men onvermijdblijk ontwaart, wanneer de lichtstralen van die fieradiën overal worden terug gekeatst.— Ik houd het daarom, uit hoofde der gewigtigfte redenen, voor het best, dat er

2. In de eigenlijke woonvertrekken behangfels gevonden worden, zonder het minfte goud, niet vele spiegels, wanden, deuren en blinden van eene zachte blaauwe of groene kleur; mitsgaders bruine ftoelen, tafels, kabinetten enz.

Dat de kleeding, en bovenal het hoofddekfel eenen gewigtigen invloed op den welstand der oogen kan hebben, daar aan twijfelt zeker niemand, die slechts een weinig pleegt na te denken over de verschijnfels, die hij aan zijn ligchaam ontdekt, ja ik moet, met zuiver genoeg, belijden, dat mij reeds meer dan eens mannen en vrouwen van een geöefend verftand eenige belangrijke en beproefde opmerkingen, ten aanzien

der schadelijke gevolgen van eenige dwaze modes hebben medegedeeld.

Onder alle deze, der gezondheid grootendeels allerschadelijkste uitvindingen der weelde, is er wel geene, die den oogen een zoo wezenlijk nadeel heeft toegebracht, als de verschillende sluijers, waar door de vrouwen de mannen nieuwsgierig maken, en hare eigene nieuwsgierigheid bedekken willen. — Het steeds voor de oogen zwevend floers, dat de voorwerpen ten deele voor ons verbergt, verzwakt het gezigt wel dra zoo zeer, dat tegenwoordig reeds vele meisjes van 17 tot 18 jaren, die zulke sluijers droegen, en welke de natuur van de beste oogen voorzien had, over zwakte van gezigt klagen, ja dat niet weinigen volstrekt buiten staat zijn tot het verrigten van sijne vrouwlijke handwerken. — Hoe zuur het menig meisje onder heuren sluijer valt, ziet men, bij de minste oplettendheid, zeer duidelijk; want naauwlijks ontdekt de martelares der mode eenig voorwerp, dat haar oog, meer dan gewoonlijk, tot zich trekt, of zij slaat het floers haastig terug, en laat heur fraai of lelijk gelaat, zonder eenig bedenken, aanschouwen. — Zij gevoelt, wel is waar, in dezen oogenblik, zeer levendigen drukkenden last van deze dwaze mode, maar evenwel laat zij, bij de naastvolgende wandeling, den sluijer niet te huis. Gelukkig begint men thands deze zotternij weér eenigzins te laten va-
ren,

ren, ten deele misfchien uit eigen overtuiging, dat er de oogen vreeslijk bij lijden; evenwel ziet men helaas! nog gestadig fluijers. Mogt mijne stem toch luide en sterk genoeg zijn, om deze moedwillige pijnbank voor de oogen eens geheel en al te verbannen!

3. Het is ten uiterste noodzaaklijk, dat men de oogen, des zomers vooral, voor het al te sterke zonnelicht beware.

Hier toe echter is alleenlijk een hoed of waaijer geschikt, die eene gematigde schaduwe over het aangezigt verspreidt. — Ronde hoeden zijn, zoo wel bij mannen als bij vrouwen, de beste en doelmatigsten in dit opzigt; die kleine dingetjes echter, welken de vrouwen hoeden noemen, wijken in gedaante en doel zoo zeer van het denkbeeld af, dat men zich, derzelver naam hoorende, daar van vormt, dat zij de oogen niet alleen volstrekt geen dienst doen, maar denzelven ook dikwerf nadeelig worden. — Insgelijks zijn ook de stroohoeden, die de vrouwen uit de gemeene volksklasse dragen, ten eenenmaale onnut en verderflijk; want zij bedekken niet alleen het hoofd, maar ook den ganschen hals, en zijn gevolglijk veel te warm, terwijl zij boven dien menigmaal met rood of ten minste met geglanst goed gevoerd worden, waar door de terug kaatsende lichtstralen voor de oogen eerst ten uiterste schadelijk worden en ze hevig prikkelen. — De hoed

mag in het algemeen, zal dezelve van eenig nut zijn, geene scherpe lichtstralen op de oogen doen terug kaatsen, en elke hoed dus, die geene zwarte, graauwe, blaauwe of groene kleur heeft, en welks benedenste oppervlakte, die naar het gezicht is gekeerd, glans heeft of met atlas van eene heldere kleur enz. overtrokken is, doet meer na - dan voordeel; want de straat, met sneeuw bedekt of door de zon beschenen, als mede het water, doet het licht, met duizende stralen, op den hoed te rug kaatsen, die het weder op het benedenste gedeelte des oogappels te rug werpt, en de oogen veel meer aandoet, dan de zon zelve, het welk men allermeeft bij zwakke oogen ontwaar wordt.

Zoo lijdt het ook geen den minften twijfel, dat de helmen, die eenige foldaten tegenwoordig dragen, zeer heilzaam voor hunne oogen zijn; zij konden echter nog veel doelmatiger ingerigt worden, wanneer men het benedenste gedeelte daar van, dat tegen de oogen gekeerd is, geheel dof zwart liet en zonder eenigen glans, of ten minfte aan dit gedeelte, al het glinsterende metaal volftrekt weglief.

De waaijers, waar van zich, des zomers, de vrouwen bedienen, die hare oogen door geenen hoed befchermen willen, of de zomer-waaijers, zijn dezulken, waar door zij ongemerkt naar zulke voorwerpen gluren, die haar eenig belang in-

boezemen. Kan men zich echter wel iets onzinigers verbeelden, dan eenen waaijer, die de zon van de oogen zal afhouden, en dezelve nogthands in honderdvoudige stralen laat doorfluipen, of zelfs het meest prikkelende licht over de oogen verspreidt, zoo als, bij voorbeeld, de witte, rode, gele en met goud doorwerkte waaijers doen? Evenwel ziet men zulke oogenbedervers overal in de handen der vrouwen. — Wanneer waaijers eenig nut, of ten minste geen nadeel doen zullen, moeten zij grijs, groen of blaauw zijn, niet doorschijnend wezen, en even min schitteren als de hoeden.

Wat, voor het overige, den invloed der kleding op de oogen, in het algemeen, betreft, het is reeds genoegzaam bewezen:

4. Dat iedere kleding, die te naauw om het ligchaam fluit, en gevolglijk den omloop der sappen stoort, altijd eenen grooten toevloed van sappen naar het hoofd en de oogen veroorzaakt;

en hier uit kan men immers ligtlijk voorzien, dat menschen vooral, die veel zitten en hunne oogen zeer inspannen moeten, gelijk meisjes, bij voorbeeld, die veel borduren, wanneer zij zulke naauwsluitende kleederen dragen, niet lang van oogziekten vrij blijven kunnen, gelijk ons ook de dagelijksche ondervinding leert. Komen er nu, ongelukkig, de jaren der manbaarheid, bij, mits-

gaders het gebruik van zeer voedzame en gekruide spijzen, dan is de toevloed der sappen, en gevolglijk de prikkeling derzelven op de gezigtszenuwen, des te heviger, ja zoo sterk zelfs, dat zulke arme schepsels zeer ligt het slagtoffer worden van eene dwaze mode, en, reeds in heere teedere jeugd, moedwillig van alle die genoegens dezes levens worden beroofd, die gezonde oogen ons telkens aanbieden.

Hier uit kan men nu ook gemakkelijk verklaren, waarom manspersonen, die veel zitten, en hunne hersfens en oogen zeer inspannen moeten, gestadig over zwakte van gezigt moeten klagen, zoo zij kinderachtig genoeg zijn, om, door eene naauw om het ligchaam sluitende kleeding of stijve stropjes, de mode te huldigen; iets van dien aard toch is enkel voor die wasfchen poppetjes geschikt, die ons telkens, als marionetten op straat verschijnen.

Reeds in het begin dezer Verhandeling heb ik aangemerkt, dat de welstand der oogen ook gedeeltelijk van de lucht afhangt, waar in men genoodzaakt is, eenen geruimen tijd te moeten verwijlen; ja ik zou een aantal alledroevigste voorbeelden van de verwoestende uitwerking aanvoeren kunnen, die een onzuivere dampkring op de oogen heeft, al waren dezelve voorheen ook volkomen gezond. — Zoo bij voorbeeld komen mij, jaarlijks, verscheiden lijdens van dien aard
voor,

voor, die aan de vreeslijkste en hardnekkigste ontstekingen der oogen sukkelen, terwijl dezelve enkel aan den onreinen dampkring moeten toegeschreven worden, veroorzaakt door de mestvaalten, die zich, hier, in vele huizen bevinden.

5. Geen verpeste dampkring tast, in het algemeen, de oogen zoo hevig en zoo spoedig aan, als de uitwasemingen van dierlijke ligchamen en pis.

Uit dien hoofde valt het ook niet moeilijk te begrijpen, waarom kinderen, van volmaakt gezonde ouders geteeld, somtijds evenwel, niet lang na hunne geboorte, aan de oogen beginnen te lijden; want hoe dikwerf toch ontwaren mijne oogen zoo wel als mijn neus, terstond bij de intrede in de kinderkamer, de echte rede dier oogziekte, daar de luiheid of eigenzinnigheid der bakkers of oppasters der kinderen niet zelden de vuile luren in eenen hoek van dit vertrek werpt, en de bepiste des winters bij het vuur droogt.

De klierachtige ontsteking der oogen is hier (te Weenen) bij kinderen, ja bij half volwassen lieden zelfs, zoo gemeen, dat men ze waarlijk eene landziekte zou mogen noemen. Vele artsen gelooven, dat vooral het genot van slecht voedsel, en bijzonderlijk het bovenmatig brood eten daar van de oorzaak is, doch men bevindt, bij een naauwkeurig onderzoek, dat zelfs de kin-

de-

deren van voornaamere lieden, die toch waarlijk geen slecht voedsel genieten, dikwijls met deze kwaal behebt zijn. Intusfchen is het zeker, dat kinderen van gemeene lieden, die in donkere, lage, vochtige woningen hun verblijf houden, en bijkans alle kinderen van waschvrouwen, die, des winters, de wasch bij den kagchel droogen, aan klierachtige kwalen lijden.

Ook bevindt men, bij een naauwkeurig onderzoek, dat er, onder de kinderen van voorname lieden slechts dan zoodanigen worden aangetroffen, die aan kliergezwollen lijden, wanneer hunne ouders zelve zwaklijk en aan klierziekten onderworpen zijn, of bijaldien de kinderkamer niet ruim en hoog genoeg is, of zich in eenen morsigen hoek van het huis bevindt; wanneer zich vele kinderen, en bovendien nog verscheidene op-pasters derzelve, in hetzelfde vertrek onthouden; zoo de vensters niet daaglijks open gezet worden; als de kinderen weinig in de vrije lucht komen, of hunne bedden met gordijnen voorzien zijn. Ik houd er mij, dienvolgens, volkomen van overtuigd, dat niet zoo zeer het genot van spijzen, die zwaar te verteren vallen, maar veel eer een onzuivere dampkring meestal de voornaamste rede der klierachtige oogontstekingen is, ja de zorgvuldigste vergelijking van de opmerkingen, die ik jaren lang gedaan heb, stellen het bij mij buiten allen twijfel, dat de na-
tuur-

tuurlijke kinderpokken, voor het grootste gedeelte, hier door zoo verwoestend worden, om dat zij meestal zulke voorwerpen treffen, en dat men, te onregt, vele kwade gevolgen aan de pokken toeschrijft, die men enkel op rekening der klierontstekingen stellen moest.

Het is en blijft derhalve een hoofdregel van het uiterste belang,

6. Dat er, om de oogen gezond te bewaren, volstrekt, een, zoo veel mogelijk, zuivere dampkring, en het daaglijksche genot van vrije lucht, des winters zoo wel als des zomers, vereischt wordt.

Ten einde echter dit doel volkomen te bereiken, moeten de ramen, in de vertrekken, waar de kinderen slapen en waar zij eten, alle dagen ten minste eenmaal open worden gezet.

7. Sterke wind is mede schadelijk voor de oogen, en dezelve wordt zulks nog meer, wanneer er veel stof door om hoog wordt gevoerd.

Om den schadelijken invloed van wind en stof op de gezondheid der oogen te verhoeden, meenen eenigen, zich, vooral op reizen, van eene foort van brillen te moeten bedienen, rondom met leder omboord, en die de oogen van alle kanten bedekken, zoo dat lucht noch stof ze treffen kan. Daar echter de oogen, dus doende, zich, als het ware, gestadig in een dampbad be-

vin-

vinden, daar de glazen staag wel rasch beslaan, en men er dus niet meer goed door zien kan; daar de aandoenlijkheid der oogen voor licht en licht, door deze handelwijs, maar al te ligt tegennatuurlijk vermeerderd, en dit zintuig gevolgtijk vatbarer voor ongesteldheden gemaakt wordt, ziet men van zelf, dat zulk een behoedmiddel meer nadeel dan voordeel doen moet.

Ik ben er inmiddels volkomen van overtuigd, hoe noodzaakkijk het is, mijnen lezeren een onfeilbaar middel op te geven, waar door zij hunne oogen, *boven al op reis*, voor de schadelijke uitwerksels van wind en stof beveiligen kunnen, en dit middel bestaat enkel hier in, dat men de hoeken van de oogen dikwerf met frisch en helder bronwater reinigt; want dit spoelt niet alleen het stof ligt uit de oogen, maar neemt tevens de prikkeling weg, die de stofjes, als vreemde lichamen, daar in veroorzaakt hebben. Bij heete zomerdagen echter, worden de oogen, wanneer men tegen sterken wind en stof moet oprijden, welhaast zoo droog, valt het zoo moeilijk, de oogleden te openen, zoo pijnlijk, de oogen en oogleden te bewegen, en worden de oogen zelve zoo rood, dat er niet zelden eene zeer smartelijke ontsteking op volgt. In dit geval is frisch bronwater niet toereikend, en alle deze toevallen kan men alleenlijk verhelpen door de oogen vlijtig te wasschen met een oogwater, bestaande

tijt vier oncen rozenwater, een drachma slijm van arabische gom, en vijftien druppels goudgelid azijn. Dit middel kan men, op reis, ligt bij zich voeren, en het mist nooit eene uitnemend goede uitwerking te doen; alleenlijk moet men het dikwerf versch laten maken, dewijl het, door het bijvoegsel van de gom en de gedurige beweging, ligt bederft, hetwelk men wel dra bemerkt, dewijl het dan begint te stinken.

Het zal menig eenen mischien zonderling voorkomen, mij te hooren beweren, dat ook spijs en drank eenen bijzonderen invloed op de oogen hebben kunnen, en nogthands heeft de ondervinding ontegenzegglijk geleerd,

8. Dat men zich, enkel door herhaalde reizen tegen eenen goeden leefregel te zondigen, niet alleen eene aanhoudende en ongeneeslijke zwakte van gezigt, maar zelfs eene volslagene blindheid, kan op den hals halen.

De boer moge eten, wat hij wil; zijn het slechts voedzame spijsen, zijne oogen lijden er nier door. Maar geven wij den man, die gestadig zitten en dikwerf zijnen geest en zijne oogen zeer inspannen moet, spijsen, die moeilijk te verteren of sterk gekruid zijn, geven wij hem sterke geestrijke dranken, — wij zullen wel haast bespeuren, dat hun gezigt, door eenen aanhoudenden en sterken toevloed der sappen naar het
hoofd,

hoofd, merklijk afnemen zal. — Aan het menigvuldig gebruik van rijst schrijft men de blindheid door het graauwe vlies toe, die men zoo algemeen onder de Turken aantreft; ik geloof echter veel eer, dat het menigvuldig gebruik van opium er de oorzaak van is, want anders moest deze blindheid veel gemeener in Italië wezen. Dat tevens ook het misbruik van zure wijnen en sterke dranken eene hoofdoorzaak van het graauwe vlies is, hier van overtuigt ons het verbazend groot aantal van staarblinden onder onze lage volksklasse in deze stad (Weenen) en onder de landlieden alhier.

Spijzen, die moeilijk te verteren zijn, kunnen, ook nog in een ander opzigt, nadeelig voor de oogen worden, dewijl zij naamlijk ligtlijk hardlijvigheid veroorzaken, waar door alleen reeds velen hun gezigt ten eenenmale verloren hebben. — Laat elk volbloedig mensch de proef maar eens met zich zelve nemen, en, bij den stoelgang, met veel geweld drukken, bij elke drukking zal hij een zwartachtig, of, zoo zulks in het donker geschiedt, een schitterend net voor zijne oogen zien zweven; dit net blijft, gelijk meer dan een droevig voorbeeld mij geleerd heeft, nu bij zulke perfoonen, die hun gezigt veel inspannen moeten, langer, ja wel gestadig voortduren, en wordt, komt er nog de een of andere nieuwe rede bij, ligtlijk zoo dicht, dat de oogen
hun-

hunne bruikbaarheid ten deele of geheel en al verliezen.

Het komt er dus, wil men zijne oogen gezond bewaren, zeer op aan, dat men:

9. Daaglijks open lijf poge te houden, en liever, onverrigter zake, de beste kamer verlate, dan dat men, door herhaald drukken, het bloed naar de oogen drijve.

Daar echter bij vele geleerden, en hen, die zittende handwerken hebben, een harde stoelgang eene zeer gewone plaag is, geloof ik, dat, voor een aantal mijner lezers, eenige door de ondervinding beproefde middelen, waar mede zij dit ongemak ligt verhelpen kunnen, niet onaangenaam zijn zal.

Bij vele menschen is, volgens mijnne opmerkingen, een glas zeer koud water, des morgens terstond na het ontbijt, of des avonds onmiddellijk voor men slapen gaat, wat haastig gedronken, toereikend; — anderen maken zich daaglijks open lijf, door paardrijden of snel te wandelen. Zeer velen doen zulks, door het een of ander minerale water, dat zij des middags onder den wijn mengen; een middel, dat, des zomers vooral, in verscheiden opzigten, zeer is aan te prijzen, zoo anders de personeele staat van gezondheid zulks gedooft. Anderen wrijven het weeke van den buik, op mijnen raad, tot her
C zelf.

zeldte einde, met warme doeken, en wel met het gelukkigste gevolg. — Een enkel verzachtend klijsteer, uit een afziedsel van malva of falep bestaande, of een klijsteer van koud water, is de laatste toevlugt in hardnekkige verstoppingen.

c. Zorg voor de Oogen, bij avond en bij nacht.

Er zijn menschen, die er een bijzonder vermaak in vinden, om, des avonds, uren lang in het donker te zitten. Zoo lang de oogen *geene bezigheid* hebben, moge dit heen gaan, maar voor het oog, dat zien *wil*, kan naauwlijks iets nadeeliger zijn, dan, op eene zoo dolzinnige wijze, op de sterkte en duurzaamheid van zijn gezigt te pogchen. Dan naderhand meer hier van; thands zal ik slechts, met een enkel woord, van die treurige opmerking gewagen, dat eenige menschen zelfs, uit de schandelijkste gierigheid, en onder het voorwendsel, als of het licht hunnen oogen een onaangenaam gevoel veroorzaakte, zich enkel in geval van de hoogste noodzaaklijkheid, van eene goedkoope en slechte kaars bedienen. De eersten verdienen zekerlijk, in eenig opzigt, medelijden; maar voor de laatsten is het eene regtvaardige straf, wanneer zij hunne afschuwelijke gierigheid, met eene geduch-

dichte verzwakking van hun gezigt, moeten boeten.

1. Zoo min het heldere zonnelicht dienstig voor de oogen is, even zoo nadeelig is het ook, wanneer men lang in het duister verwijlt.

Wij gevoelen immers, wanneer het licht, des avonds, plotsling in de kamer gebragt wordt, altijd zekere pijnlijke aandoening; — waren de oogen echter reeds zeer lang der prikkeling van het licht ontwend, zoo als, bij voorbeeld, het geval is bij gevangenen en bij dezulken, die jaren lang aan den staar blind waren (*b*), dan kunnen zij, wanneer men niet zeer voorzigtig te werk gaat, door de eerste indrukfelen der lichtstralen, ligtlijk voor altijd stekeblind worden.

Niets

(*b*) In het jaar 1795 ligtte ik eenen man van 65 jaren, die 21 jaren lang aan den staar blind geweest was, het vlies. Hoewel ik het vertrek zoo donker als mogelijk hield, was hem nogthands op het oogenblik, toen ik het vlies van het oog ligtte, het licht zoo gevoelig, dat hij sterk over pijn begon te schreeuwen — Ik moest hem, na de kunstbewerking, even als eenen blindgeborenen behandelen, en, met de uiterste behoedzaamheid, zijne oogen trapsgewijs aan het licht gewennen; en des niet tegenstaande was het den lieder, vier maanden na de kunstbewerking, nog onmogelijk, om alleen over de straat te gaan, offchoon hij, in een matig helder vertrek, het kleinste schrift zeer vaardig las.

Niets van dit alles bespeuren wij bij den overgang uit eene heldere in eene duistere plaats; al het onaangename, dat wij in zoodanig geval, ontwaren, is, dat wij, gedurende eenige oogenblikken, schijnbaar blind zijn, tot dat de oogappel zich allengs genoegzaam verwijdt, en dus het oog bekwaam maakt, om minder verlichte voorwerpen te beschouwen. Men ziet hier uit ligtlijk, welk eene verkeerde zuinigheid het is, wanneer men groote kamers slechts met eene enkele kaars verlicht. — De oogen gewennen zich, vooral in de lange winteravonden, in dezen ruimen onverlichten omtrek, maar al te spoedig aan eenen graad van duisternis, die, vervolgens, elken morgen zoo zeer afsteekt tegen het licht, dat van de besneeuwde straat terug gekeerd wordt, dat de oogen daarbij onmogelijk lang goed blijven kunnen.

Om die zelfde rede prijs ik mijnen lezeren ook altijd eene nachtlamp aan, ten minste in de vreeslijk lange winternachten, op dat ook de oogen der slapenden niet alle prikkeling van het licht mogen ontberen. Tot eene bekwame nachtlamp echter worden de twee volgende eigenschappen noodzakelijk vereischt; indien dezen haar ontbreken, zoo benadeelt zij het gezicht veel meer, dan de duisternis van den nacht. Voor eerst naamlijk mag de vlam van het licht nooit vlak in het oog schijnen, maar dezelve moet, door eenen
schem

fcherms van groen taf, of op eenige andere wijze, van het oog worden afgehouden; — ten tweede mag zij den dampkring niet bezoedelen, wat helaas! bij de meesten, en vooral bij lampen, waar in olie gebrand wordt, het geval is.

Onder alle foorten van nachtlucht verdienen zulke kaarfen de voorkeur, die uit zuiver wit wasch gegoten worden, verbaasd dik zijn, maar een zeer dun pit hebben. Men zet ze in eene alabasterden of van wit half doorschijnend glas gemaakte lamp, die men in eenen hoek van het slaapvertrek plaatsfen of midden in het vertrek ophangen kan, welke plaats haar het best, ter beveiliging der oogen, dient.

Voor hen, wier omstandigheden niet toelaten, om waschkaarfen te gebruiken, prijs ik eene andere foort van nachtlamp aan, die *veel goedkooper* is, als eenige andere olielamp, en welke, niet minder dan de bovengemelde waschkaarfen, aan alle de vereischten van een goed nachtlucht voldoet.

Men vult naamlijk een gewoon bierglas, voor een derde gedeelte, met zeer fijn zand, begiet dit met water, zoo dat het eene vrij vaste masfa uitmake, en laat dan het water, ten hoogste een vierde van eene lijn hoog, het zand bedekken. De overige ruimte van het glas vult men nu aan met gefmolten verkensreuzel, waar door men, wanneer het gestold is, een dun pit steekt, dat

men in het zand vast maakt, en vervaardigd is uit een takje van week hout, met boomwol overtrokken en in wasch gedoopt.

2. Ook de slaap heeft geen geringen invloed op den welstand der oogen.

Wij zien toch, dat ieder lid of deel van ons ligchaam, wat wij aanhoudend en doelmatig gebruiken, sterker wordt, en meer geschikt voor de werkzaamheid, waar toe het bestemd is. Men zal daarom ook ligtlijk begrijpen, waarom een al te lange slaap, of volslagen werkloosheid van de oogen, met den tijd nadeelig moet worden. Bevindt men niet, dat de oogen, elken morgen, wanneer men bovenmatig lang geslapen heeft, inzonderheid wanneer hier nog eene hooge graad van warmte, door vederbedden verwekt, bij kwam, rood en zwak zijn, terwijl het geheele denkvermogen dan mede verflapt is?

Noch veel schadelijker echter

3. Is het voor het gezigt, zoo men telkens te weinig slaapt.

Hier van zien wij helaas! daaglijks de treurigste voorbeelden bij vlijtige en ongeregelde menschen. Ik zou een aantal edele maar beklagenswaardige mannen kunnen opnoemen, die hun gezigt bijkans geheel aan het welzijn van den staat en van hun huisgezin opofferden, en wel in dat denkbeeld opofferden, dat het arbeiden bij nacht, als de oogen er niet mede gemoeid zijn,
dit

dit zintuig niet schadelijk worden kan. Zij zeiden naamlijk, verscheiden nachten door, anderen iets in de pen, tot dat eindelijk, maar gewoonlijk te laat, eene blijkbare ongesteldheid der oogen, hen aan den plicht herinnerde, om rust en uitspanning te zoeken.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over het doelmatig gebruik der Oogen, in het algemeen.

Zoo heilzaam een verstandig gebruik van het gezicht voor de oogen is, zoo naadeelig wordt daar voor veeltijds eene volstrekte werkloosheid van hetzelfde. Een ontegenzegglijk bewijs voor de waarheid dezer stelling leveren ons de meeste scheelziende en kortzigtige menschen op. — De scheele ziet alle voorwerpen dubbeld, en men gelooft in het algemeen, dat het enkel eene gewoonte is, waarom hij, met den tijd, de dingen rondom hem weêr enkel begint te zien. Niemand, zelfs de scheelziende denkt er niet om, dat hij maar met een oog, en dienvolgens enkel ziet. Men onderzoekte derhalve den loop van

het scheelzien slechts met alle naauwkeurigheid, en men zal bijkans altijd bespeuren, dat een scheelziende, in het begin zijner ongesteldheid, om duidelijk en enkel te zien, het scheele oog telkens sluit; daar door verwaarloost hij nu het ongestelde oog wel dra ten eenen male, en wel zoo, dat het eindelijk, door deze gedurige werkloosheid, zijn vermogen om te zien in dier voege verliest, dat men hetzelve als blind mag aanmerken.

De plotslinge en toevallige ontdekking van zulk eenen *oogenstaap*, (ik weet aan deze ongesteldheid geen en gepasteren naam te geven, gelijk uit de wijze zal blijken, waar op men dezelve geneest,) joeg reeds menig een, in onbeschrijflijke angst, tot mij om raad en hulp; en deze was telkens geen andere, dan dat ik het gezonde oog alle dagen een paar uren liet verbinden, en den lijder op die wijze noodzaakte, om het onbruikbaar geworden oog tot zien te willen bezigen. Naar mate het gezigt allengs in het ongestelde oog begint toe te nemen, blijft het goede oog daaglijks langer verbonden, en deze eenvoudige behandeling wordt zoo lange voortgezet, tot dat ook het scheelziende oog zijnen dienst weêr verrigt. Bij kinderen en jonge lieden had ik zelfs meer dan eens het genoegen, om, door deze geneeswijs, tevens het scheelzien weg te nemen, wanneer hetzelve naamlijk enkel
uit

uit eene kwade gewoonte, of uit de ongelijke werking der oogspieren voordkwam.

In het algemeen bemerkt men bijna doorgaands, dat het eene oog, en wel meestal het regter, scherper en beter ziet en meer inspanning verduren kan, dan het linker; maar bijzonder in het oog loopend is dit onderscheid bij alle kortzigtigen. Ja ik ken in de daad verscheidene menschen, die met het eene oog eene matige drukletter, ten hoogste op eenen afstand van 7 of 8 duim, maar met het andere, op den afstand van even zoo veel voeten, dezelve lezen kunnen, en die daarom, wanneer zij van verre zien willen, het kortziende, en bijaldien zij een nabijzind voorwerp duidelijk wenschen te onderscheiden, het verziende oog toefluiten. Geven wij nu acht op de kortzigtigen in het algemeen, dan zullen wij bevinden, dat een ieder hunner, wanneer hij zonder bril leest, het boek of geschrift slechts voor het eene oog houdt, en dat zeer velen zich slechts van eene enkele lorgnet bedienen, derhalve het ongewapende oog geheel fluitende, tot het eindelijk in die werkloosheid verzinkt, welke men bij de sheelzienden ontwaar wordt. — Van daar komt het ook, dat bijziende menschen zeer dikwerf in later jaren eerst sheelziende worden; want het geheel en al verwaarloosde oog, volgt dan de bewegingen van het ziende niet meer, en staart levenloos op een enkel punt. —

Ja bij zulken zelfs, die eene dubbele lorgnet gebruiken, heb ik niet zelden opgemerkt, dat zij, wel is waar, met beide oogen wanen te zien, en nogthands op het eene, zonder dat zij het zelve weten, bijna blind zijn. Dit kwam enkel daar van daan, dewijl beide de lorgnetglazen hetzelfde brandpunt hadden, daar nogthands bijkans bij alle menschen, maar vooral bij kortzigtige, het gezigtspunt in beide oogen zeer verschillend is, en er, om die rede, gemeenlijk zeer verschillende brilglazen vereischt worden. Dewijl nu het eene oog, waar voor de bril niet deugt, ook belet wordt, om zich van zijn vermogen om te zien te bedienen, volgt daar op allengs en zeker die oogenslaap, welken ik, bij zulke lijdens, ook altijd op voorschrevene wijze, met die verandering alleen, genezen heb, dat ik, na dat de herstelling geheel volbragt was, door middel van eene goede dubbele bril, het wederkeeren dier ongesteldheid belette.

Uit deze proefondervindlijke opmerkingen ziet men gereedlijk, hoe ten uiterste noodzaaklijk en heilzaam voor onze oogen eene gepaste bezigheid is: de eerste en gewigtigste regel echter, dien men, bij het gebruik van het gezigt zorgvuldig in acht moet nemen, is deze:

1. Dat men zijn gezigt, al is het ook nog zoo scherp, en al schijnt het nog zoo duurzaam te wezen, nooit te veel verge.

Maar

Maar helaas! denken de minste menschen, zoo lang het nog tijd is, aan eene verstandige spaarzaamheid in het gebruik hunner oogen; — jonge bekwame lieden, door huislijke omstandigheden of eerezucht gedreven, zoeken werk op, waar door zij niet zelden de kragt hunner oogen uitputten, en slaan gemeenlijk niet eer acht op welmeenenden raad, dan wanneer de zwakte van hun gezigt zoo zeer de overhand heeft genomen, dat dezelve volflagen blindheid nabij komt. Ja, ik zou verscheidene veel belovende jongelingen opnoemen kunnen, die zich, enkel door het verwaarloozen van den gemelden regel *in zoo ver* nutloos voor de wereld gemaakt hebben, als het nut, dat zij doen kunnen, van een middenmatig goed gezigt afhangt.

Zeker zal menig een hier vragen: welke zijn dan de onfeilbaarste kenteekenen, die er ons van onderrigten, of wij onze oogen daadlijk misbruiken, en of het tijd is, om denzelfven rust en uitspanning te geven? Want de bijzondere gesteldheid der oogen is, gelijk ieder weet, bij elk zeer verschillend, en de sterkte en duurzaamheid van het gezigt, hangt zeer dikwerf van de eigenlijke gesteldheid des ganschen ligchaams af, weshalve men ook niets zekers, ten aanzien der soort zoo min als der duurzaamheid van eenig werk, voor het welzijn der oogen in het algemeen bepalen kan. De een kan zich dagen lang met de be-
fchou-

schouwing van voorwerpen bezig houden, die door het mikroskoop gezien moeten worden, zonder dat hij de geringste verandering in zijn gezigt bespeurt, terwijl een ander daar en tegen, na eene dergelijke beschouwing van slechts een uur lang, reeds over zijne oogen klaagt.

De teekenen, die er ons aan herinneren, dat het waarlijk tijd is, om op eene verstandige spaarzaamheid, ten aanzien van ons gezigt, bedacht te wezen, zijn de volgende:

- A. Het brandpunt (focus) van het gezigt, of het zoogenaamde gezigtspunt (punctum distinctae visionis) komt het oog allengs nader, dat is, men moet kleine voorwerpen nader, dan men anders gewoon was, aan het oog brengen, om ze duidelijk genoeg te onderscheiden.

Deze verandering van het gezigtspunt geschiedt menigwerf zoo plotsling en blijkbaar, dat men, na eene zeer hevige inspanning van het gezigt, die slechts weinige dagen duurde, vooral wanneer er veel waken mede verzeld gaat, kleine voorwerpen reeds eenige duimen nader aan het oog moet brengen.

- B. Men gevoelt somtijds, maar vooral gedurende eenen aanhoudenden arbeid, die veel inspanning van het gezigt eischt, eene lastige spanning in den geheelen omtrek der oogen, die echter welhaast weêr verdwijnt

wan-

wanneer men de oogen slechts weêr een kwartieruurs rusten laat, en de oogleden sluit.

- C. Is deze arbeid van zeer langen duur, vereischt dezelve niet alleen eene aanmerklijke inspanning van het gezigt, maar ook van den geest, zoo gaat de voornoemde spanning gewoonlijk nog van eene merklijke warmte der oogleden verzeld, en van zeker bezwaar of zekere moeilijkheid, om de oogleden te openen en den oogappel te bewegen.
- D. Somwijlen beginnen de oogen, onder het werk, of ook, wanneer men een afgelegen voorwerp naauwkeurig beschouwen wil, onwilkeurig te tranen, of worden zij ten minste natter dan gewoonlijk.
- E. Men gevoelt, onder het werk of terstond daar na, eene niet zware, maar bedwelmende hoofdpijn, die, vooral in den omtrek van de wenkbrauwen, het gevoel, als van eenen drukkenden last, te wege brengt.
- F. Bij zeer blonde, jonge, volbloedige menschen worden de randen van de oogen rood, en eenigzins dikker dan bij volkomen gezondheid, terwijl de bloedvaten in het wit der oogen merklijk uitdijgen en zichtbaar worden.

G. Ein-

G. Eindelijk vertoont zich menigmaal een dunne nevel voor de oogen, de voorwerpen mengen zich, voor eenige oogenblikken, onder een, en men moet de oogleden fluiten, dewijl er anders eene duizeling opvolgt. Zoo dra men echter de oogen, al geschiedt zulks ook in de naastvolgende minuut, weêr open doet, ziet men ook al de voorwerpen weêr duidelijk en onderscheiden.

Deze hoogst onaangename toevallen vertoonen zich, wanneer men zijne oogen misbruikt heeft, bij jonge, sterke, volbloedige en zeer blonde menschen, veel spoediger en blijkbarer, dan bij anderen.

Hem, die deze waarschuwende verschijnsels in den wind slaat, en, des niet tegenstaande, onbezonnen genoeg is, om de gezondheid van zijn edelst zintuig moedwillig te bestormen, zullen wel dra twee andere toevallen, die nooit lang uitblijven, voor zijn gezigt doen beven.

A. Naamlijk schijnt de omtrek van alle voorwerpen als met eenen rand omboord, geverwd met de kleuren des regenboogs.

B. De voorwerpen bewegen zich menigwerf voor de oogen, en worden plotsling door eene zeer lastige schemering bedekt, zeer spoedig van boven naar beneden en omgekeerd, schijnende daar bij in elkander te vloeijen.

Maar

Maar dezen toestand der oogen kan men nog geene ziekte noemen; dezelve is slechts een middenstaat tusschen gezondheid en ziekte, dien wij met den naam bestempelen van aanleg, geneigdheid tot ziekte of opportunitet, en die slechts eene zekere onbehaaglijkheid van het tot ziekte overhellend zintuig aanduidt. — Gaat men nu niet, met de uiterste behoedzaamheid, te werk, dan blijft ons deze ongesteldheid der oogen, deze zwakte van het gezigt, ons gansche leven lang bij. Edoch geraken de menschen helaas! in dit geval, ligtlijk op dwaalwegen, zeer dikwerf dezen aanleg tot ziekte, door allerlei prikkelende en zoogenaamde versterkende middelen, in eene wezenlijke ziekte veranderende, terwijl zij zich van zulke middelen of vrij onbezonnen, naar eigen goeddunken bedienen, of onkundige, ja dikwijls het land rondreizende oogartsen raadplegen, die natuurlijker wijze, in de hoop, van een paar dukaten te verdienen, bereidwillig genoeg zijn, om de oogen, die meestal, om te genezen, enkel rust behoeven, met allerlei geheime middelen te bestormen.

Thands is de vraag: hoe bewerkt men, op het spoedigst en best, eene volkomen herstelling der misbruikte oogen? Hoe verhoedt men op het veiligst het losbersten eener ware ongesteldheid van dezelve?

De veiligste weg, dien eene langdurige
on-

ondervinding mij aanwees, is hier de volgende:

- A. Men spare zijne oogen, ten minste eenen tijd lang, zoo veel maar mogelijk is. Men versta dit echter niet zoo, als of men het gezigt eensklaps en geheel van alle werkzaamheid berooven moest; want zulks kan, gelijk ik straks bewezen heb, even nadeelig worden, als verdere inspanning.
- B. Kan men zich, uit hoofde van zijn ambt of van zijne huislijke omstandigheden, evenwel niet aan allen aanhoudenden arbeid onttrekken, zoo verwisfele men ten minste, wanneer het mogelijk is, den aard der bezigheden en doe nu eens dit, dan weêr iets anders.
- C. Men fluite, onder het werk, menigmaal de oogen, en make eenige beweging in het vertrek, of wat nog beter is, in de vrije lucht. Al kan dit slechts, gedurende eenige minuten, geschieden, men zal er telkens het voordeel van bespeuren.
- D. Men zorge er voor, om de sappen, door laauwe voetbaden, waar in veel keukenzout gesmolten, of azijn gegoten is, af te leiden.
- E. Eene matige beweging van het ligchaam, door eene wandeling op het vrije veld, waar het oog zich, in de gestadige afwisfe-

feling van de aangename gewrochten der natuur, verlustigt, is een zoo voortrefflijk middel tot uitspanning voor misbruikte oogen, dat het den gemeensten man zelfs niet meer onbekend is.

F. Vooral echter is het noodzaaklijk, dat hij, die er zich eens van overtuigd heeft, dat hij te veel op zijne oogen heeft vertrouwd, zich des morgens *terstond* na het ontwaaken, des middags *terstond* na den eten, en des avonds bij het kaarslicht, voor allen arbeid zorgvuldig hoede, die inspanning van het gezigt vereischt.

G. Men wasche en besproeije de oogen, bij dag, dikwerf met koud water. — Een middel, dat, hoe eenvoudig ook, in zulke gevallen nogthands altijd eene voortreffelijke uitwerking doet. — Dan reeds voorheen heb ik aangemerkt, dat het baden der oogen met oogenbekers ten uiterste na-deelig is, weshalve ik herhaal, dat men de oogen enkel besproeijen moet, want op deze wijze alleen zal men zijn oogmerk bereiken, dewijl het water, zoo wel door eenen zich steeds gelijk blijvenden graad van koude, als door de kleine beweging, die het besproeijen met het water veröorzaakt, eene heilzame en doelmatige verandering in het lijdend zintuig te wege brengt.

Ik bedien mij, tot dat einde, reeds vele jaren lang, van zeker Douchbad, welk werktuig hier (te Weenen) zoo wel als buiten lands, volgens mijne aanwijzing, met het allergelukkigste gevolg gebruikt wordt, wanneer men zijn gezigt te veel heeft gevergd, en waar van ik mijnen lezeren, in nevensgaande plaat, een afbeeldsel geef, zoo wel ten aanzien van het werktuig in zijn geheel, als in doorsnede beschouwd, op dat zij het zich zelve mogen kunnen laten maken.

Deze Douchbad - machiene kan van blik of koper gemaakt worden; de waterbak F. alleen moet van tin worden gegoten. Dezelve bevat 5 of 6 pond water: De buis H. bestaat uit vier stukken, die met koperen schroeven vast aan een geschroefd zijn; op dat het water echter niet tusfchen deze schroeven moge doordringen, legt men er ringen van nat gemaakt leder tusfchen. Alle de bijzondere stukken van de buis kan men, als het werktuig niet gebruikt wordt, tot zijn gemak, in den waterbak bergen.

De ijsbak G. wordt met fijn gestoten ijs opgevuld, welks koude, door er, van tijd tot tijd, keuken - of ammoniak - zout bij te voegen, allengs nog vermeerderd wordt. — De kragt van het springend water vergroot of vermindert men met den sleutel E. De ring A. past juist in den ring B., en houdt het werktuig aan de stolp C.

vast,

vast, wanneer men het ophangt. De lengte der gansche machine is vijf voet Weener maat; men hangt dezelve zoo hoog in het vertrek op, dat hij, die zich baden wil, het hoofd niet zeer voor over behoeft te buigen, dewijl dit anders eenen te grooten toevloed van sappen veroorzaken zou.

Het gebruik van het koude water geschiedt slechts trapsgewijs. Eerst bedekt men het hoofd met eenen doek, die in koel water gedoopt is; maar men laat dien slechts weinige minuten liggen, naardien dezelve zeer spoedig de warmte van het ligchaam aanneemt. Dit opleggen moet dikwijls herhaald worden; nogthands heeft men zich wel in acht te nemen, dat het ligchaam, op dit tijdstip, zich in geenen staat van aanmerklijke uitwaseming bevinde, weshalve het ook zeer onvoorzigtig zou gehandeld zijn, wanneer men iets van dien aart des morgens terstond na het ontwaken doen wilde. Na verloop van eenige dagen begint men, het gansche hoofd en de oogen met wat *kouder* water te waschen. Op den agtsten of negenden dag eindelijk gaat men eerst tot het Douchbad over, en dan spreekt het van zelf, dat men, zoo wel ten aanzien der koude, als van de kragt in het spuiten van het water, slechts trapswijze opklimmen mag.

Wie deze hier opgegevene regelen naauwkeurig opvolgt, zal wel dra het vermaak hebben, dat hij gerust tot zijne bezigheden mag weder-

keeren; maar wie onvoorzigtig genoeg is, om andermaal eene zoo zware zonde tegen zijne oogen te bedrijven, mag nimmer weêr hoop koesteren, dat zijne oogen ooit op nieuw die sterkte en kragte verkrijgen zullen, welke tot arbeid, die inspanning vereischt, noodig is.

De tweede, niet min gewigtige hoofdregel voor het gebruik der oogen in het algemeen, is deze:

2. Dat men, bij iederen arbeid, dezelve zij zoo weinig beteekenend, als hij maar wil, voor eene, zoo veel mogelijk, gelijke verdeling van het licht zorge.

Aan een open raam te werken, dat tegen over eenen muur uitkomt, die door de zon wordt beschenen, heet zijne oogen moedwillig bederven. Ik heb helaas! reeds vele lijdens onder handen gehad, met de hevigste en allergevaarlijkste oogontstekingen bezocht, die enkel hier uit ontstaan waren, en een aantal dier lijdens bleef, offchoon ik de ontsteking genas, nogthands, uit hoofde van de zwakheid hunner oogen, voor alle bezigheden, die eenige inspanning vereischten, hun leven lang, volstrekt onbekwaam.

Het is daarom een regel van het uiterste belang, om, bij iedere bezigheid, het teruggekaatste of in een punt verzamelde licht zorgvuldig te vermijden; en hierom zijn alle lampen,
die

die van eenen scherm voorzien zijn, gelijk die van SEGNER, ARGAND enz. volstrekt onbruikbaar, want zij beschijnen slechts een enkel voorwerp met een zeer geconsentreerd licht, terwijl al de overige voorwerpen geheel duister blijven. Is nu het voorwerp, dat men bearbeit, bij ongeluk, juist wit of van eenen schitterenden glans, dan werken de in een punt verzamelde en teruggekaatste lichtstralen zoo hevig op de oogen, dat zelfs het sterkste zintuig zulks niet lang uithouden kan, zonder het grootste nadeel te lijden, gelijk ik zelf ondervinden moest, toen ik mij, voor eenige jaren, van de winteravonden bedienen wilde, tot het vervaardigen van eenige allernoodzaaklijkste ontleedkundige teekeningen.

Uit dezen regel vloeit natuurlijk de

3. de voord, om naamlijk, bij zijn werk, niet te spaarzaam te zijn met een gelijk verdeeld licht.

Te veel licht kan men, vooral des avonds, nooit bij zijn werk hebben; dan te weinig heeft men maar al te dikwijls, want de meeste menschen sparen geerne kaarsen, zonder er aan te denken, dat het kleine gewin aan talk of wasch, door verlies aan tijd en de menigvuldige rampen, die de gevolgen van een verzwakt gezigt zijn, weêr duizendvoudig verloren gaat, terwijl het berouw over eene zoo ongerijmde zuinigheid naderhand veel te laat komt. — Men plaatse der-

halve steeds ten minste twee, en naar gelange van den arbeid, dien wij verrigten, drie, vier ja zes kaarsen op eene rij voor zich; men lette er echter zorgvuldig op, dat al de kaarsen steeds van dezelfde lengte zijn, en de vlam nooit horifontaal in het oog valle, maar zich steeds hooger dan hetzelfde bevinde. Branden de kaarsen allengs af, men behoeft ze immers slechts, door er boeken onder te leggen of op eenige andere wijze, hooger te plaatsen, en, in dat geval, sta ik er borg voor, dat menschen, die het anders nauwelijks een uur lang uithouden konden, zonder een smartlijk gevoel in hunne oogen te ontwaren, dezen raad opvolgende, zonder moeite, uren achter een zullen kunnen werken. — In het algemeen prijs ik mijnen lezeren, ook bij den geringsten arbeid, dien zij, met behulp van een kunstlicht, verrigten moeten, ten minste twee kaarsen aan; want waarlijk de besparing van eene kaars kan op verre na niet opwegen tegen het geen zij er, ten aanzien van hun gezigt, bij winnen. Gegrond echter is de algemeene klagte over de smeerkaarsen; want, dewijl het pit niet behoorlijk geëvenredigd is aan de hoeveelheid van talk, flikkert de vlam en wisselt zij te zeer af, brandende nu eens te helder en dan weêr te duister, zoo dat men de kaars alle oogenblikken snuiten moct; ook werpt zij dikwerf vonken, dewijl het smeer niet goed gezuiverd is en vele

on-

onbrandbare deeltjes bevat, om nu niet van andere gebreken te gewagen, die juist geene betrekking op het gezigt hebben, maar welken men echter nimmer bij goede waschkaarsen bespeurt. — Dat toch elk, die bij avond werken moet, ook, in dit opzigt, de gezondheid zijner oogen niet voor eenige stuivers mogt opofferen! Eenigen hebben zich verbeeld, dat zij, door middel van de Argandsche lamp, al deze nadee- len der smeerkaarsen ontwijken konden, en elk, die niet gewoon is, om de dingen van alle kan- ten te beschouwen, zal er zich ook ligtlijk van overtuigd houden, dat deze soort van verlichting de beste zij; want de vlam brandt gelijk van sterkte en stil, men kan het licht, tot dat van twaalf waschkaarsen, verhoogen, en dus tot eenen zeer hoogen graad versterken, en het te- vens verminderen, naar eisch van het werk, en, wat nog het gewigtigste bij de zaak is, de voor- werpen, door eene Argandsche lamp verlicht, ondergaan zoo weinig verandering in kleur, dat men, bij haar licht, zelfs met bonte kleuren schilderen kan, iets, het welk anders, bij elk kunstlicht, onmooglijk is. Doch al deze onlo- chenbare voordeelen der Argandsche lamp ver- dwijnen plotsling, zoo dra men bedenkt, dat de- zelve het licht steeds verzamelt en terugkaatst, en men, dienvolgens, bij derzelve gebruik, nooit aan eene gelijke verdeeling van het licht,

zoo onontbeerlijk bij iederen arbeid, denken mag.

Ook dit nadeel zochten eenige liefhebbers der Argandsche lamp te verhelpen, terwijl zij, in plaats van de wit geschilderde lamp, eene daar op plaatste, die enkel van groen taf gemaakt was; hier door echter bewerkt men niets anders, dan dat het licht niet zoo sterk op het voorwerp, dat men bewerkt, geconsentreerd wordt, en gevolglijk ook niet zoo sterk van hetzelfde in de oogen schittert; intuschen blijft nog altijd het gebrek van een al te zeer geconsentreerd licht over, en mist men de zoo heilzaame, gelijke verdeling van hetzelfde nog even als voorheen.

Zekerlijk zal menig een mij hier tegenwerpen, dat men de Argandsche lamp doch, met zeer veel nut, bij nachtwerk gebruiken kan, zoo men den scherm maar geheel en al weglaat; want daar door ontwijkt men al de gebreken, die men, bij de kaarsen, altijd meer of min bespeurt, men krijgt eene zeer sterke, stil en evenredig voordbrandende vlam, en het licht is mede op deze wijze vrij gelijk verdeeld; dezen echter verzoek ik, eene der hoofdeigenschappen van een goed kunstlicht niet uit het oog te verliezen, naamlijk daar in bestaande, dat er de dampkring niet door verontreinigd worde, wat men bij geene olielamp verhoeden kan, die op de tafel staat, en gevolglijk een behoedmiddel tegen den oliedamp mist.

Ik wil nogthands der Argandsche lamp hare nuttigheid geenszins geheel en al ontzeggen; ik zal integendeel, in het vervolg dezer Verhandeling, nog bij twee gelegenheden bewijzen, dat de verlichting, door middel der Argandsche lampen, in sommige gevallen, ver de voorkeur boven elke andere verdient; alleenlijk wenschte ik dezelve van de tafels der zoodanigen, die bij het licht werken moeten, geheel en al verbannen te zien.

De vierde regel bestaat hier in:

4. Zij, die zeer aanhoudend met het hoofd en de oogen werken moeten, behooren, ook dan zelfs, wanneer zij, van natuur, met de beste oogen begaafd zijn, menigwerf, zoo hun werk hen dit anders toelaat, met zitten en staan aftewisfelen, om den te grooten toevloed der sappen te vermijden.

Dat toch niemand mijner lezers dezen raad, die geheel en al op de ondervinding gegrondvest is, verwaarloozen mogt en dat bovenal schrijvers en geleerden dezen regel naauwkeurig opvolgden! dan houd ik er mij wel van verzekerd, dat zwakheid van gezigt wel dra slechts onder de zeldzame rampen, aan hunnen stand verknocht, behooren zou, daar dezelve, tot hier toe, een der algemeenste gevolgen *huner* *vlijt* is. De groote voordeelen, die men, door zulk eene handel-

wijs, ten aanzien der gezondheid van het gansche ligchaam, behaalt, wil ik hier geenzins ophalen, daar zulks mij te ver buiten de palen mijner tegenwoordige verhandeling voeren zou, terwijl andere groote en ervaren artsen hier over reeds nadrukkelijk genoeg geschreven en gesproken hebben.

Dit oogmerk bereikt men zeer ligt door eenen schrijfflesenaar, dien men op alle tafels zetten, en, naar goedvinden, hooger of lager maken kan; men zie denzelfden, op de bijgevoegde Plaat, Fig. III. en IV, terwijl ik verzekeren kan, dat ik eenen zoodanigen reeds, met het grootste nut, gebruik, niet alleen, om er op te schrijven, maar ook om te teekenen.

Zie hier den vijfden regel:

5. Hij, die van de natuur met bruine of zelfs zoogenaamde zwarte oogen bedeed is, moet veel zorgvuldiger omtrent het gebruik van zijn gezigt te werk gaan, dan zulke menschen, die blaauwe of graauwe oogen hebben.

Hij, die, verscheiden jaren lang, den zoo ten uiterste verschillende graad der sterkte van het gezigt bij een groot aantal menschen, nauwkeurig gelieft op te merken, zal eindelijk de ontegenzeggelijke bevestiging der straks gemelde waarheid niet minder, dan ik bevroeden; hij zal, door eene zorgvuldige vergelijking van alle om-

stan-

Fig. I.

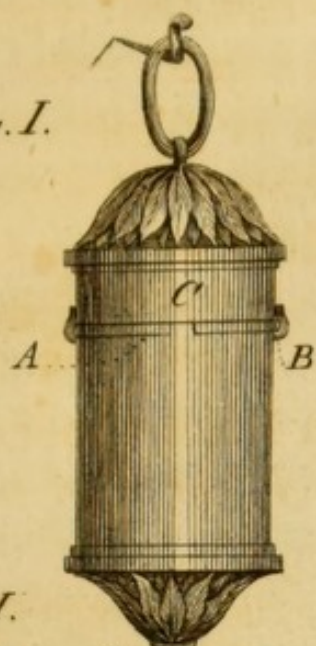

Fig. IV.

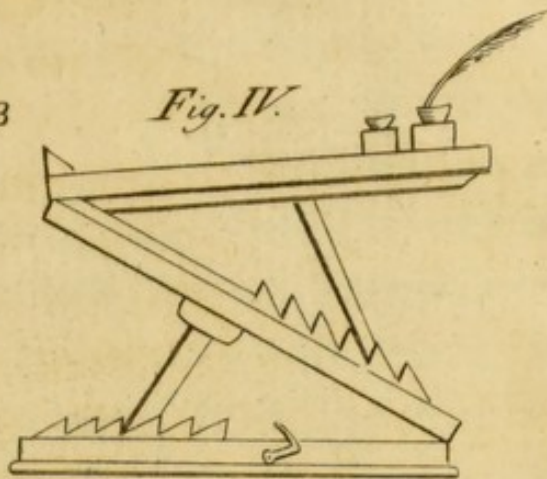
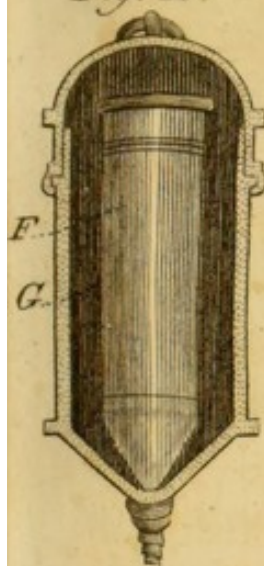

Fig. II.

D

E

H

D

H

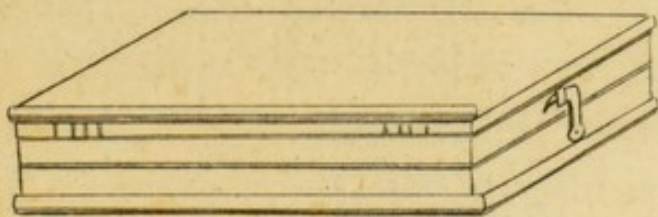
D

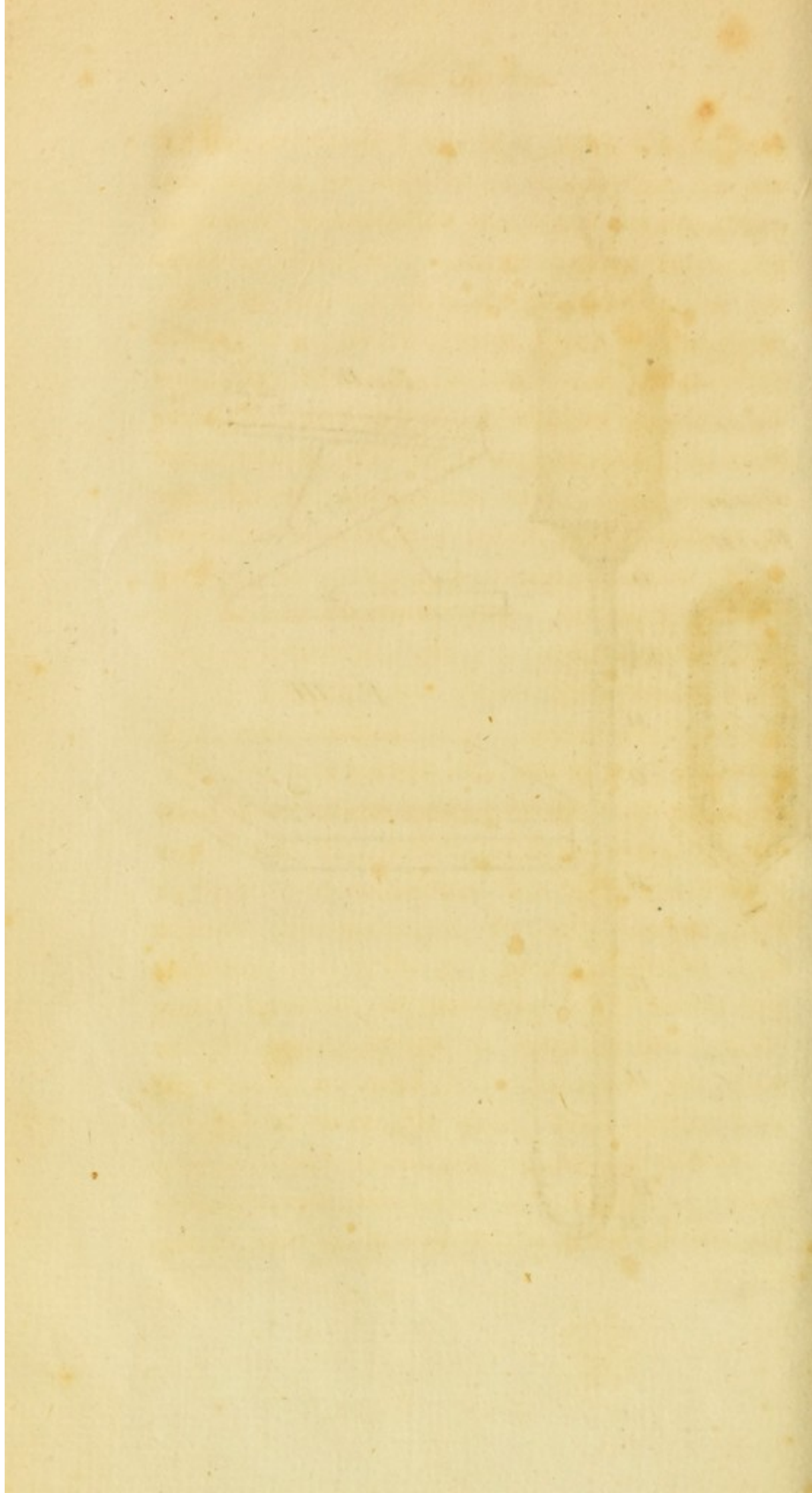
H

D

H

Fig. III.

standigheden geleid, zoo wel als ik durven beweren, dat graauwe en blaauwe oogen, de overige omstandigheden alle gelijk staande, veel meer inspanning verduren kunnen, dan bruine of zwarte, en dat zelfs de sterkte, scherpte en duurzaamheid van het gezigt in de naauwste betrekking tot de verschillende kleur van de oogen staat, en wel in diervoege, dat derzelve bruikbaarheid, in het algemeen, met de bleekere kleur van den oogappel toeneemt, en integendeel, met de donkere kleur afneemt, zoo dat, bij voorbeeld, donkerblaauwe oogen reeds veel minder inspanning van het gezigt verdragen kunnen dan graauwe, bruine oogen veel minder dan donkerblaauwe enz.

Het is niet minder eene algemeen bevestigde opmerking, van wier zekerheid elk zich ligtlijk kan overtuigen, dat men voor eerst, onder honderd menschen met zwarte oogen, naauwlijks een aantreffen zal, die volmaakt te vrede is met zijn gezigt; ten tweede, dat oogen van eene donkere kleur zeer dikwerf en ligt aan den zwarten staat onderhevig zijn, waar van die van eene lichtere kleur, ook wanneer de omstandigheden, die er aanleiding toe geven, volmaakt dezelfden zijn, daar voor veel meer bewaard blijven.

Daar er nogthands geen regel zonder uitzondering is, zal men ook nu en dan menschen met blaauwe of graauwe oogen vinden, die, reeds
van

van hunne geboorte af, zeer zwak zijn en zoo omgekeerd; — maar zulke voorbeelden zijn en blijven steeds zeldzame uitzonderingen en veranderen niet het minste in het geen ik beweere.

Het gebruik van schermen voor het licht of de oogen, zelfs wanneer men slechts speelt, maar vooral bij den arbeid, is reeds zoo algemeen ingeworteld, dat ik het ten hoogste noodzaaklijk keur, om naauwkeurig te bepalen, wanneer men eigenlijk zulke schermen in de daad behoeft, weshalve ik, als eenen zesden regel dezen vaststel;

6. Dat de zoodanigen alleen eenen scherm behoeven, die sterk uitpuilende oogen hebben, met dunne wenkbraauwen en ooghairen;

Want dezen kunnen het, zonder eenen scherm voor de oogen, naardien de natuur hen de noodige bescherming onthouden heeft, bij eenen arbeid, die veel inspanning kost, in een sterk licht niet lang uithouden, zonder hunne oogen zeer te benadeelen. De glinsterende schermen van groen gevernist pergament echter, die men gewoonlijk overal verkoopt, zijn zoo geheel strijdig met hun oogmerk, dat ik elk, die zulk eenen oogenbederver in zijn huis heeft, hartlijk bid, om dien, zoo spoedig mogelijk tegen eenen te verruilen, die van groen taf gemaakt is; zulk een toch kan, in voornoemd geval, alleen de
oogen

oogen met de daad beschermen, dewijl hij geene zware schaduw over het aangezicht verspreidt, maar het licht slechts in zoo verre verzacht, dat het met de lichtstralen, die van het voorwerp, het welk men bearbeit, in de oogen worden teruggekaatst, beter strookt en aan dezelve gegevenredigd is.

Buiten deze onontbeerlijke eigenschap moet de scherm ook nog die hebben, dat dezelve zoo ligt als mogelijk zij; want zware oogschermen veroorzaken ligtlijk hoofdpijn, en kunnen dus, ook in dit opzigt, nadeelig voor de oogen worden. Men maakt ze daarom het best met karkasdraad van vrouwen mutsen.

Van de beste lichtschermen zal ik, in de tweede Afdeeling dezer Verhandeling, breedvoerig spreken.

De laatste regel, dien ik mijnen lezeren, als eenen der gewigtigsten, wat het gebruik der oogen betreft, ten sterkste aanbeveel, dewijl jonge lieden dien zoo zeer verwaarloozen, dat men er zich zelfs op beroemt, denzelven overtreden te hebben, is deze:

7. Men vermijde, om ooit eenig voorwerp, van wat aard ook, bij schemeravond of maanshijn, naauwkeurig en aanhoudend te bezien.

Wanneer men echter, bij zoodanig licht, leest of schrijft, maakt men zich
aan

aan de onvergeeflijkste dwaasheid schuldig, die zich zelve altijd vroegtijdig genoeg bestraft.

Men komt mij maar al te dikwerf klagen, dat het gezigt hoe langs zoo zwakker wordt, het welk men daar uit wil afnemen, naardien men anders in de schemering zeer goed lezen en schrijven kon, en zulks nu niet meer kan. — Velen wilden mij nauwlijks gelooven, dat iets van dien aard, al gebeurt zulks ook niet altijd, de oogen benadeelen kan, en dat het onvermogen, om bij schemeravond te lezen, geenzins het gevolg was van het afnemen des gezigts, maar dat de zwakte van het gezigt het gevolg was eener zoo dwaze onderneming; niet weinigen echter van deze ongeloovigen moesten er hard genoeg voor boeten, dat zij aan mijne dringende vermaning geen gehoor gaven, maar den welstand hunner oogen aan eene ijdele bewondering van hun scherp gezigt opofferden.

Zeer schadelijk kan het mede voor de oogen worden, wanneer men, dikwerf en lang achter een, bij nacht in de maan kijkt. Men heeft verscheidene voorbeelden, dat sterrekundigen, die de maan des nachts, lang achter een, door verrekijkers zonder gekleurde glazen, beschouwd hadden, voor altijd van hun gezigt beroofd werden; ja men behoeft slechts in eigen persoon de proef te nemen, en de maan, vooral wanneer zij

vol

vol is, eenige minuten lang, met het bloote oog te beschouwen, wanneer men terstond eene lastige spanning, een onverklaarbaar onaangenaam gevoel in de oogen zal bespeuren. — Zeker zal menig een hier vragen, waarom men dan de maan, bij dag, uren lang kan aanzien, zonder er het minste bezwaar van te bespeuren? Dit is echter, mijns bedunkens, niet moeilijk te begrijpen; bij dag is het maanlicht niet geconsentreerd, want dan schijnen ook al de voorwerpen rondom en neven haar, ja zelfs de dampkring kaatst als dan een blaauwachtig licht terug, zoo dat het licht dus zeer evenredig verdeeld is. Nu weet men immers, dat de oogappel zich zamentrekt of verwijdt, naar mate het licht sterker of flauwer wordt. Bij dag gebeurt alleen het eerste, en daar door wordt het overtollige licht terug gehouden en de grond van het oog slechts met een evenredig verdeeld licht bedekt. Bij nacht daar en tegen is het met dit alles geheel anders gelegen; want de ongelijke verlichtte voorwerpen, die zich, met te groot onderscheid van licht en schaduwe, bijkans naast elkander bevinden, werken zeer ongelijk en onevenredig op het oog, en moeten dus, ontegenzegglijk, het zij op hetzelfde oogenblik, of allengs en van tijd tot tijd, geheel tegenstrijdige werkingen doen op het gestel van het oog. — Dat dit, vooral wanneer het menigwerf gebeurt, eene grootere of mindere

sto-

storenis ten aanzien van de bewerktuiging, veroorzaken moet, behoeft geen nader bewijs, zoodra men slechts op de verschijnselen acht geeft, die, uit soortgelijke oorzaken, bij andere deelen van het dierlijk ligchaam ontstaan, bij voorbeeld op hitte en koude. — Hier uit kan men nu ook verklaren, waarom men, bij het beschouwen van de maan des nachts, geene geringe verlichting bespeurt, wanneer men van een verlicht objectief-glas gebruik maakt; want nu verschijnt de maan niet meer aan eenen zwarten, maar aan eenen witachtigen hemel, het onderscheid van licht en duisternis is niet meer zoo afftekend en het maanlicht meer verdeeld. Hier uit zien mijne lezers nu ook zeer duidlijk, waarom alle lichtschermen, die de voorwerpen in het vertrek, behalve die zich op de tafel, waar aan men werkt, bevinden, verduisteren, zoo schadelijk voor het gezigt zijn.

DERDE HOOFDSTUK.

*Over het verstandig gebruik der Oogen, in
betrekking tot verschillenden ouderdom.*

Ontelbare voorbeelden van ouders en oppas-
sters van kinderen kon ik aanvoeren, die menig-
maal bij dezelve, reeds in de eerste dagen na
hunne geboorte, den grondslag leggen tot eene
ongeneeslijke zwakte van gezigt. Evenwel feilt
men hier bijna doorgaands uit enkele onkunde;
want wij zijn de werking van het licht op onze
oogen immers niet alleen gewoon, maar ontwa-
ren zelfs zeer duidlijk deszelfs heilzamen invloed:
hoe zal men nu van vrouwen, die maar zeldzaam
over de oorzaken der onderscheidene verschijn-
selen rondom zich willen of kunnen nadenken,
eischen of verwachten, dat het haar, zonder
eenige aanwijzing, invallen zou, dat, voor het
arme kleine schepseltje, elke lichtstraal eene ge-
heel nieuwe prikkeling verwekt, en dat iedere
ongewone, hevige prikkeling ook eene zeer he-
vige uitwerking doen moet? — Vader, groot-
moeder of tante wenscht het jonggeboren wigkje
te zien; men brengt het dus, zonder het minste
kwaad te vermoeden, nabij het venster of zelfs
in een helder en licht vertrek. De kleine begint

E

nu,

nu, wel is waar, erbarmlijk te schreijen, maar kan niet zeggen, wat hem scheelt, en nu stelt men alles te werk, om zijne smart te verzachten, terwijl men aan de ware rede, de prikkeling van het licht naamlijk, waar aan men hem zoo onvoorzigtig bloot stelt, niet eens denkt. — Is de familie der kraamvrouw bij ongeluk zeer groot, dan moet het arme schaapje deze pijnbank dagelijks meermaalen doorstaan; want de vrouwen vooral doen geerne onderzoek, naar wien het kindje wel het meest gelijkt, en zijn geschrei om hulp blijft zoo lang onverhoord, tot er zich eindelijk eene aanmerkelijke zwelling en roodheid der oogleden vertoont, met een geele slijm, dat in menigte uit de oogen vloeit en ze gestadig bedekt. — Dan staat men verwonderd en verbaasd, hoe een kind, van zeer gezonde ouders geteeld, zoo vroeg reeds door scherpte in de sappen gekweld wordt. Deze scherpte wordt nu, door de alwijze vroedvrouw, met purgeermiddelen bestormd, en eindelijk, wanneer het nog gelukkig afloopt, dat is, wanneer men nog bij tijds eenen verstandigen arts raadpleegt, blijft er doch bijna altijd eene ongeneeslijke zwakte der oogen na; in ergere gevallen echter gaat het gezigt ten deele of geheel verloren, en met hetzelfde is veelal ook het verlies der oogen zelve gepaard.

Een der dwaasste vooroordeelen bestaat nog boven dien hier in, dat men meestal het vertrek,

waar

waar in de kraamvrouw ligt, zeer donker maakt, naardien men gelooft, dat het licht voor de oogen van de moeder nadeelig kon worden, vooral wanneer zij eene zeer moeilijke geboorte doorgegaan heeft, terwijl men tevens het jonggeboren, reeds in de eerste dagen van zijn leven, in eene heldere kinderkamer brengt. Wie kan eene zoo ongerijmde handelwijze, zonder zich te ergeren, aanzien? En evenwel vindt dezelve nog gewoonlijk bij allerlei klasfen van menschen plaats.

Ook gedurende het tijdperk, dat later op de geboorte volgt, geeft men, in het algemeen, nog te weinig acht op alles, wat de oogen van het jonggeboren nadeelig worden kan. Zoo gebeurt het, bij voorbeeld, waarlijk maar al te dikwijls, dat er, boven de legerstede van het kind, een glinsterend voorwerp, een spiegel, een zakhorologie of iets dergelijks hangt, wat het kind, bij zijn ontwaken, meestal vrij lang, met een starend oog, beschouwt. Geschiedt dit nu alle dagen slechts een reis twee drie (want bijaldien zulke jonge kinderen door honger noch eenig ander ligchaamlijk gebrek gekweld worden, scheppen zij een bijzonder vermaak in het beschouwen van glinsterende ligchamen,) zoo verkrijgen wel dra, wanneer de spiegel, of wat voorwerp het anders zijn mag, boven hun hoofd hangt, de spieren, die de oogen opwaart bewegen, of, hangt zulk een glinsterend voorwerp

aan de zijde hunner wieg, de zijdspieren der oogen zulk eenen hoogen graad van zamentrekkingskracht, dat de oogen binnen korten tijd, zich bestendig naar deze of gene zijde keeren, welk gebrek scheelzien heet. — Zoo men nu de oorzaak van dit gebrek niet spoedig ontdekt en de wieg niet vroegtijdig genoeg verzet, op dat het kind genoodzaakt worde, naar een tegenovergesteld punt heen te zien, dan blijven de oogen gestadig in deze rigting, en dus onvermogen, om eenig voorwerp regt uit te beschouwen; zulk een mensch zal als dan alles van ter zijde bezien moeten, wil hij het duidelijk onderscheiden. Klaarlijk blijkt hier uit immers, hoe ten uiterste na-deelig zulk een gebrek van het gezigt voor het gebruik der oogen zijn móet, en dat hetzelfde het gansche gelaat misvormt, behoef ik niet eerst te bewijzen.

Die zelfde gebrekige rigting van den oogappel wordt ook niet zelden daar door veroorzaakt, wanneer men zeer kleinen kinderen zulke voorwerpen, die zij geerne zien, zeer dicht voor den neus houdt; een misflag, dien oppassers van kinderen zoo menigvuldig begaan, dat uitzonderingen hier waarlijk iets zeldzaams zijn. In dit geval wordt dan de zamentrekkingskracht van de spieren, die de oogen naar den neus draaijen, somtijds tot eenen zoo hoogen graad vergroot, dat zich een aanzienlijk gedeelte des oogappels in den binnenhoek van het oog verbergt. In-

Inmiddels zijn mij, in de loopbaan mijner praktijk, verscheiden gevallen voorgekomen, wanneer dit binnenwaart draaijen der oogen, door een klein puistje op den neus, veröorzaakt wordt; want zoo haast zich iets vreemds op den neus bevindt, zien immers zelfs bejaarde menschen gestadig daar heen; wat moet men dan niet van kinderen verwachten? Voornaamlijk zal dit, bij het begin van eenen melkuitslag, ligtlijk en dikwerf plaats, vinden, bij welke ongegesteldheid zich niet zelden eerst puistjes op den neus en op de wangen vertoonen. — Het eenigste middel, waar door, volgens mijne ondervinding, dit gebrek des gezigts, zelfs wanneer het reeds vrij verouderd is, kan verholpen worden, bestaat hier in, dat men een stukje stijf taf, dat glans heeft, in dier voege aan de slapen van het hoofd vast maakt, dat het tegen de oogen opstaat; want men zal wel dra bespeuren, dat het kind zich moeite geeft, om naar het nieuwe voorwerp, dat zich aan den buitenhoek der oogen bevindt, te zien, en dat de oogen, op deze wijze, hunne verkeerde rigting allengs weêr verlaten. Maar gelijk de kinderen ons menigwerf, in andere gevallen, foppen, zoo kan het ook hier ligtlijk plaats vinden; want mij zelven was het een paar maal, dat ik dit middel aangeraden had en men mij verzekerde, met de stipste nauwkeurigheid daar van te hebben gebruik gemaakt,

volstrekt onbegrijpelijk, waarom toch dit gebrek, na verloop van eenen geruimen tijd zelfs, in het minste niet wijken wilde. Bij toeval alleen ontdekte ik er de ware rede van; deze beide kinderen naamlijk, die slechts een groot jaar oud waren, trokken, zoo dikwijls zij maar konden, ja wanneer men de oogen maar van hen afkeerde, de ooglappen van de oogen naar den neus toe, om ze regt duidelijk te zien, en wisten zich, dus doende, het hen ongewone en moeilijke ter zijde zien naar den buitenhoek van het oog zeer wijslijk te besparen. Toen ik er vervolgens voor zorgde, dat zulks hen onmogelijk gemaakt werd, was het scheelzien ook wel-dra genezen.

Wie, in het algemeen, zoo dikwerf zien moet, hoe onverandwoordlijk ouders en opzieners de oogen hunner kinderen en kweekelingen bestormen, en hoe zij, vaak met den besten wil, om hen tot nuttige en achtenswaardige menschen te vormen, nogthands die arme scephelen, in hunne vroegste jeugd reeds, van alle die genoegens des levens berooven, welken een mensch met gezonde oogen iederen dag en elk uur geniet; wie zoo menigmaal, op den vriendschaplijksten toon, tegen alle deze ingewortelde vooroordeelen, vruchtloos gepredikt, en de onvermijdlijke nadeelen van zulk eene opvoeding onweêrlegbaar, en evenwel zonder gevolg, bewezen heeft, *als ik*: dien moet het in de daad zwaar vallen, om
alle

alle zijne welmeenende en op de ervaring gegrondde raadslagen openlijk te herhalen, terwijl hij er bij denken moet, dat zijne stem veelligt maar zeer weinigen bekeeren zal. Dan zelfs deze weinigen zullen mij tot de ruimste belooning voor alle de vruchtlooze pogingen verstreken, die ik, sedert zoo vele jaren, ten beste der arme kindertjes besteed heb.

Zeer vele menschen hebben eenmaal de grondstelling aangenomen, dat men de kinderen onophoudlijk werk moet geven, wanneer zij geene luiards en lompe blokken zullen worden, of hun werklust niet van zelf eene verkeerde rigting nemen zal. Volgens deze grondstelling moeten de arme kleinen zich nu meestal met hun speelgoed in de kinderkamer bezig houden, en men laat hen weinig in de vrije lucht, uit vrees, dat zij mischien het een of ander van de straatjongens zien en leeren mogten, wat zij niet zien en nog veel minder leeren moeten. Naauwlijks ontslippen zij de handen der oppassters, of de zogenoemde gouverneur of gouvernante komen derzelve plaats vervangen, die of de grondstelling reeds zelven medebrengen, zonder ze regt te verstaan, of welken die anders door de ouders ten sterkste wordt ingeprent, om de arme kinderen geen uur van den dag werkloos te laten; daar is dan, den ganschen dag door, de eene leermeester pas de deur uit, of de ander treedt weêr bin-

nen, en er is geen einde aan het schrijven, lezen, teekenen, naaijen, borduren en klavierspelen, tot dat deze geplaagde schepsels het volstrekt niet langer uithouden kunnen, zonder over hunne oogen te klagen. Wat baat egter dit geklag? Maar zelden roept men eenen verstandigen arts te hulp; en wordt hij al eens geroepen, spreekt hij dan naar zijn geweten, men voert hem de magtspreuk te gemoet, *dat men de kinderen niet vroegtijdig genoeg tot leeren aanzetten kan, zoo zij iets deugen zullen.* — Geen enkel woord zal ik van de zedenlijke afdwalingen spreken, waar toe deze grondstelling heen leidt. Neen! ik zal enkel van de natuurlijke gevolgen gewagen, onafscheidlijk van zulk eene behandeling der kinderen. Openlijk vraag ik hier alle artsen en oogmeesters, of dit vooroordeel alleen niet reeds velen kinderen hun gezigt, ja zelfs hun leven gekost heeft?

Het ergste lot treft zekerlijk, bij zulk eene opvoeding, de arme meisjes; die toch mogen, op eene doelmatige uitspanning voor haare gefolterde oogen, in het minste geen staat maken, alvorens een echtgenoot of volkomen mondigheid haar hier op regt geeft, wanneer het dikwerf reeds veel te laat is. Ook de knaapjes zijn bepaald genoeg, dan de zaken, die zij leeren moeten, zijn meer afwisselend, en menigmaal met beweging van het ligchaam in de vrije lucht verknocht.

Ik ontken geenzins, dat men de kinderen alleenlijk, door hen gestadig bezig te houden, voor alle die ondeugden beveiligen kan, welken zoo velen in den bloei hunner jaren wegrapen, of ten minste in geraamten, en, reeds op hun drie of vier en twintigste jaar, in grijsaards, herscheppen; want de geest van gezonde kinderen is altijd werkzaam en wakker, eischt eenen gepastten werkkring, en elke poging, om dien te zeer te bepalen of te onderdrukken, is vruchtloos en nadeelig; de onverwinlijke aandrift om, te werken, denzelven eigen, verbreekt alle keetenen, en ontaart, of de gezondheid en bloei des ligchaams dalen tevens met de werkzaamheid ten grave. Bezigheid moeten de kinderen dus zeker altijd hebben, maar die werkzaamheden moeten volkomen naar de kragten van hun ligchaam en de vermogens van hunnen geest afgemeten zijn; er moet, in de keus van arbeid voor hen, eene heilzame afwisseling heerschen, die hunnen geest en hun ligchaam verkwikt: anders maakt men van die arme scheidfelen vruchten uit de broeikas, die steeds kragt- en smaakloos blijven, en welken een enkele noordewind in haren bloei verftikt. — Wat baat het thands zoo menig voortreffelijk meisje, zoo menige eerbiedwaardige vrouw, die ik, in grooten getale, ten bewijze van mijn gezegde aanhalen kon, dat zij, als kinderen, zich, door een uitstekend gebruik harer

talenten, de bewondering van alle menschen verwierven, daar zij de gezondheid harer oogen, de sterkte van haar gezigt, er voor hebben opgeofferd, en thands zoo veel levensgenot ontberen moeten, dat menige speelgenote harer jeugd in ruime mate geniet, zonder nogthands in fraaije vrouwlijke handwerken zoo achterlijk gebleven te zijn.

Mogten toch alle ouders en opvoeders, inzonderheid moeders en gouvernantes, die helaas! in dit opzigt de meeste fouten begaan en het eigenzinnigst zijn, het geen ik voorheen gezegd heb, wel behartigen! mogt ik zoo gelukkig wezen, om, door de openlijke berisping van dit ingeworteld gebrek in de opvoeding, den armen kinderen, daaglijks slechts, een uur lang het genot der vrije lucht en vrije lichaamsbeweging te bezorgen! — ik ben verzekerd, dat menig eene goede en brave moeder zich over de herstelling van hare geliefde en sukkelende dochter zou verheugen, en menig meisje wel dra weêr tot het genot van genoeglijke levensdagen terug keeren zou, waar toe zij thands reeds alle hoop opgaf.

Nu ga ik tot de hoofdregelen over, die men, ten aanzien van het gebruik der oogen, in betrekking tot verschillenden ouderdom, in acht nemen moet.

1. Zeer jonge kinderen moeten hun gezigt gestadig oefenen in het beschouwen van

ver-

verschillende voorwerpen; vooral moeten zij menigwerf en lang in de verte zien, maar nooit in het geval gebragt worden, dat zij hunne oogen zeer inspannen moeten, naardien zij aan alle inspanning nog te ongewoon zijn en de toevloed van sappen voor hunne oogen te schadelijk is.

Aan het algemeen verwaarloozen van dezen regel heeft men het ook te wijten, dat zoo menigmaal kinderen, van volmaakt gezonde ouders geteeld, reeds zeer vroeg aan de oogen beginnen te sukkelcn, en dat men zoo vele bijzienden onder de voorname lieden vindt. — Geen nauwkeurig opmerker zal ontkennen, dat het bijna altijd aan eene verkeerde behandeling der oogen in de eerste jeugd is toe te schrijven, dat men, vooral in de voorname standen van menschen, zoo vele bijziende menschen aantreft; want hoe kan een oog zulke voorwerpen, die ver van hetzelfde verwijderd zijn, behoorlijk leeren vatten, wanneer het zich staag enkel met het beschouwen van nabij zijnde en kleine voorwerpen bezig hield! Maar hier van zal ik breeder spreken, wanneer ik van de behandeling der bijzienden gewagen moet.

2. Allergevaarlijkst is het, wanneer men de oogen, in het tijdperk der ontwikkeling en van het rijp worden des ligchaams, lang achter een en sterk inspant.

En evenwel zet men, juist omtrent dezen tijd, de kinderen het sterkst tot leeren aan. Hoe dikmaals ziet men, dat de groei, bij zoodanige omstandigheden, eensklaps ophoudt, het ligchaam bleek en mager of sponsachtig wordt, de klieren overal opzwellen, en de vermogens van den geest met de vlugheid van het ligchaam en de scherpte van het gezigt als het ware verdwijnen. Vele ouders vertoornen zich als dan over de traagheid hunner kinderen, terwijl zij juist op zich zelve gramstorig zijn moesten, daar de arme onschuldige slagtoffers eener verkeerde opvoeding al ons medelijden verdienen.

3. Zoo dra het ligchaam eens volkomen ontwikkeld is, kunnen de oogen het gemakkelijkst inspanning verduren.

Ja, men moet dikwijls verbaasd staan, wanneer men al den verbazenden arbeid overziet, die het gezigt op eene ongelooflijke wijze inspant, welken menig jongman, menige jonge vrouw in dit tijdperk verrigt, zonder in het minste te bespeuren, dat hun gezigt er door afneemt.

4. In den hoogen ouderdom zelfs worden de oogen niet ligt vermoeid, zoo men, in zijne jeugd, slechts een verstandig en spaarzaam gebruik van het gezigt heeft in acht genomen, en men den oogen, in dat tijdsgewricht, maar de ondersteuning niet onthoudt, die zij als dan behoeven.

Dit

Dit laatste echter is het helaas! waar in de meeste menschen mistasten; want sommigen gelooven, dat er voorbehoedende brillen gevonden worden, en weten zich niet genoeg te haasten, om hunne oogen, in hunne beste jaren reeds, daar mede te voorzien; anderen integendeel willen, trots hunne bejaarde oogen, nog jong schijnen, en schamen zich, eene bril te gebruiken, die zij nogthands zoo zeer behoeven, of meenen, dat zij, door een vergrootglas, het gebruik der bril te kunnen ontwijken. Bij vrouwen kan men zulk eenen kinderachtigen hoogmoed nog al over het hoofd zien, want zij tellen geerne een jaar of tien terug, wanneer zij reeds een aanmerkelijk getal jaren achter den rug hebben; mannen echter, die hun gezigt voor den staat en hunne familie bewaren moeten, is zulk eene gekheid volstrekt niet te vergeven, naardien zij zich aan dezelve altijd ten koste hunner oogen schuldig maken.

In het algemeen kent geen mensch bijna het regte tijdstip, waarop hij waarlijk eene bril behoeft, en daarom nemen de meesten te vroeg of te laat tot een middel hunne toevlugt, dat zekerlijk het eenigste is, waar door de kragt der oogen, als men het ter regter tijd gebruikt, kan bewaard worden.

Het komt er nu vooral op aan, dat men dit tijdstip, voor alle menschen, op eene bevatlijke wijze

wijze en naauwkeurig bepale, welk doel ik, door de volgende regelen, volkomen hoop te bereiken. Alleenlijk moet ik nog het een en ander zeggen over de alzins gebrekige ja belachlijke wijze, waarop men, tot hier toe, in het algemeen, den tijd heeft willen bepalen, wanneer men eene bril behoeft.

De meesten denken, dat men, op zeker bepaald tijdperk des levens, staag zijne toevlugt tot de bril nemen moet; en op dit vooroordeel alleen is de algemeene belachlijke, en dikwijls zeer schadelijke gewoonte der brillemakers gegrond, dat zij gansche fortimenten van brillen, naar den verschillenden ouderdom der menschen geschikt, in voorraad vervaardigen, en aan de onkundigen verkoopen. Thands verbeeldt zich, bij voorbeeld, een man van vijftig jaren, die, gedurende eenige dagen, zijne oogen sterk inspande, dat hij reeds volstrekt eene bril behoeft. Terstond spoedt hij zich naar den brillemaker; dan hier vindt hij, onder al de glazen, die voor den ouderdom van vijftig jaren gemaakt zijn, geen eenig, dat voor zijn oogen past. Daar op doet hij, zoo er meer brilleslijpers aan dien oord wonen, de ronde, en vindt hij hier niets, wat hem dient, men schrijft om eene bril van elders. Die moet de neus nu dragen, het glas moge nu iets deugen of niet, zoo lang tot de oogen het in het geheel niet meer uithouden kunnen, en de
bril-

brilledrager er van overtuigd wordt, dat hij, met zijn ongewapend oog veel beter ziet, dan met behulp der glazen. — Dit is de geschiedenis van duizenden; en gelukkig genoeg, wanneer er geen andere gevolgen, dan ligt verlies van een paar gulden, uit ontspruiten.

Hoe veel menschen vinden wij, die zich, in hun zeventigste of tagtigste jaar, hoewel zij, in hunne jeugd, hunnen oogen veel gevergd hebben, nog in het voortreflijkst gezigt verheugen mogen, en aan geene bril denken, terwijl hunne zonen en dochters dezelve reeds niet meer ontberen kunnen. — Hoe menig heeft niet, reeds in zijn dertigste of veertigste jaar, eene bril noodig!

De ouderdom kan derhalve nooit het tijdstip bepalen, wanneer men eene bril gebruiken moet, en nog veel minder den vorm der bril.

Anderen meenen, dat het vroeger of later gebruik der bril daar van afhangt, of de oogappel en de inwendige deelen van het oog, tot breking der lichtstralen bestemd, meer of minder gewelfd zijn. Dezen zijn der waarheid reeds iets nader, maar evenwel nog zoo ver van het ware doel af, dat men hier uit niets, ten aanzien van het juiste tijdstip, kan besluiten, wanneer deze of geene persoon eene bril behoeft; want zelfs een oog, dat zeer gewelfd is, kan, in de jeugd, zoo menigerlei toevallige wijzingen doorstaan, dat het, reeds in het veertigste jaar, eene bril noodig heeft,

heeft, offchoon het dezelve anders, volgens de straks gemelde veronderstelling, naauwlijks in het negentigste zou hebben behoeft.

Of men vroeger dan later glazen voor de oogen moet te hulp nemen, hangt af van het bijzonder gestel der oogen, van de zorgvuldigheid, die men omtrent dezelve in acht neemt en van het verstandig gebruik, dat men, in zijne jeugd, van de oogen maakt; ja het hangt maar al te vaak van veele meer en minder gewigtige toevallen en ongesteldheden af, die de oogen van den eenen treffen, en waar van anderen verschoond blijven.

Het is dus alleen uit zekere onveranderlijke verschijnselen aan de oogen zelve, dat men, met alle zekerheid bepalen kan, wanneer men eigenlijk eene bril behoeft of niet, en hoe de bril moet gesteld zijn, om de oogen goed te houden.

Deze verschijnselen zijn zoo in het oog looppend en zich zelve steeds zoo gelijkvormig, dat ieder mensch, die ze eens bij zich ontdekt, zonder dat hij er een ander over behoeft te raadplegen, zich een glas aanschaffen kan naar het voorschrift, dat ik oogenbliklijk zal geven.

1. Het brandpunt van het gezigt of dat punt van afstand, waar in wij een voorwerp het duidlijkst zien, en dat daarom ook het oog- of gezigtspunt (*punctum distinctae visionis*) genoemd wordt, verwij-

wijdert zich verder van de oogen, dat is: men moet kleine voorwerpen, zoo men ze duidelijk zien wil, verder van de oogen verwijderen, dan men anders gewoon was.

2. Men wenscht, uit eene gansch ongewone neiging en aandrift, al meer en meer licht bij zijn werk. Daarom zullen wij, bij zeer oude lieden, bijna altijd zien, dat zij, des avonds, het boek of geschrift, loodregt achter het licht houden, om met meer gemak te kunnen lezen.
3. Zeer kleine voorwerpen schijnen in een te vloeijen, wanneer men ze lang beschouwt, en dit bespeurt men voornaamlijk, wanneer zij glinsteren of van eene heldere kleur zijn.
4. De oogen worden, bij de minste inspanning, terstond moede, en wel in diervoege, dat men genoodzaakt is, om, ten einde hen eenige rust te verschaffen, op andere voorwerpen te zien.
5. Het gezicht is, terstond in het ontwaaken, vrij zwak, en verkrijgt, eerst na verloop van eenige uren, den gewonen graad van sterkte weêr, wanneer naamlijk de prikkeling van lucht en licht genoegzaam op de oogen gewerkt hebben.

Zoo dra zich deze teekenen aan de oogten ver-
toonen, mag men vooral geen dag meer verzui-
men, om zich eene goede bril aan te schaffen,
en dan kan dezelve ook te regt een voorbehoed-
dend glas genoemd worden. — Is de bril slecht
of wat hetzelfde is, niet juist overeenkomstig met
de bijzondere gesteldheid van hem, die ze be-
hoeft; dan moet het gezicht wel haast meer lijden,
dan het, zonder dezelve, zou geleden hebben.
Deze in de daad niet zeldzame waarneming legt
mij, den strengsten pligt op, om de noodige ei-
genschappen eener goede bril op het naauwkeu-
rigst te ontleden.

1. Eene goede bril mag nooit sterk vergroo-
ten, maar moet de voorwerpen enkel
zuiver, helder en scherp vertoonen.

Oude lieden worden menigmaal zoo verzigtig,
dat zij eenen middelmatigen druk, op eenen af-
stand van twee, drie tot zes voet, zeer duidelijk
lezen kunnen; daar en tegen wordt hen het schrift
zeer verward en onleesbaar, wanneer zij het, op
den afstand van agtien tot twintig duim lezen zul-
len, die voor een volmaakt gezond oog iets zeer
gewoons is. Deze menschen moeten nu zeker-
lijk brillen zoeken, die sterker vergrooten, maar
zich evenwel steeds hoeden, om daar in op een-
maal niet te ver te gaan. — Het zekerste bewijs,
dat men hier in te ver gegaan is, en zijne bril te
bolrond (*convex*) gekozen heeft, is dit, wan-
neer

meer men het boek digter bij het oog brengen moet, als men anders, bij gezonde oogen, doen kan, naamlijk negen tot agt duim.

2. Men moet, met de bril, op elken afstand goed kunnen lezen, waar op men zulks, bij de volle kragt van zijn gezigt, doen kon.

Hier uit ziet men nu ten volle het belachlijke in het brillen fortiment, dat men overal bij de brillemakers aantreft, en wier bolrondheid (*convexiteit*) staag naar de jaren wordt bepaald.

Ook dan, wanneer men, in de plaats zijner woning, geene goede brillen bekomen kan, zal men zich ligtlijk eene van eene andere plaats kunnen ontbieden; want men behoeft zich slechts een boek of een geschrift, op den afstand, voor de oogen te houden, waar op men het gemakkelijkst leest, dan de verwijdering tusschen het oog en het boek met een draadje naauwkeurig te meten, en voords dit draadje aan den brillemaker te zenden. Deze weet dan het basfin wel te bepalen, naar het welke het glas geslepen worden moet. — Zeer noodzaaklijk echter is de voorzigtigheid, dat men het gezigtspunt van elk oog afzonderlijk mete, naardien men zeer zelden bevinden zal, dat beide de oogen een en hetzelfde brandpunt hebben.

3. Eene goede bril moet zuiver van stoffe zijn, dat is, zonder blaasjes, strepen,

krasfen, fterretjes enz. Of zij die hoedanigheid hebbe, kan men zeer ligt ontdekken, zoo men het glas tegen het licht houdt.

Maar helaas! zien zij, die eene bril gebruiken, er zelve dikwijls maar al te weinig naar, of zij deze goede en hoogstnoodzaaklijke hoedanigheid ook steeds behoude. Dus zal men, bij voorbeeld, vooral bij de vrouwen, menigwerf bespeuren, dat hare brillen, die zij altijd, bij haar geld, vingerhoed, naaldenkokers enz. in den zak dragen, door fcheuren en vuiligheid zoo onbruikbaar zijn, dat men ze eer voor een stuk van een gebroken glas uit een oud berookt keukenvenster, dan voor eene bril zou aanzien.

De lieve gewoonte zorgt er insgelijks voor, dat zulke oogenbedervers niet ligt weggedaan en voor eene goede bril verruild worden.

Zal eene bril hare zuiverheid niet wel dra verliezen, en dus doende den oogen nadeelig worden, dan moet zij gestadig, als men haar niet gebruikt, in een zacht overtrekfel van leder, bewaard worden.

4. Eene goede bril moet van eene evenredige dikte zijn en gelijkvormig gewelfd.

Of zij deze gewigtige eigenschap waarlijk bezitte, onderzoekt men voor eerst door middel van eenen pasfer, waar mede men de dikte van de bril, aan verschillende plaatsfen, onderzoekt.

Ten

Ten tweede ontdekt men de evenredige dikte van het glas ook daar door, wanneer men de bril schuins tegen gedrukt schrift houdt, en onderzoekt, of de letters, aan den rand van de bril overal even groot verschijnen, als in het midden.

5. Het brilleglas, dat voor het eene oog past, moet nooit voor het andere gebruikt worden; het is derhalve zeer noodzakelijk, om
6. de bril van beugels te voorzien; want, zoo doende, kunnen de glazen nooit verwisfeld worden.

Deze beugels echter zijn ook nog in een ander opzigt niet alleen zeer dienstig, maar zelfs onontbeerlijk bij eene goede bril. — Wij zien, dat de oogen met den neus, ook in eenen hoogen ouderdom, in een zoo naauw verband staan, dat de laatste niet sterk mag geprikkeld worden, of deze prikkeling deelt zich aan de oogen mede en doet ze tranen. Zoo gaat het ook omgekeerd; want eene prikkelende zalf, in de oogen gestreken, een vreemd voorwerp, onder de oogleden gevallen, doet den neus vloeijen en veroorzaakt niet zelden een sterk niezen.

Dat nu de prikkeling, die het gebruik eener bril zonder beugels, vooral in den beginne veroorzaakt, in de daad zeer groot zijn moet, kunnen wij reeds daar uit opmaken, dewijl dikwerf

menschen, die de behoefte eener bril dringend gevoelen, dezelve nogthands, bij de eerste proef, om ze te gebruiken, weêr weglaten moeten, naardien zij deze prikkeling aan hunne oogen volstrekt niet verdragen kunnen, en gevolglijk met de bril veel slechter, dan zonder dezelve, zien zouden. Dit alles evenwel wordt door de beugels zeer ligt verholpen; want die houden de bril aan de slapen van het hoofd vast, en zij rust slechts op den rug van den neus. Hij wordt dus niet meer geklemd, terwijl men boven dien, door de beugels, nog dit aanmerkelijk voordeel heeft, dat de bril niet zoo ligt verschoven wordt, dan wanneer zij enkel op den neus zit.

Het menigvuldig gebruik der mikroskopen, perspectiven en lorgnetten is, voor het overige, in elken ouderdom en bij elke bezigheid, van zoo nadeelige gevolgen, dat ik er mijne lezers niet genoeg voor waarschuwen kan. — Intusschen beweer ik geenszins, dat zulke hulpmiddelen niet somwijlen, ten minste voor eenen korten tijd, noodzakelijk kunnen worden; en ik zal mij moeite geven, om, bij verschillende soort van werk, de gevallen naauwkeurig aan te wijzen, waar in men ze wezenlijk behoeft, maar ook tevens de noodige regelen van voorzigtigheid aan de hand geven, die men, bij derzelve gebruik, zonder uitzondering in acht moet nemen, ingevalle zij niet schadelijk worden zullen.

Dat

Dat brillen voor een volmaakt gezond oog na-
deelig kunnen worden, behoeft geen verder be-
wijs, zoo wij maar op de tallooze oude en jonge
gekken, die over de straat loopen, acht willen
geven, welken de natuur meestal met de beste
oogen begaafd heeft en die een zoo uitmuntend
geschenk door de belachlijkste mode, van steeds
door eene lorgnet te kijken, moedwillig verwoes-
ten. Die Heeren schijnen er helaas! iets groots
in te zoeken, om andere menschen op het lijf te
loopen of onbeschaamd onder den neus te zien. —
Hij, die in de daad kortzigtig is, is ongelukkig
genoeg, daar hij grootendeels het genot zijner
oogen ontberen, en dikwerf, buiten zijne schuld,
de palen der bescheidenheid overschrijden moet;
maar ook hij alleen verdient ons medelijden en
onze toegeeflijkheid. Hartlijk wenschte ik ech-
ter, dat men hem, die zich slechts bijziende
houdt, overal met de verachting en gestrengheid
behandelde, die hij verdient; dit ware mischien
het eenigste middel, om hen nog bij tijds van
hunne dwaasheid terug te brengen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Regelen voor het gebruik der Oogen ten aanzien van den tijd.

De regelen, die ik, ten dezen aanzien, noodzaaklijk acht, zijn slechts weinige; en deze weinige zijn zoo klaar en bevatlijk, dat zij geene opheldering bijkans behoeven.

1. Des morgens, na goed, maar niet te lang, geslapen te hebben, is het gebruik van gezonde oogen het dienstigst.

Op dit tijdstip kan het gezicht de hoogste inspanning zonder nadeel verdragen, dewijl als dan het gansche ligchaam, en bijgevolg ook de oogen, nieuwe krachten verzameld hebben.

Dan ook hier moet men eene voorzigtigheid in acht nemen, die geen mensch ooit ongestraft uit het oog verliest; men moet naamlijk nimmer, terstond, wanneer men nog naauwlijks ontwaakt is, uit het bed stappende, aan het werk gaan; want ieder plotslinge overgang van het eene uiterste tot het andere, van volkomen rust tot eene oogenbliklijke inspanning, brengt in het dierlijk ligchaam ligt zeer wezenlijke veranderingen in den vorm en gesteldheid der zinlijke werktuiging te wege, en heeft dus ook ligtelijk zeer slechte gevolgen.

2. Geen

2. Geen gezond oog is, terstond na den maaltijd, vooral wanneer men het zich, bij eenen welbereiden disch, goed heeft laten smaken, tot eenigen arbeid bekwaam, die slechts eenige inspanning van het gezigt eischt.

Allergevaarlijkst echter is het, de oogen na het eeten in te spannen, als men zijn werk zittend verrigten moet. De onvermijdblijke nadelen van zulk eene handelwijze kan men immers zeer ligt zelfs van voren inzien en verklaren, zoo dat zij nog ligter van achteren kunnen bewezen worden; want toch de slaaplust, die ons dan overvalt, de weinige lust tot denken, dien wij dan ontwaren, met een woord, de onbehaaglijke toestand, waar in zich ons geheele hoofd bevindt, toont maar al te duidelijk, welk een groote toevloed van sappen naar boven er dan plaats grijpt: en hoe zeer moet deze niet vermeerderd worden, als de geestvermogens en de oogen op een tijdstip worden ingespannen, wanneer het onderlijf tevens zamengeperst wordt! Men zie zulke menschen slechts aan, en men zal het gansche aangezicht rood, de lippen blaauwachtig en het wit van de oogen vol roode bloedvaten vinden.

Juist uit deze verschijnselen kan men ook den derden regel afleiden, naamlijk:

3. Alle arbeid, die de oogen sterk aangrijpt, moet, na eene verhitting van het lig-

chaam, zij moge nu zijn van wat natuur zij wil, moet steeds zorgvuldig vermeden worden.

Uit dien hoofden zouden openlijke redenaars, leeraars en hoogleeraars zeer kwalijk doen, wanneer zij, terstond na hunne openlijke voordragt, aan hunnen lesfenaar wilden snellen en daar geest en oogen inspannen. De beste oogen zelfs zouden het, bij zulk eene handelwijs, waarlijk niet lang kunnen uithouden; want de leeraar, wien het gewigt van het onderwerp, dat hij voordraagt, aan het hart ligt en die zijn ambt niet als een handwerk drijft; de redenaar, die van de waarheid van het geen hij voordraagt, overtuigd is en ook zijne hoorers wil overtuigen, — kan nooit zonder vuur spreken, hem zal, al schijnt hij ook nog zoo zacht en koelhartig te spreken, nogthands het bloed naar het hoofd stijgen, en zijne oogen zullen, tot eene oogenbliklijke inspanning na zijne openlijke voordragt, onbekwaam zijn.

Ik kon, in de daad, niet een, maar verscheidene treurige voorbeelden aanvoeren, van mannen van eene buitengewoone welsprekendheid, die zich, enkel door het onverstandig gebruik hunner oogen, terstond na dat zij openlijke redevoeringen hadden gedaan, binnen kort eene zoo aanmerkelijke zwakte van gezigt op den hals haalden, die bijna aan blindheid grensde en hen
wel

wel dra buiten staat stelde, om hun ambt voord
te zetten.

4. Men moet, des avonds, bij het gebruik
van een kunstlicht, zoo men maar eenig-
zins kan, alle inspanning der oogen ver-
mijden.

Wie zich, des winters avonds, van werk, dat
de oogen aangrijpt, onthouden kan, zal de kragt
van zijn gezigt lang bewaren; intusfchen wint
men ook daar door reeds veel, wanneer men zich
maar in het geval bevindt, om zulke bezigheden
te kunnen kiezen, die niet tevens het inspannen
der geestvermogens vereifchen. De zomer-avon-
den en morgens immers kunnen, zoo de omstan-
digheden het gedogen, het verlies der winter-
avonden genoegzaam vergoeden.

Wanneer jongelingen, die zich zelve, en me-
nigmaal nog een gedeelte hunner familie, op
eene kommerlijke wijze, generen moeten, wan-
neer mannen, die zich geheel en al aan het wel-
zijn van den staat en van hunne huishouding heb-
ben toegewijd, genoodzaakt zijn, om verschei-
den nachten aan hunnen fchrijfflesfenaar door te
brengen, en hunnen oogen meer te vergen, dan
zij verdragen kunnen; wanneer zulke eerbied-
waardige mannen over zwakte hunner oogen kla-
gen en menigwerf, in korten tijd, voor alle ern-
stige bezigheden onbruikbaar worden, zal ieder
verftandig mensch, elk edel hart innig medelij-
den

den gevoelen, ook dan, wanneer hij zulk eene overdadige inspanning in de daad voor *onverstandig* houden moet. Maar wat zal men van de zwakte des gezichts bij zulke vrouwen en meisjes zeggen, die menigmaal daar uit ontstaat, dat zij, enkel om geestlooze romans en ridderhistories te lezen, een groot gedeelte hunner nacht rust offeren? — Wie zal medelijden met zulke menschen gevoelen, die den dag verslenteren, en dan des nachts hun hoofd met eenige oppervlakkige kundigheden aanvullen en de kragt hunner oogen verftompen?

VIJFDE HOOFDSTUK.

Zorg voor de Oogen bij verschillende soorten van arbeid.

Het spreekt van zelf, dat hier enkel van zoodanigen arbeid kan gesproken worden, die eenen onmiddelbaren, of ten minste eenen middelbaren invloed op de gezondheid der oogen hebbe; maar ook die is zoo menigvuldig en eischt eene zoo uitgebreide voorzigtigheid, dat ik ligt een matig boekdeel vol regelen schrijven kon, enkel
over

over de zorg voor de oogen bij verschillende foorten van arbeid, zoo de palen eens geschrifts voor het algemeen dit veroorloofden. Maar wie zou zulk een boek wel willen lezen? — Ik zal daarom pogen, hier zoo kort als mogelijk te wezen, maar evenwel, zoo veel noodig, iederen stand, elk bedrijf, in aanmerking zoeken te nemen.

1. De tafel, waar aan men werkt, moet altijd zoodanig geplaatst worden, dat het licht over den linker schouder van hem, die werkt, schuins van boven invalt.

Alleen dan, wanneer de tafel in dier voegen geplaatst is, zal hij, die zeer aanhoudend arbeiden moet, het kunnen uithouden, vooral wanneer hij de reeds voorheen aanbevolen regel van voorzigtigheid zorgvuldig in acht neemt, naamlijk dat hij zich van den schrijfflesenaar bedient, die op de plaat afgebeeld is, en dus bij het werk steeds afwisselt met zitten en staan.

Wie bij zijne bezigheden, wanneer zij een goed gezigt vereischen, altijd zitten moet, zal wel dra, dan zelfs, wanneer hij zijne geestvermogens weinig behoeft in te spannen, eene aanmerklijke verzwakking van het gezigt bespeuren, welke grootendeels uit de zamenpersing der ingewanden van den buik ontstaat en uit den toevloed der sappen, welke daar uit ontspruit. Van daar ook,

ook, dat, bij zulke menschen, de werkzaamheden van de buik-ingewanden maar al te spoedig gestoord worden, terwijl er vooral hardnekkige buikverstoppingen ontstaan, die, gelijk ik reeds te voren heb aangemerkt, den gewichtigsten invloed op' het welzijn der oogen hebben. — Hier uit kan men ook verklaren, waarom geleerden en staatsdienaars, die veel moeten zitten schrijven, dikwerf hetzelfde lot als de snijder en schoenmaker ondergaan moeten, want gelijke oorzaken brengen gewoonlijk ook gelijke werkingen ten voorschijn; alleenlijk beginnen de eersten steeds veel spoediger aan de oogen te lijden, dewijl bij hen het misbruik der vermogens van hunnen geest er nog dikwerf bijkomt.

Er is zeker arbeid, die deze voordeelige plaatsing van de tafel niet gedooft, gelijk het geval, bij voorbeeld, is ten aanzien van kunstgraveurs en horologiemakers. De eersten bedienen zich, tot vermindering van het licht, dat hen anders te sterk, van de glinsterende koperen plaat, in de oogen schittert, van een wit in olie gedoopt papier overtrokken, groot, schuins voor overstaande raam; maar ik ben door de bereidvaardigheid, waar mede eenigen dier kunstwerkers mijnen raad opvolgden, er wel dra van overtuigd geworden, dat dit behoedmiddel, zoo wel bij kunstgraveurs als horologiemakers, en in het algemeen bij allen arbeiders, die zeer glin-

ste-

sterende en kleine voorwerpen behandelen moeten, op het voordeeligst voor den welstand hunner oogen kon ingerigt worden, wanneer zij dat raam, in plaats van met wit papier, met bleek groen, geölied papier of taf overtrokken. Wie geene proeven van dien aard genomen heeft, kan zich ook volstrekt geen denkbeeld van het zacht en weldadig licht maken, dat zich, evenredig, over het voorwerp, dat bewerkt wordt, verspreidt. — Heeft men, tegen over het venster, waar aan men werkt, eenen muur, dien de zon beschijnt, dan moet deze lichtscherm zoo groot zijn, dat hij het geheele venster bedekt; evenwel moet dezelve steeds schuins voorover hangen, zal de tafel behoorlijk verlicht zijn.

Ik heb bij verscheidene handwerkers de zeer schadelijke gewoonte ontdekt, dat zij hun werk, door middel van glazen kogels, die met zuiver water opgevuld zijn, zeer sterk verlichten. Daar deze glazen bollen op de werktafel staan moeten, terwijl de verlichting steeds horizontaal geschiedt, kan men ook nooit vermijden, dat het geduchte schijnsfel van den bol zelve de oogen treft. Wat nadeeligen invloed zulk een arbeid op de oogen moet hebben, kan men reeds onweêrspreeklijk opmaken, uit het geen ik te voren, aangaande de verdeeling van het licht, gezegd heb.

Deze handwerkers zullen mij zekerlijk in het algemeen de gewigtige tegenwerping maken, dat
kaars-

kaarslicht doch bij hun werk nooit genoegzaam is, en zij een sterk licht hebben moeten. — Hier nu komt een dier gevallen voor, waar in ik de verlichting door middel eener Argandsche lamp, uit ondervinding, boven alle anderen, aanraden moet; deze moet echter, in het midden der kamer, vrij hoog, onder eenen wit geschilderden hoepelvormigen scherm hangen, die van boven voorzien is van eenen schoorsteen, welke naar het venster uitloopt en eenen ventilator heeft.

Op deze wijze kan eene zoo aanmerkelijke ruimte van het vertrek ligtlijk zoo zeer verlicht worden, dat verscheiden menschen, wanneer zij in de rondte zitten, het fijnste werk verrigten kunnen. Tevens beveiligt het aanbevolen behoedmiddel van den koepelvormigen scherm den dampkring voor alle verontreiniging door oliedamp. — Is er nu de een of ander onder de arbeiders, wien de natuur de noodige bescherming voor zijne oogen van boven geweigerd heeft, terwijl zijne wenkbrauwen en ooghairen te weinig, en zijne oogen te veel uitsteken, dan kan hij de nadeelige uitwerking van het licht immers zeer ligt door eenen dunnen oogenscherm van groen taf, dien hij op het hoofd zet, verhoeden.

2. Zeer nadeelig is het, het boek of geschrift achter het licht te houden, of zich met den rug naat het venster te plaatsen, om zoo doende beter te kunnen lezen.

Want

Want de lichtstralen kaatsen, op deze wijze, steeds te menigvuldig op de oogen af. Men ziet het nadeel van zulk eene handelwijs des te duidlijker, zoo het papier zeer wit en het schrift zeer scherp en zwart is.

Voor zoodanige menschen, die het grootste gedeelte van hun leven, met schrijven en lezen, doorbrengen moeten, vindt er nog een zeer gewichtige regel plaats, dien zij nooit verwaarloozen moeten, wanneer zij zich, nog in hunnen ouderdom, in het genot van hun gezigt verheugen willen, en deze bestaat hier in:

3. Dat zij het lezen nooit tot den avond besparen, maar liever het schrijven tot hun avondwerk kiezen.

Wie geene veelvuldige en aanhoudende proeven genomen heeft, of het schrijven dan het lezen de oogen des avonds meer aangrijpt, zal deze bewering mischien eenigzins wonderspreukig vinden; maar wil men de proef aan zich zelve nemen, men zal er wel rasch van overtuigd worden, dat deze regel geheel en al op ondervinding steunt. Mischien is de grond van dit merkwaardig verschijnsel enkel hier in gelegen, om dat wij een opstel, dat wij eens doordacht hebben, schrijven, zonder er eens, om zoo te spreken, naar te zien, onbekommerd, of de letters hare behoorlijke gedaante krijgen, dan niet. Maar hier uit volgt ook weêr van zelf, dat het *fraai schrijven*

ven, des avonds, nog veel minder zou aan te prijzen zijn, dan het lezen; want hier wordt slechts van stellen gesproken.

Eenige kunstwerkers kunnen, bij hunnen arbeid, zekerlijk de vergrootglazen, volstrekt niet ontberen, gelijk, bij voorbeeld, de kunstgraveurs en horologiemakers; ik heb echter bij deze klasfe van menschen zeer gewigtige misflagen ontdekt, die zij bij het gebruik der glazen begaan, en welken noodzaaklijk, bij den eenen vroeger, bij den anderen later, de gezondheid hunner oogen ondermijnen moeten.

De algemeene fout naamlijk bij de kunstgraveurs bestaat daar in, dat zij het vergrootglas in de hand houden. De horologiemakers daar en tegen houden, met de rimpels der oogleden, den rand van het glas zoo vast, dat het aan het oog blijft zitten, op dat zij de andere hand tot hun werk gebruiken kunnen. Daar nu echter niets schadelijker voor het oog is, dan eene gedurige verandering van het gezigtspunt, terwijl men het glas nu eens nader bij het voorwerp, dat men bearbeidt, en dan weêr nader bij het oog brengt; daar elk oog, gelijk ik reeds in het begin dezer verhandeling zeide, door den druk van buiten, meer of minder lijdt, naar mate de drukkende kragt sterker of zwakker, langer of korter van duur is: zoo begripen mijne lezers zeer ligt, hoe rasch de oogen der kunstwerkers, bij zulk eene handel-

delwijze, lijden moeten, daar de aard van hun werk buiten dien reeds genoegzaam is, om hun gezigt allengs te ondermijnen.

Als eenen der gewigste regelen geef ik daarom den volgenden op:

4. Wie gestadig arbeid moet verrigten, waarbij hij een vergrootglas behoeft, moet het glas met een lint of met beugels vast maken, op dat het, zonder te verschuiven, vast voor het oog blijve, zoo lang hij werkt.

Ook bij eenige oude mannen merkte ik zeer dikwerf het slecht gebruik der vergrootglazen op, dat, in een dubbel opzigt, zeer nadeelig voor hunne oogen is; voor eerst, dewijl men nooit met een vergrootglas moet lezen, naardien het oog zich wel dra zoo zeer daar aan gewent, dat de sterkste vergrootglazen eindelijk niet meer voldoen; ten tweede, om dat zij het glas in de hand houden, en daarbij, menigmaal, zoo sterk beven van ouderdom, dat zij niet eens, door het leggen van de hand op de tafel, kunnen beletten, dat het glas zich beweegt. Wie echter jonger wil schijnen, dan hij waarlijk is, zal zich staag tot ongerijmde handelingen laten vervoeren.

Alle menschen bijna, die een glas bij hun werk behoeven, gebruiken dit hulpmiddel enkel voor het eene oog, terwijl zij meestal het andere toefluiten. Iets van dien aard kan wel eens een paar uren,

in den Schouwburg, zonder nadeel plaats vinden; maar hij, die daar mede, gedurende een langer tijdverloop, bij ernstige bezigheden, voortvaart, zal maar al te rasch het nadeel aan zijne oogen ontwaar worden, onafscheidlijk met zulk eene handelwijs verknocht. — Het is, om die rede, ten uiterste noodzaaklijk, dat men

5. In alle gevallen, waar in men zich van een mikroskoop, teleskoop, perspectief of andere glazen bedienen moet, gestadig met de oogen afwissele, en nu eens met het eene, dan met het andere door het glas zie.

Het in acht nemen van dezen regel is zelfs voor kunstwerkers, die, terwijl zij door het glas zien, arbeiden moeten, niet moeilijk, wanneer zij het vergrootglas slechts op die wijze, welke ik voorheen opgaf, voor het oog vastmaken willen; maar zoo lang zij gewoon zijn, hetzelfde in de hand te houden, is dit zeker niet mogelijk, dewijl de minsten in staat zijn, met beide handen te werken.

6. Alle zoodanige handwerkers en kunstenaars, die met zeer schitterende voorwerpen moeten omgaan, gelijk, bij voorbeeld, zilversmeden, juweeliers enz. moeten hun werk zorgvuldig verdeelen, zoo dat zij, des avonds bij kunstig licht, slechts flauwe voorwerpen bearbeiten.

Ik heb in de daad verscheiden den graauwen staar geligt, die hunne blindheid nergers anders aan hadden toe te schrijven, dan aan het bewerken van zilversieradiën bij nacht; om nu niet van andere zware en smartlijke ongesteldheden der oogen te spreken, die ik er dikwerf uit zag ontstaan, wanneer men zeer glinsterende voorwerpen, bij het kunstig avondlicht, bewerkt had.

7. Schilders, die grote schilderstukken in olieverw vervaardigen, moeten iets meer dan de benedenste helft van het venster, waar aan zij gewoon zijn te werken, met een gordijn van groen taf bedekken.

Het ware zekerlijk te wenschen, dat zulke kunstwerkers, die men buiten dien zoo weinig vindt, altijd in eene zaal arbeiden konden, die van boven af schuins verlicht wierd. Daar deze gelegenheid zich echter slechts zeldzaam voordoet, is het volstrekt noodzaaklijk, om, op gemelde wijze, eene horizontale verlichting te ontwijken, die niet alleen den kunstenaar zelve in zijn werk zeer hinderlijk zijn zou, maar ook zijne oogen, door de terugkaatsing der glansrijke verwen, vreeslijk zou afmatten en verzwakken. — Het spreekt dus van zelf, dat, zoo er zich meer vensters in het vertrek, waar zij arbeiden, bevinden, die hun licht, van verschillende kanten, over het beeld verspreiden, of mischien zelfs van eenen muur terugkaatsen konden, al die ven-

sters, met digte gordijnen, volkomen bedekt moeten worden.

8. Handwerkers, die bij een sterk kolen-
vuur arbeiden, moeten de oogen zeer
dikwerf met frisch bronwater wasfchen.

Deze voorzorg zal zulke menschen niet alleen
meer geschikt voor hun werk maken, terwijl de
oogen, door het wasfchen met koud water, in
de daad, als het ware, een nieuw leven ontvan-
gen, maar zij zal ook lang de nadeelige uitwer-
king verhinderen, die eene aanhoudende hitte van
het vuur bijna altijd, vroeger of later, op het
oog doet. — Zoo zien wij, bij voorbeeld, dat
smids, flotenmakers en koks niet zelden, reeds in
hunne beste jaren, ftaarblind worden.

9. Niet minder noodzaaklijk is het voor
zoodanige menschen, die zeer veel met
wollen waren omgaan moeten, dat zij
hunne oogen dikwerf uitwasfchen.

Want de fijne, ja onzichtbare stof, die de wol
oplevert, is, even als de hitte van het vuur, niet
zelden de oorzaak van den graauwen ftaar, van
langdurige ontstekingen der oogen, en eindelijk
van het omkeren der randen van de oogleden,
en het ontvellen der ooghoeken, gelijk mij on-
telbare gevallen in mijne praktijk bewezen heb-
ben. — Maar bij dit foort van arbeiders is zeker
het frifche bronwater niet genoegzaam, om de
fchadelijke uitwerkfelen van de stof der wol te

ver-

verhinderen, maar er moet steeds slijm van arabische gom en goudgelid bijgevoegd worden, gelijk ik reeds voorheen, bij het reizen, wanneer het heet en stoffig is, aanprezen heb.

Uit deze weinige en beknoptlijk voorgestelde regelen van voorzigtigheid, die men, bij verschillende soorten van arbeid zorgvuldig in acht moet nemen, om zijne oogen lang bruikbaar te houden, kunnen ook die kunst- of handwerkers, welken ik hier niet met name genoemd heb, alles afleiden, wat zij, ten aanzien hunner oogen, te vermijden of te doen hebben. Zoo zullen, bij voorbeeld, zijdeverwers, die hunne oogen maar al te zeer met de glinsterendste kleuren der zijde en met de loogzoutige uitwasemingen, die bij hun werk onvermijdblijk zijn, folteren, uit het geen ik hier kortlijk heb voorgedragen, ligtlijk opmaken, dat het voor hunne oogen zeer dienstig zijn moet, dezelve zeer dikwerf met het bovengemelde slijmachtig oogwater, en afwisselend met koud bronwater te waschen; dat het zeer noodzaaklijk zij, niet altijd door een en denzelfden persoon de zijde in de vrije lucht te laten te droogen hangen, naardien de steeds voordurende schitterende terugkaatsing der verschillende kleuren maar al te ligt het gezicht van zulk een mensch benadeelen kan.

ZESDE HOOFDSTUK.

Uitspanning voor de Oogen na onvermijdelijke inspanning.

Wanneer huislijke of ambtspligten eens van ons eischen, dat wij onzen oogen lasten opleggen, die zij, zonder nadeel voor hun gezigt, niet lang dragen kunnen, dan blijft ons, om dit zintuig, zoo niet geheel goed, ten minste bruikbaar te bewaren, slechts één weg open, naamlijk eene doelmatige uitspanning voor de oogen in uren, wanneer wij vrij van arbeid zijn. — Deze behoefte gevoelen ook zij allen, van welken ik hier spreek, zoo levendig, dat elk op zijne wijze alles te werk stelt, om aan zijn vermoeid gezigt nieuwe kracht te verschaffen. — Dan, hoe ten hoogste gebrekig en menigmaal geheel verkeerdt zijn die verschillende handelwijzen, waar door de menschen maar al te dikwerf de verzwaking van hun gezigt bevorderen, in plaats van dezelve te vermijden.

Mogten mijne lezers toch de volgende regelen van voorzigtigheid, die enkel op eigen ondervinding steunen, naauwkeurig opvolgen! Dan ware ik verzekerd, dat zulke mannen zelfs, die zich in de noodzaaklijkheid bevinden, om hunne oogen ongelooflijk sterk in te spannen, eene kragt-
da-

dadige versterking van het gezigt gevoelen zouden.

1. Hij, die aanhoudend werkt, of zich gedurig met het beschouwen van zeer kleine en eenvormige voorwerpen bezig houdt, gelijk, bij voorbeeld, met rekening-tabellen, en die, bij zijn werk ook zijne geestvermogens inspannen moet, moet zijne oogen, in de uren, die hem van zijn werk overschieten, zoo veel mogelijk in de vrije zuivre lucht, oefenen, om in de verte te zien.

Wie den wellust van zulk eene uitspanning voor de oogen nooit of maar zeer zelden geniet, kan zich van het heilzame van een zoo kragtig werkend middel, om zijne oogen tot nieuwen arbeid te sterken, ook geen denkbeeld maken. — Niet alleen de zomer is voor deze uitspanning der oogen geschikt; ook schoone winterdagen zullen steeds dezelfde goede uitwerking doen. — Gewoonlijk echter ijlt de bezige man, vooral des winters, uit het bed terstond aan de werktafel en van daar aan den middagdisch. Naauwlijks is deze afgedekt, of hij zit reeds weêr aan zijn werk, en is dit eindelijk volbragt, dan meent hij zijnen oogen, regt wat te goede te doen, wanneer hij een paar uren lang kaart speelt. — Wat moet er nu, met den tijd, uit oogen worden, die men zoo onverandwoordlijk bestormt? Ik ver-

onderstel nog, dat zij sterk genoeg zijn, om deze behandeling zeer lang te kunnen doorstaan. Blindheid, of ten minste eene verzwakking van het gezigt, die de blindheid zeer nabij komt, is ja moet altijd het onvermijdblijk gevolg daar van zijn.

Van de in het oog loopend heilzame uitwerking, die herhaalde wandelingen in de ruime natuur doen, heb ik reeds boven gewaagd.

2. Dat, na eene langdurige inspanning der oogen, het paardrijden zelfs eenen, wel is waar, slechts middelbaren, maar nogthands zeer heilzamen invloed op de uitspanning der oogen heeft, is buiten allen twijfel.

Hij toch, die reeds gewoon is, om alle dagen eens uit te rijden, zal nooit de nauwe straten der stad doorrijden, maar zeker afgelegene plaatsen kiezen. Reeds daar door wint hij dus, dat hij, als het ware, genoodzaakt wordt, om zijne oogen in het ver zien te oefenen. Boven dien echter is de heilzame uitwerking van het paardrijden op het gedarmte zoo ontwijfelbaar bevestigd, dat men zich waarlijk moet verwonderen, waarom niet meer menschen zich, van dit voortreffelijk middel, bij langdurige ongesteldheden in den onderbruik, bedienen, maar liever driemaal meer geld voor de klijsteren van KAEMPF en andere dergelijke middelen besteden.

Reeds

Reeds te voren heb ik nu bewezen, dat de oorzaak van de zwakte der oogen enkel in het zamenperfen van de ingewanden des onderbuiks en daar uit ontftaande hardnekkige verftopping van het ligchaam gelegen is. Van welk een uitftekend groot nut moet dan niet het paardrijden voor de oogen zijn, wanneer, door eene matige beweging, het gedarmte wederom zijne wurmachtige beweging herneemt, dezelfs werkzaamheden hersteld en dus de te groote toevloed der fappen naar boven verhinderd wordt.

3. Het is ook onbetwistbaar eene uitfpanning voor de oogen, na eene fterke en langdurige inffpanning, wanneer men zeer verfchillende afwiffelende voorwerpen, die het oog verlustigen, zonder zich te zeer in te fpannen, befchouwt.

Zoo heb ik, bij voorbeeld, reeds verfcheiden aanzienlijke mannen, die hunnen oogen al te veel vergen moesten, overreed, om zich, ter hunner uitfpanning, op de natuurlijke historie in den uitgeftekten zin, of enkel op de kennis der planten toe te leggen; of dat zij zich eene kleine verzameling van prenten en teekeningen verfchaffen zouden. Zij alleen befpeurden wel dra den weldadigen invloed hier van op hunne lijdende oogen zoo zeer dat zij, in het vervolg, hun gezigt veel meer, in ernstige bezigheden, vergen durfden, zonder nogthands de nadeelige gevolgen

gen daar van zoo sterk , als voorheen , te gevoelen.

Het natuurlijkste gevolg , dat , om zoo te spreken , uit de zoo even aangevoerde gewigtige proefondervindlijke waarneming , van zelfs voortvloeit , is dit :

4. Dat de schouwburg mede onder de doelmatigste uitspanningen voor werkzame oogen moet geteld worden.

De steeds afwisselende , spelende vertooningen der levende of levenlooze voorwerpen van het theater , het in het oogloopende contrast van schoone en lelijke gedaanten , waar bij wij , op dat oogenblik ten minste , vergeten , dat het slechts kunstgewrochten zijn , verschaffen , aan het door arbeid vermoeide oog , een zoo levendig en het gezigt herstellend vermaak , dat men zich zeker , na een paar uren in deszelfs genot te hebben doorgebracht , met nieuwe kragt van gezigt uitgerust voelt , en dit telkens des te meer , wanneer niet alleen het oog door eene bevallige vertooning , maar ook tevens het oor , door aangename harmonie van toonen voldaan wordt , wanneer wij niet genoodzaakt zijn , om den abstracten duisteren loop van des authours denkbeelden te volgen , of wanneer ons geene sterk aangrijpende hartstogten aan het oogenbliklijk lot der spelende personen kluisteren.

Uit dit alles kan men ligtlijk opmaken , dat
gees-

geestige balletten vooral zeer dienftig voor de uitspanning der oogen zijn.

Zal en moet echter de fchouwburg wezenlijk eene plaats zijn, waar zich de oogen, die den ganschen dag met arbeid zijn overluden geweest, in de lange winteravonden, nieuwe kragten tot eene volgende inspanning verzamelen zullen, dan moest men ook op menig eene verbetering bedacht zijn, zonder welke de fchouwburg voor het gezigt van veele sterk arbeidende menschen altijd nog zeer fchadelijk blijft; vooral moest men eene betere verlichting invoeren.

En hier vindt nu het tweede geval plaats, waar in de verlichting, door middel der Argandsche lamp, de voorkeur boven alle andere foorten van verlichting verdient. Zoo haast naamlijk het gewelf van den fchouwburg in het midden eenen wit geverwden of met spiegels voorzienen koepel kreeg, zoo diep of laag, dat dezelve eene kroon van Argandsche lampen tot aan de vlam toe bedekt, zal het gansche gebouw zeker zoo goed verlicht zijn, als het ooit kan worden, terwijl de oogen der aanschouwers er niets door zullen lijden, dewijl de vlam der lampen alleenlijk de oogen der genen zal kunnen treffen, die uit moedwil naar om hoog zien. Dat deze koepel ook in het midden van eenen schoorsteen en ventilator moest voorzien zijn, spreekt van zelf.

Maar niets benadeelt de oogen der aanschou-

wers

wers op de eerste en bovenste plaatsen meer, dan de reeks van helderbrandende lampen, die zich kort voor het tooneel bevindt, naardien men de schadelijke uitwerking daar van, op geenerlei wijze ontgaan kan. Daarom bevangt mij ook steeds eene bange vrees, wanneer ik mannen, wier oogen de staat en geleerdheid zoo zeer behoeven, in de loges zie, van waar men vlak op die lampen kijkt, en wenschte ik, dat eene hogere magt zulke plaatsen enkel zoodanigen menschen aanwees, die, buiten eten, drinken, rijden, slapen, en het onderteekenen van eenen brief of wissel, niets ter wereld te doen hebben.

Nu schiet mij nog over, van een der beste uitspanningen voor oogen, die zeer *gewerkt* hebben, te spreken; en deze is het billardspel, de Koning van alle spelen. — Men toone mij toch eenig spel, dat zoo te gelijk voor het verstand, de gezondheid des ligchaams, de uitspanning voor het gezigt, de oefening in oogmaat, de vastheid van hand en de verlustiging van den geest berekend is, als het billardspel. Te regt mag ik dus, eindelijk en ten laatste, den volgenden raad geven.

5. Des winters, wanneer men waarlijk maar al te veel de noodige ligchaamsbeweging in de open lucht missen moet, behooren zulke menschen, die den ganschen dag bijna onophoudlijk hunne oogen zeer in-
- span-

spannen moeten, den avond vooral niet met eenig spel door te brengen, dat zittend geschiedt, maar, ter hunner uitspanning, het heilzame billardspel te kiezen.

Het onophoudlijk en evenwel niet zeer inspannende opmerken van alle de omstandigheden van het spel, de herhaalde en ten uiterste verschillende proeven, om dezelve, tot zijn eigen voordeel, te veranderen, de aanhoudende zeer gematigde lichaamsbeweging, (het spreekt van zelf, dat men niet met drift spele) het zachte groen van het billard, dat zoo schoon tegen den bal afsteekt, en de menigmaal zeer belangrijke opmerkingen der ziel van zijn partij en de omstanders, die niet zelden warmer aandeel in het spel nemen, dan de spelers zelven — bewerken eene zoo weldadige mengeling van natuurlijke en zedenlijke gewaarwordingen, dat men, na zulk eene uitspanning, zijne oogen en geestvermogens veel ligter en langer zal kunnen inspannen, dan wanneer men dit voortreffelijk hulpmiddel ontberen moet.

Zeker echter is het, dat, wanneer men, om eenige stuivers te sparen, zoo laat in den schemeravond speelt, dat men de witte ballen nauwelijks meer onderscheiden kan, de beste oogen zelfs er bij lijden moeten, en ook zulke oogen, die door de natuur bijzonder begunstigd zijn, ja
nog

nog voor geen inspannenden arbeid bezweken, zeer spoedig zwak worden moeten.

Nog ongemeen heilzamer kon het billardspel voor de oogen van vlijtige arbeiders worden, zoo men overal eene meer doelmatige verlichting bij hetzelfde invoerde; want dikwerf zijn de weinige kaarsen, die men bij hetzelfde ontsteekt, nog boven dien zoo slecht geplaatst, dat zij hun licht meer op de spelers dan op het billard werpen. Hier bij komt nog, dat de kaarsen gewoonlijk slecht zijn, en zeer ongelijk branden, zoo dat de verlichting het eene oogenblik zeer sterk en het andere oogenblik zeer flauw is. Wat invloed dit alles hebbe op den welstand der oogen, heb ik voorheen reeds bewezen, en het schijnt mij daarom pligtmatig te zijn, hier eenen voorslag tot eene betere verlichting van het billard in te voegen, welke ten uiterste heilzaam zijn zou en veel minder dan kaarsen kosten.

Vier Argandsche lampen, van eenen witten scherm voorzien, van welken twee vlak boven het onderste, en twee boven het opperste gedeelte van het billard, geplaatst moesten worden, verlichten het grootste billard zelf zoo volmaakt en gelijkvormig, als geen vijftig kaarsen vermogen te doen. Deze soort van verlichting alleen blijft zich zelve ook steeds gelijk; terwijl, bij iedere andere, de lastige en dikwerf plotslinge veranderingen der hoeveelheid van licht het

oog

oog niet weinig vermoeijen. — Alles, wat men tegen dit voorstel, dat geenszins op enkele bespiegeling gegrond, maar reeds hier en daar, met een zeer goed gevolg, in werking gebragt is, zou kunnen aanvoeren, zou zijn, dat de billards, door deze manier van verlichting, misfchien zeer lijden zouden, daar de olie dezelveu ligtlijk zouden bevlecken. Hier voor echter zou de marquer kunnen zorg dragen, want door domheid en luiheid alleen kunnen de lampen het billard benadeelen. Ook hier is het noodzaaklijk, dat men, de onzuiverheid van den dampkring, door middel van eenen schoorsteen belette, boven de lampen geplaatst, en eindigende in een glasvenster, van eenen ventilator voorzien.

Niet zelden heb ik opgemerkt, dat menschen, die veel met den geest en de oogen werken moeten, zich eene zeer doelmatige uitspanning waneu te verschaffen, wanneer zij een paar uren zitten schaken. Maar hoe zullen toch vermoeide oogen nieuwe kragt verkrijgen door middel van een spel, dat aanhoudend zitten en ingespannen denken vereischt? Ja, ik kan indedaad verscheiden voorbeelden aanvoeren, dat het schaakspel zulke personen zeer bijziende gemaakt, en hunne oogen ten uiterste verzwakt hebbe, wat, bij eene betere behandeling van dit vermoeide zintuig, zeker nooit zou hebben plaats gevonden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Regelen voor zulke ongelukkigen, die een oog verloren hebben.

Reeds voor lang heeft de ondervinding bewezen, dat menschen, die zoo ongelukkig zijn, om een oog te verliezen, wanneer zij dezen toestand eens gewoon zijn geworden, en in den beginne, met het gebruik van hun gezonde oog, voorzigtig te werk gaan, met het eene oog veel scherper en duidlijker zien, dan zij voorheen met beide oogen zagen. Zoo ken ik menschen, die reeds voor langen tijd een oog verloren, en thands evenwel, ondanks hunne hooge jaren, het fijnste werk even goed verrigten, als toen zij beide hunne oogen hadden.

Eene zaak van het uiterste aanbelang echter blijft het voor allen, die maar één oog hebben, om alle de raadslagen, die ik straks voor gezonde oogen heb aan de hand gegeven, nog naauwkeuriger op te volgen, dan zulke menschen, die nog twee goede en gezonde oogen bezitten. — Verwaarloozing van het eene oog, zou hen zeer ligt van de rest hunner gelukzaligheid berooven.

Ieder, die slechts één oog heeft, voelt in den beginne, zoo dra hij het gezonde oog gebruiken wil,

wil, eene tegennatuurlijke beweging en eene pijnlijke spanning in het blinde oog; het gezonde oog kan zelfs geene kleine inspanning lijden, wordt wel haast moede en begint niet zelden te tranen.

Deze verschijnselen, die, zoo zij lang aanhouden, een onloochenbaar bewijs van toenemende verzwakking des gezichts opleveren, verdwijnen wel haast, wanneer men het blinde oog slechts met eene compres van fijn linnen bedekt; dit moet ten minste altijd geschieden, wanneer men werkt. — Men kan echter die zeer onaangename verschijnsels verhinderen en voorkomen, als men het gezonde oog niet vroeger tot arbeid aanzet, alvorens het (mischien door eene ontstekings- en verettering,) ten deele vernietigd oog volmaakt genezen is en men er geen pijn meer in gevoelt. Slaat men dezen welmeenenden raad, die geheel en al op de ondervinding steunt, in den wind, dan zal men telkens, als men het gezonde oog sterk inspant, op nieuw een hevige smart ontwaar worden in het ongestelde oog; de lijder zal, eenen geruimeren tijd, tot alle bezigheden geheel onbekwaam worden, en, zulk eene handelwijs herhalende, zich zelve, maar al te spoedig, eene zoo groote zwakte van gezigt in het gezonde oog op den hals halen, die nabij volflagen blindheid komt.

TWEEDE AFDEELING.

HOE MEN ZWAKKE OOGEN BEHANDE- LEN MOET.

Alleen over de zorgvuldige behandeling van zwakke oogen kan ik hier uitvoerig handelen; want dit alleen is voor hem, die geen arts is, berekend. De eigenlijke genezing der zoodanigen, die zwak van gezigt zijn, blijft het werk alleen van den verstandigen arts. Daar echter helaas! de volkomen herstelling van zwakke oogen niet altijd, ja ik zou haast zeggen, zeer zelden mogelijk is, is het, in de meeste gevallen, enkel daarom te doen, dat men het gezigt in dien staat tracht te bewaren, waar in het zich werkelijk bevindt. Dan zulks hangt niet zoo zeer van eene geneeskundige behandeling af, als wel van eene zorgvuldige en doelmatige behandeling der oogen, van den kant des lijdens zelve.

Gelukkig kan ik mijnen lezeren den troost geven, dat de zwakte van het gezigt slechts zeer zeldzaam tot volflagen blindheid zal overslaan, indien zij de raadgevingen, in deze verhandeling toegediend, opmerkzaam volgen willen. — Mogten zij zich toch door geene gewaande oogmeesters of landloopers met de voorspelling eener on-

vermijdblijke blindheid laten bang maaken, en dus misfchien tot middelen toevlugt nemen, die zulken rampzaligen waarzeggers slechts geld in den zak jagen, en het verlies van hun gezigt eerst daadlijk bewerkftelligen!

EERSTE HOOFDSTUK.

Gestadige zorg voor zwakke Oogen.

De gestadige zorg voor zwakke oogen wijkt, hier en daar in, wezenlijk van de daaglijksche zorg voor gezonde oogen af. Waar in deze afwijkingen bestaan, zal ik hier duidlijk zoeken te bepalen; en het spreekt daar bij van zelf, dat, voor het overige, alle de regelen, reeds in de vorige afdeeling aangevoerd, op welken ik geene uitzondering voor zwakke oogen maak, ook voor zulke menschen gelden, die niet zoo gelukkig zijn, zich in het bezit van een volmaakt goed zintuig des gezigts te bevinden.

Bijna alle menschen, die zwakke oogen hebben, zijn gewoon, steeds het licht te ontwijken, maar helaas! op eene wijze, die hen meer nadeel dan voordeel doet. Zoo bedienen zich, bij voor-

beeld, de meeste personen, die zwak van gezigt zijn, van schermen voor de oogen, vervaardigd van groen pergament, en met glinsterend vernis bestreken; anderen plaatsfen boeken voor het licht, of plaatsfen het licht zelf in eenen hoek van het vertrek, waar het hunne oogen niet treffen kan. Daar het nogthands volstrekt onmogelijk is, dat niet toevallig nu of dan, een onmiddellbare of terug gekeerde, en dikwijls verdubbelde lichtstraal het oog zou treffen; daar het zelfs in zulke avondgezelschappen, waar men zich enkel onder vertrouwde vrienden bevindt, niet altijd mogelijk is, ten minste niet bij het opstaan en heen gaan, om de vlam van het licht geheel en al te vermijden; zal zulk eene plotslinge prikkeling van het licht, die het oog volstrekt ongewoon is, altijd zoo veel te sterker op het lijdende oog werken en het zintuig van het gezigt zeker des te meer verzwakken. — In het algemeen kunnen zwakke oogen veel beter een sterk licht, maar dat zich *algemeen uitspreidt*, verdragen, dan de kleine vlam van eene enkele kaars. Niet zelden heb ik de opmerking van den Heer F E S T (*) bevestigd gevonden, dat eene brandende kaars voor

(*) Men zie zijne: *Winke aus der Geschichte eines Augenkranken*. Leipzig 1793. 8vo.

voor elk, die een zwak gezigt heeft, bij dag veel onverdraaglijker is dan bij avond.

Het blijft dus een regel van het grootste belang:

1. Dat men, als men zwakke oogen heeft, het licht, wel is waar, nooit geheel ontwijken moet, maar dat men evenwel, in zulke gevallen, wanneer men genoodzaakt is, om zeer nabij de kaars te zijn, de hevige prikkeling van het licht moet pogen te lenigen.

En dit oogmerk bereikt men het best door middel eens kleinen lichtscherm van groen taf, dien men zeer gemakkelijk in den zak bij zig dragen, en, waar men is, aan de kaars steken kan, zonder dat men het overige gezelschap, door verplaatsing van het licht, lastig valt.

Er zijn helaas! buiten en behalve het licht, vooral des avonds, nog ontelbaar veel dingen, die een zwak oog maar al te zeer folteren, en waar tegen ons geen lichtscherm beveiligt. Het tin heeft men zekerlijk van de tafel verbannen; maar blijven er niet nog dingen genoeg op den disch overig, die voor een gezond oog zelfs, als het des daags veel gewerkt heeft, ten uiterste lastig zijn? Schittert mischien het met een paar bloempjes beschilderd porcelein en het zilver tafelgoed minder dan het tin, en verwijdert men waarlijk alles van de tafel, wat zeer in de oogen

straalt? Treft het zwakke oog niet nog altijd, in de woonvertrekken van gegoedde lieden, gladdes voorwerpen en andere glansrijke dingen aan, die hetzelfde meestal de smartlijkste gewaarwording veroorzaken? — Ik raad, uit dien hoofde, eenen iederen, die zwakke oogen heeft, ten ernstigste aan, om zulke avondbezoeken te vermijden, waarbij men zoodanige voorwerpen, die het licht sterk terug kaatsen, niet ontwijken kan. Hij zal zich in eene wel verlichtte zaal, die met smaak, maar zonder pronk versierd is, veel beter bevinden, dan in een klein vertrek, slechts door eene enkele kaars verlicht, maar waar in hij vele schitterend gladdes meubelen vindt.

Hoe nadeelig glinsterende voorwerpen, boven al des avonds, voor een zwak oog kunnen worden, kan men uit de volgende lijdensgeschiedenis van een waardig man opmaken, die, wegens zijne oogen, bijkans twee jaren lang honger leed, en zich, deels uit gebrek aan voedsel, deels door noodlooze zorg wegens eene aanstaande blindheid, bijna de tering op den hals haalde. — Deze man berokkende zich, in zijne vroegste jeugd, door gestadig werken, zulk eene verzwakking des gezichts, dat er aan eene volkomen genezing niet meer te denken was; evenwel eischte het ambt, dat hij nog bekleedt, een gestadig gebruik zijner oogen. Hoe treurig moest het hem nu niet vallen, dat hij, gansche dagen lang, niet
ar-

arbeiten kon, en dit vooral, wanneer hij, den vorigen avond gefoupeerd had. Zeer natuurlijk fchreef hij dit telkens erger worden van de zwakte zijner oogen aan het genot der fpijzen toe en maakte zich daarom, telkens na het eten, beweging; maar ook dit hielp niet, en hij dwong zich eindelijk, om, des avonds, honger te lijden. Van dit oogenblik af hielden die plotslinge toevallen ten aanzien van zijn gezigt op. De lijder behield wel de zwakte zijner oogen, maar hij kon nu evenwel daaglijks eenen matigen arbeid verrigten en de pligten van zijn ambt vervullen. Eens gebeurde het, dat ik bij dezen zieken des avonds ten eten verzocht werd; het gezelfchap was talrijk. Het was een familiefeest, en, om die rede, verfcheen de huisvader ook weêr eens bij tafel, hoewel met de uiterfte vrees voor den volgenden dag, die hij mij, op eene angftige wijze, te kennen gaf. „Maar hoe kan het u verwonderen,” zeide ik, „dat uwe oogen, na zulk een foupée, zwaker, dan voorheen zijn, daar er zich zoo menigerlei voorwerpen op tafel bevinden, die het beste oog zelfs zeer lastig zijn moeten! Laat al die overtollige, fchitterende pracht flechts wegnemen, en ik wed, dat het genot der fpijs uwe oogen niet meer benadeelen zal?” Na verloop van naauwlijks een kwartier uurs, zag men geen zilveren kandelaars, geen zilveren borden enz, meer op de tafel; de kaarfen werden

van kleine schermen voorzien; een porcelein servies van eenen zeer ouderwetschen smaak moest uit den hoek komen; en het was in de daad een zonderling schouwspel, een aantal zeer nieuwerwetsche menschen welgemoed aan eenen ouderwetschen disch te zien zitten. De goede huisvader liet het zich ook wel smaken, en toen ik hem, den volgenden morgen, bezocht, beled hij mij openhartig, dat hij zich sedert twee jaaren niet zoo wel en bekwaam, om te werken, bevonden had, als heden. Ik beriep mij op mijne voorgeslagen weddingschap, en nu soupeerde men daaglijks op deze wijze; het ligchaam kwam weêr tot kragten, en de folterende toevallen van oogenzwakte keerden, ondanks het avondeten, niet weder.

Men leert in het algemeen allengs van zelfs zulke voorwerpen, die het zwakke oog hevig aangrijpen, ontwijken, eer zij nog eenen nadeligen indruk maken kunnen. Zoo zal, bij voorbeeld, iemand, die zwak van gezigt is, wanneer hij er maar eens de proef van genomen heeft, dezelve zeker niet weêr herhalen, om in het donker vuur te slaan.

Een voorname regel van voorzigtigheid in zoodanige gevallen is deze, dat men het oog nooit vast toedrukke; want door zulk eene handelwijs wordt het oog maar des te bekwamer, om nog meer lichtstralen op te vangen, terwijl de appel,

onder het sluiten der oogleden, zeer verwijd wordt. Daar het nu toch zoo ligt mogelijk is, dat men het oog weêr opent, alvorens nog alle oorzaken, waarom men het sloot, zijn uit den weg geruimd, zoo lijdt het dan nog veel gevoeligter, dan wanneer men het, terstond in den beginne, aan iedere belediging, door middel van het licht, had bloot gesteld. Veel beter is het, eenen stoel of iets anders voor het voorwerp te plaatsen, dat onzen oogen lastig valt, zoo het niet in ons vermogen staat, zulk eene foltering geheel en al van zich te verwijderen, of dat men eene andere plaats zoek of zich slechts elders heen keere, en eindelijk, in gevalle van eenen spoedig voorbij gaanden glans, liever de hand, zonder de oogen toe te sluiten, nog veel minder ze toe te drukken, op eenigen afstand, voor het oog houde.

Uit het geen ik, zoo even, over de handelwijs van hen, die zwak van gezigt zijn, ten aanzien der verschillende prikkeling van het licht, gezegd heb, vloeit de tweede hoofdregel voort, naamlijk deze:

2. Dat zwakken van gezigt, wanneer zij landstreken doorreizen moeten, die sterk met sneeuw bedekt zijn, hunne oogen zorgvuldig voor den hevigen indruk van het terug gekaatste sneeuwlicht moeten pogen te beveiligen.

Want

Want zelfs op geheel gezonde oogen werkt de sneeuw dikwerf met zoo veel geweld, dat eene aanmerkelijke verzwakking des gezichts daar van het gevolg is. — De beste beveiliging van zwakke oogen tegen het sneeuwlicht is een zeer digt zwart floers, dat echter niet voor de oogen mag hangen, maar even als een masker, boven de opperste helft van het gezicht moet vastgemaakt zijn. — Van het zelfde middel kan men zich ook met volkomen vertrouwen bedienen, wanneer men in zandachtige streken reizen moet, die sterk door de zon beschenen worden.

3. Zwakke oogen eischen, wel is waar, nog meer dan gezonde, dat men ze, door ze menigmaal te waschen, zuiver houde; maar niet altijd kunnen zwakke oogen koud water verdragen.

De vraag is thands, waar uit hij, die geen arts is, weten kan, dat hij zijne oogen slechts met zulk water moge waschen, het welk reeds lang in de kamer gestaan heeft? — Dit is zeer ligt te bepalen; want wanneer de zwakke van gezicht menigmaal eene zeer sterke aandrift bespeurt, om de oogen te sluiten, en daar op zeker bezwaar, om ze te openen; wanneer de gesloten oogleden zich somwijlen zoo vast aan den oogappel drukken, dat zij in denzelfden een lastig spannend gevoel veroorzaken: dan kan het zwakke oog nooit koud water verdragen; ja dan zou
men

men zich, integendeel, aan het gevaar van eene zeer hevige en boosaardige ontsteking der oogen bloot stellen. Dus zag ik, bij voorbeeld, hier uit eene zoo hardnekkige, kwaadaardige toefluiting van de oogleden ontstaan, dat de lijder de oogen, verscheiden uren lang, in het geheel niet meer openen kon.

Gaan er echter, met de zwakte van het gezigt, geene krampachtige toevallen verzeld, dan zal het gebruik van koud water altijd die in het oog loopende gelukkige uitwerkingen ten voorschijn brengen, welken men, bij geheel gezonde oogen, die eene hevige inspanning geleden hebben, bespeurt.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Doelmatig gebruik van zwakke Oogen in het algemeen en bijzonder.

Alle menschen bijna, die aan zwakte van oogen lijden, verheugen zich hartlijk op het aanbreken van den dag, en worden treurig en moedeloos, wanneer de nacht komt; maar zwakke oogen vereischen ook, vooral des morgens, bijzondere behoedzaamheid.

Zwak-

Zwakke oogen kunnen, des morgens, volstrekt geene de minste inspanning verdragen; en men kan zich ligt, door de eene of andere onvoorzigtigheid in dit opzigt voor den ganschen dag onnut maken. — Dan eerst, wanneer het floers, dat zwakke oogen, iederen morgen, als het ware, omfluiert, verdwenen is, mag men aan eenig werk denken; maar ook dit werk moet zeer zorgvuldig naar de kragten van het gezigt zijn afgemeten. Inzonderheid moeten zwakken van gezigt zoodanig werk vermijden, dat, behalve de inspanning van de oogen, ook een aanmerkelijk gebruik van geestvermogens vereischen.

Eene bijna even groote behoedzaamheid behoeven zwakke oogen in zekere andere uren, maar vooral onder het eten. Gemeenlijk veroorzaakt het witte tafelbord, de borden, lepels enz. een zeer onaangenaam gevoel in de oogen, maar dit verdwijnt wel dra, wanneer men eenige lepels soep of eenige andere warme en eenigzins vlocibare spijs genoten heeft; alleenlijk moet men zich daar door niet verleiden laten, om, bij tafel, iets, waar door men het oog inspannt, scherp aan te zien, dewijl men daar voor smartlijk zou moeten boeten. De weelde laat buiten dien, offchoon dezelve, tot groot gemak voor de zwakken van gezigt, vooral des avonds, het tin en zilver van de meeste tafels gebannen heeft,

nog

nog genoeg voorwerpen over, die, wanneer men ze lang aanziet, het oog verblinden, en allengs al de uitwerkselen ten voorschijn brengen, die het aanhoudend lezen heeft.

Na den eten kan een zwak oog altijd veel lichter allerlei inspanning verdragen, dan een gezond; alleenlijk moet het genot van spijs en drank matig geweest zijn, en het voedsel geenszins verhittend noch sterk gekruid.

De meeste zwakken van gezigt meenen, dat zij zich, met brillen, het zien veel verligten kunnen, en de kragt hunner oogen behouden of zelfs versterken; ja eenige gaan zelfs zoo ver, dat zij uit de heilzame werking, die de groene kleur zelfs op gezonde oogen heeft, het verkeerd gevolg afleiden, dat groene brillen een zwak oog bijzonder ondersteunen moeten. — Maar wie het oog, dat door eene bril moet zien, wanneer het nog niet voor derzelve gebruik geschikt is; want zoo lang naamlijk de door mij opgegevene teekenen ontbreken, dat eene bril daadlijk noodig zij, mag zelfs de zwakke van gezigt niet aan het gebruik van een glas denken.

De groene brillen, waar van zich de zwakken van gezigt zoo geerne bedienen, zijn, zoo wel bij het werk als buiten dien, zeer nadeelig, dewijl zij alle voorwerpen geheel anders vertoonen, dan zij er daadlijk uitzien, en aan alle dingen een duister, morfig aanzien geven; want
daar

daar door veroorzaken zij het buiten dien reeds zwakke en lijdende oog, dat evenwel de voorwerpen zien wil, hoedanig zij wezenlijk zijn, eene nog meer dan gewone inspanning, en helpen dus de verzwakking der oogen slechts vergrooten.

DERDE HOOFDSTUK.

Goede keus van arbeid voor zwakke Oogen.

De eerste en gewichtigste hoofdregel voor zwakke oogen, ten aanzien eener keuze van arbeid, is die, dat men vooral zulk werk, dat eene aanmerkelijke inspanning van gezigt en geestvermogens vereischt, bij helder klaren dag verrigte.

Men kieze boven dien, ook bij bezigheden van weinig beteekenis, en wanneer men iets voor zijn vermaak leest, vooral papier en boeken van eene minder schitterend witte kleur. Blaauw papier, zoo anders de inkt goed zwart is, is het best, om op te schrijven.

Maar helaas! zorgt men, sedert geruimen tijd, ten aanzien van den druk, waarlijk niet zeer voor hen, die zwakke oogen hebben. Men schijnt er, in tegendeel, regt over uit, om den druk,

druk, zoo als men het noemt, te verbeteren, iets, dat, wel is waar, eenen iederen, wegens zijne zuiverheid, rondheid en afsteken van het fraaije papier, behaagt, maar dat nogthands een zwak oog, vooral bij nacht, zekerlijk zoo hevig aangrijpt, als het fijnste werk ooit doen zou. — Men neme er maar eens zelf, wanneer men ook sterke oogen heeft, de proef van, en leze een paar uren lang onafgebroken in eene zoogenaamde met latijnsche letteren gedrukte, prachtige uitgave, of vooral in eene Stereotype; (de nadeligste druk, die men ooit voor den welstand der oogen uitvinden kon;) en men zal zeker telkens eene daadlijke vermoeijenis van het gezigt bemerken, zoo veel te gevoeliger, daar men in een boek, met gewone hoogduitsche letters gedrukt, zonder moeite vier uren achter een lezen kan. En evenwel begint men deze hoogduitsche letteren in hoogduitsche boeken overal te verbannen, en eenen fraaijeren druk, ten koste onzer oogen, algemeen te maken.

Ik ontken geenszins, dat ook een fraai voorwerp, een voortreffelijke inhoud, door een fraai kleed nog oneindig veel winnen kan, en dat zelfs het zintuig van ons gezigt, op den eersten aanblik, een zeker genoegen in de prachtige uitgaven der beste Schrijvers, die men uit Engeland op Duitschen bodem verplant heeft, ontwaart; maar even zoo min zal iemand lochenen kunnen,

dat onze oogen door die ronde, zoo zeer gelijkvormige letters, maar al te rasch vermoeid worden, en ongeschikt ter voordzetting eener zoodanige lectuur; ja dat er zelfs vele menschen gevonden worden, die, enkel door het onvermoeid lezen in zulke prachtige uitgaven, zich eene verzwakking der oogen hebben op den hals gehaald, die bijna ongeneeslijk was; want ik zou er, inderdaad, verscheiden treurige voorbeelden van kunnen opnoemen. — Ik beweere daarom geenszins, dat men zulke uitgaven in het geheel niet lezen moet, maar ik wensch slechts, dat men ze niet altijd en enkel mogt lezen. — Even min ontken ik het groote verdienst des uitvinders van de Stereotypen; maar ik waarschuuw slechts zwakke oogen voor zulk eene lectuur, naardien de gelijkvormigheid en rondheid der letters, bij zulke uitgaven, nog veel lastiger is.

Zwakken van gezigt moeten zich ook zorgvuldig hoeden, dat zij zich niet ongemerkt gewennen, om zeer klein en inééngedrongen te schrijven, waar toe zulke menschen toch steeds genegen zijn; want niet alleen eene aanmerklijke toeneming hunner zwakte van oogen, maar ook eene zeer lastige kortzigtigheid, dikwerf met sheelzien verbonden, zal het onvermijdblijk gevolg dier kwade gewoonte wezen.

Allen arbeid, die reeds, voor en aan zich zelve, het gebruik van een glas, van welken aart ook,

ook, vereischt, moet de zwakke van gezigt volstrekt vermijden. Het verwaarloozen van dezen regel bestraft zich steeds zelf door vroegere of latere blindheid, of ten minste door eene zwakte van gezigt, die der blindheid zeer nabij komt.

VIERDE HOOFDSTUK.

Verstandige keus van uitspanning voor de oogen.

Geen mensch is er, die, in zijne uitspanningen, na volbragten arbeid, zoo zeer op alles te letten heeft, wat zijnen oogen nadeel of voordeel doen kan, als de zwakke van gezigt. Des niet tegenstaande heb ik dikwijls bemerkt, dat zulke menschen zich, bij hunne bezigheden, zorgvuldig voor alles hoedden, wat hunne oogen benadeelen kon, maar, op het tijdstip wanneer zij hunne uitspanning namen, aan deze verstandige behoedzaamheid in het geheel niet meer dachten, en zich dus doende, menigmaal eenen geruimen tijd lang, ongeschikt maakten voor hunne bezigheden, het welk zij dan verkeerdlijk aan den arbeid toeschreven.

Zoo is, bij voorbeeld, het kaartspel een der gewoonste avonduitspanningen; wie echter zijne oogen, bij dag, veel inspannen moet en zeer zwakke oogen heeft, zal dezelve door nieuwe, witte, glinsterende kaarten zeker even zeer benadeelen, als of hij dien tijd met werken had doorgebracht. — Om nu niet eens van de schadelijke gevolgen te gewagen, die een spel, waar bij men zitten moet, niet alleen voor de oogen, maar zelfs voor het gansche ligchaam, over kort of lang, bewerken moet.

Het dansen zoo wel, als iedere andere groote verhitting van het ligchaam en elke hevige hartstocht moeten zij, die een zwak gezigt hebben, volstrekt vermijden; want, in het eerste geval, zullen zij zich, door de aanhoudende sterke beweging en vermoeijenis van hun gansche ligchaam, als mede door de nadeelige uitwerking van het fijnste stof, ten minste voor den volgenden dag onnut maken, en, zoo het menigvuldig geschiedt, hunne oogen het onherstelbaarste nadeel doen; in het tweede geval kan de zwakte van het gezigt oogenbliklijk in volslagen blindheid veranderen, hoedanige gevallen mij meermalen in mijne praktijk zijn voorgekomen.

Even zeer moeten zwakken van gezigt alle zoodanige wandelwegen en gezelschappen zorgvuldig vermijden, waar men vele schitterende kleederen en sieradien aantreft, of waar een groote drom

van menschen zich, steeds in eene regte lijn, heen en weêr beweegt; want het nadeel, dat hier uit voor een zwak oog ontspruit, is waarlijk niet met het gering vermaak te vergelijken, dat men in dit oogenblik meent te genieten.

Voor het overige moeten zij, die het geluk niet hebben, van, door de natuur, met sterke, gezonde oogen begaafd te zijn, alle de regelen naauwkeurig opvolgen, die ik reeds voorheen, bij de uitspanning voor gezonde oogen, opgegeven heb.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Behandeling van kort- en verzigtige Oogen.

De meeste menschen worden, in hunnen ouderdom, eenigzins verzigtig; want de geheele oogappel wordt dan vlakker, en de doorschijnende huidjes en de vochten van het oog worden digter en dikker; bij menig een verwijdert zich het gezichtspunt ongelooflijk, gelijk ik voorheen reeds aangemerkt heb. Maar indien zulke menschen het tijstip naauwkeurig in acht nemen, wanneer zij brillen te hulp nemen moeten, dan neemt deze verzigtheid niet ligt al te zeer de overhand; zulks geschiedt echter altijd, wanneer zij zich de bril schamen.

Dan ook bijziende kan men nog in zijnen ouderdom worden, indien men zich naamlijk jaren lang, enkel met het beschouwen van voorwerpen bezig houdt, die door het mikroskoop bezien moeten worden; ook hier van kon ik verscheiden voorbeelden aanvoeren.

Waarom toch vindt men, onder de fatsoenlijke lieden zoo vele bijzienden? waarom onder de onbemiddelde volksklasse reeds veel minder? en waarom geheel geen en onder de boeren? Deze vragen deed men mij reeds meermalen, zoo dat ik het mijn pligt reken, ze hier te beantwoorden.

Door eene naauwkeurige en veeljarige opmerking van hen, die zwak van gezigt waren, heb ik er mij eindelijk volkomen van overtuigd, dat alleenlijk een zamenloop van zeer vele gewigtige en minder gewigtige oorzaken de zoo gewone kortzigtigheid bij den gegoeden burger en aanzienlijke lieden verwekt. — Reeds in de eerste jaren van hun leven wordt daar toe de grond gelegd; want de bekrompen ruimte van de kinderkamer, het kleine speelgoed en de zoo weinige en popachtige ligchaamsbeweging in de vrije lucht, bereiden het arme kind reeds tot kortzigtigheid voor, en dit fraaije werk voltooit dan gewoonlijk eerst de gouverneur of gouvernante, het zij nu op bevel der ouders, het zij uit gebrek aan eigen overleg, of ook uit vuile gewinzucht.

Mens

Men staat verbaasd over het arm zesjarig knaapje, en beschouwt het als een wonder, wanneer het uren lang, als een papegaai, uit de Romeinsche en Grieksche geschiedenis praten kan, zonder zelfs de geschiedenis van zijn eigen vaderland of familie te kennen; en kan hij Papa of Mama, in een fraai geschreven gedicht, waar van hij geen enkel woord begrijpt, op hunnen verjaardag geluk wenschen, dan overlaadt men het kind met liefkozingen, den gouverneur met loftuitingen — en somtijds met — geld. — Dan genoeg, ik wil het afzigtig schilderij niet voltoojien. Men ziet wel reeds uit deze weinige trekken, dat de kinderen veel te vroeg aangezet worden, om niet alleen hunne oogen in te spannen, maar ze ook, met het onophoudlijk beschouwen van nabij zijnde en kleine voorwerpen, bezig te houden; moest men dus niet veel eer vragen, waarom er zoo *weinige* bijzienden onder de rijke lieden gevonden worden? — De gemeene man zendt, als het niet te hoog loopt, zijn jongen naar de openbare school, waar hij, wegens het groot aantal van scholieren, niet te sterk aangezet wordt. Die kinderen komen menigmaal in de vrije lucht, of brengen, gelijk op het land plaats vindt, de jaren hunner jeugd geheel op straat door; hunne oogen ontspannen zich, wanneer zij ook genoodzaakt zijn, om kleine voorwerpen te bearbeiten, menigwerf en lang genoeg, in het beschouwen van de groo-

te werken der schoone natuur: en dus kan men het gemakkelijk verklaren, waarom men, onder de minder gegoedde kinderen maar zeer weinige, en, onder de boeren, in het geheel geene bijzienden aantreft, ja waarom zulke schippers of voerlieden zelfs, die, uit hoofde van het bijzonder gestel hunner oogen, reeds zeer tot kortzigtigheid overhelden, deze neiging van hun gezigt, bij hun werk, wel dra verliezen. Uit dit alles kan men opmaken, tot wat hoogen trap de kortzigtigheid eindelijk moet klimmen, wanneer men als kind zoo verkeerdlijk wordt opgevoed, en reeds van nature eene bewerktuiging ontvangen heeft, die daar toe overhelst.

Wanneer iemand, die reeds daadlijk bijziende is, zich, in zijne jeugd, zoo veel mogelijk, voor het gebruik der lorgnetten hoedt, heeft hij veel en gegrondde hoop, dat zijne oogen, na zijn dertigste jaar, allengs aanmerkelijk beter zullen worden, en wel in dier voege, dat hij, in zijn veertigste jaar, veelal zeer goed in de verte zal kunnen zien. — „Maar wie zal de jaren zijner „jeugd ooit doorleven willen, zonder zijne oogen te genieten?” Dus andwoordden mij reeds menigmaal de zoodanigen, welken ik dezen raad gaf, en lieten zich, door mijne waarschuwing niet weêrhouden, om den ganschen dag de hol geslepen bril op den neus rond te dragen. — Wie deze regelen van voorzigtigheid zoo koelhar-

hartig verwerpt, mag, eens en vooral, nooit meer de hoop koesteren, dat zijne oogen, in zijnen ouderdom, beter worden zullen, ja hij zal, in tegendeel, nog meer bijziende worden; dikwerf zal hij van bril veranderen en scherper glazen moeten zoeken, tot dat hij eindelijk, op zijne kamer zelfs, de bril niet meer weglaten kan.

Inmiddels is het niet te ontkennen, dat menig een bijziende wezenlijk een glas behoeft; alleenlijk moet hij het niet, gelijk helaas! gewoonlijk geschiedt, enkel op een oog gebruiken; alleenlijk moet hij het dikwijls, al zou het ook met moeite geschieden, wegleggen, en met ongewapende oogen trachten te zien. Zulk eene poging zal dan steeds, door het afnemen der kortzichtigheid, rijklijk genoeg beloond worden.

De teekenen, waar uit men erkent, dat een bijziende wezenlijk eene hol geslepen bril noodig hebbe, zijn de volgende:

1. Wanneer de geheele oogappel, maar vooral het doorschijnend hoornvlies, hoog gewelfd is, iets, dat men zeer ligt kan bespeuren, wanneer men het open oog van ter zijde aanziet.
2. Als de bijziende slechts zeer klein en gedrongen schrijven kan, maar, wanneer hij groot schrijven zal, de gedaante der letters mist en geene vaste hand meer heeft.

2. Wanneer hij in den schemeravond het kleinst schrift zeer duidelijk lezen kan, als het verziende en gezonde oog de grootere letters nauwlijks meer kan onderscheiden.
4. Zoo hij iemand, die een paar schreden van hem verwijderd is, niet meer kent.
5. Indien hij, om een voorwerp, dat slechts weinige schreden van hem verwijderd is, bij voorbeeld eenen stoel of eene tafel, te ontwijken, de oogleden half sluiten moet.

Evenwel is het noodzaaklijk, dat men nauwkeurig onderzoekte, of de bril, die men kiest, ook volkomen voor zijn oog berekend zij; en dit onderzoek moet geheel en al geschieden naar de regelen, in de eerste afdeeling van dit geschrift opgegeven. Dit alleen moet men in acht nemen, dat de hol geslepen bril nooit veel mag verkleinen, maar de voorwerpen alleenlijk zuiver en duidelijk vertoonen moet. — Brillen, die zeer verkleinen, vermeederen niet alleen de kortzigtigheid, maar spannen ook het gezigt ongemerkt in, en verzwakken het in eenen hoogen graad.

Het eenigste middel tegen het toenemen der kortzigtigheid in den ouderdom is dit, dat men de oogen vlijtig bezig houde met het beschouwen van kleine afwisselende voorwerpen, en alle wandelingen zorgvuldig vermijde, waar op men, om zoo te spreken genoodzaakt is, om in de
verte

verte te zien; edoch ook deze voorzigtigheid is fomwijlen niet genoegzaam, om den verzigtigen het gebruik eener bril geheel en al te besparen. Ook daar van heb ik in de eerste afdeeling reeds gesproken.

ZESDE HOOFDSTUK.

Behandeling der Oogen na zware ziekten.

Het is eene algemeene ondervinding, dat de oogen, na zware ziekten, vooral na besmetlijke, bij welken vele sappen verloren zijn gegaan, als mede na zenuwen - ziekte, zoo zwak worden, dat deze zwakte fomwijlen aan blindheid grenst, of ten minsten bij den lijder bijna altijd de gegrondde vrees voor eene volflagen blindheid verwekt. Gemeenlijk zoekt men dan, in zulke gevallen, hulp, en men maakt van eene menigte zoogenoemde versterkende geneesmiddelen gebruik, waar door het kwaad bijna altijd slechts vergroot in plaats van verminderd wordt.

Naar mijne waarnemingen, wordt deze aanmerkelijke zwakte der oogen vooral hier door weggenomen, en alle daar uit ontstaande kwade gevolgen zeker voorgekomen, wanneer men (wat
ech-

echter de minste menschen doen willen) zijne oogen, eenen geruimen tijd lang, geheel verschoont, tot dat naamlijk het ligchaam weêr kragten genoeg gekregen heeft, om eene inspanning in het algemeen of over het geheel, en ten aanzien van enkele zintuigen, te kunnen doorstaan. — Uit dien hoofde is goed voedsel, dat echter het ligchaam niet oogenbliklijk prikkelt, maar hetzelfde duurzame kragten geeft, alles, wat men zulken genezenden aanbêvelen kan.

Een der nadeeligste misbruiken, die men, na het doorstaan van zware ziekten, ooit van het gezigt maken kan, en waar uit ik meermalen eenen volflagen graauwen staar zag ontstaan, bestaat hier in, dat vele menschen den tijd hunner genezing niet beter meenen te kunnen besteden, dan door den ganschen dag met lezen door te brengen. Zij willen hunnen geest hier door eene uitspanning verschaffen, en zich de lange dagen hunner wedergenezing verkorten; maar zij bedenken hier bij niet, dat zij hun hoofd, en nog meer hunnen oogen, daar door veel nadeel berokkenen.

Zullen de oogen, na eene zware ziekte, spoedig herstellen, dan moet men ze vooral door eene vlugtige en niet vermoeijende beschouwing van zeer belangrijke, maar afwisselende voorwerpen, bezig houden. De heilzame uitwerking daar van zag ik zeer zichtbaar bij zekeren man van

ver-

verdienste, dien ik, voor een paar jaar, onder handen kreeg.

Deze man werd, aan het einde eener zeer hevige en langdurige zenuwkoorts, door zulk eene verzwakking van het gezigt overvallen, dat hij, eenen tijd lang in de bangste vrees leefde, van zijn gezigt geheel te zullen verliezen; deze angst werd, door het schouderophalen der artsen, en door de daaglijkfche vermindering van het gezigt, nog zeer vergroot, zoo dat ik den lijder in de treurigste, bejammerenswaardigste gemoedsgefteldheid aantrof, toen ik bij hem geroepen werd. — Men ried hem een duister vertrek, den damp van keulsch water en een oogwatertje aan, dat uit even veel bronwater en wijngeest bestond; maar hij bevond zich, op het gebruik daar van, zeer kwalijk. — Ik beval ligt te verteren voedsel aan in matige verdeelde maaltijden, een glaasje goeden wijn, ligchaamsbeweging in eene zuivere vrije lucht, oefening van het gezigt in een evenredig verdeeld helder licht, en eindelijk in eene herhaalde vlugtige befchouwing zijner verzameling van prenten en mineralen; welken raad de lijder ook geern volgde, daar dezelve met zijne neiging, waar voor men hem nogthands ernstig waarfchuwde, zeer instemde. Nu hield zich de goede man met zijne vrienden daaglijks bezig over deze en gene ftukken zijner uitmuntende verzameling, en vergat dus wel dra zijne zorg; want
de

de zwakte zijns gezichts, van welke men hem reeds eenen zwarten staar voorspeld had; verdween in minder dan drie weken zoo geheel, dat hij zijne oogen zoo goed, als voor zijne ziekte, gebruiken, en aanhoudend inspannen kon.

De ziekten, na wier afloop de oogen vooral plegen zwak te worden, en dan, eenen geruimen tijd rust behoeven, zijn, behalve de gemelde ontstekingen en zenuwen-ziekten, alle active en pasive bloedvloeiingen, de purpurkoorts en de kinderpokken. Vooral slepen de mazelen, en wel bijzonder bij reeds volwasfen menschen, somtijds eene langdurige verzwakking in het gezicht na zich, die zoo groot is, dat men zelfs het geringste werk niet doen kan, zonder dat de oogen rood, vloeiend en pijnlijk worden.

Ook na hevige slagen op het hoofd, en na eenen ongelukkigen val, die de hersenen sterk deed schudden, heb ik dikwijls zeer schadelijke gevolgen voor het gezicht bespeurd, wanneer men den oogen, gedurende den tijd der genezing, veel vergde.

Ik kon hier zekerlijk nog menig eenen regel voor zwakke oogen aanvoeren, nog vele zeer gewigtige en menigwerf voorkomende oorzaken van verzwakking des gezichts zou ik kunnen opnoemen; dan dewijl andere geneesheeren hier over reeds genoeg geschreven hebben, en deze waarschuwingen enkel zoodanige menschen betref-

treffen, die (mag ik zeggen) steeds doof zijn voor allen goeden raad, komt het mij beter voor, van dit alles geheel en al te zwijgen, op dat dit geschrift voor niemand aanstootlijk worde.

DERDE AFDEELING.

HOE MEN DE OOGEN BEHANDELEN MOET,
BIJ PLOTSLINGE TOEVALLLEN, DIE
GEENE EIGENLIJKE MEDICINA-
LE OF CHIRURGICALE KUN-
DIGHEDEN VEREIS-
SCHEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

*Over het wegnemen van vreemde ligcha-
men, die tusfchen den oogappel en de
oogleden invallen.*

Hoe ligt gebeurt het niet, dat een sterke wind een vreemd ligchaam in het oog waait? Hoe menigmaal vindt het niet bij zekere handwerkers plaats, dat hen stukjes ijzer, tin, hout, zilver
of

of goud in het oog vallen; en hoe onverftandig gedragen zich de meesten menfchen in zulke gevallen!

Het eerfte; wat een ieder; bijkans zonder het zelf te weten doet, is dit, dat hij de oogleden met de hand wrijft; eene handelwijs; die maar zeer zelden zonder kwade gevolgen blijft, en zelfs eene ontfteking van het oog, ja eene geheele verwoefting van het zelve na zich sleept, terwijl naamlijk, door dit onvoorzigtig wrijven, zulke ligchamen, die hoekig en fpits zijn, gelijk, bij voorbeeld, splinters van ijzer, in de bovenhuid, en dikwerf dieper, gedrukt worden, zoo zelfs, dat slechts een zeer geoefend oogmeester ze, zonder het oog te benadeelen, er weêr uithalen kan. Ik ben er van overtuigd, dat dit een zeer ongewoon geval zijn zou, indien men het oog, bij zulk eene gelegenheid, doelmatig wist te behandelen. Eene geheele verwoefting van het oog, die men toch waarlijk niet zelden uit vreemde ligchamen, die onder de oogleden gevallen zijn, ziet ontftaan, zou dan tot de zeldzame verfchijfels behooren.

Zoo haast eenig vreemd ligchaam, het zij van hoedanigen aard het wil, als het maar geen zoodanig is; dat, uit hoofde zijner bijzondere onvernietigbare fcherpte, het oog nadeel doen kan, gelijk bij voorbeeld, ongebluschte kalk, in het oog valt, trekke men het bovenfte ooglid, terwijl

wijl men hetzelfde bij de haitjes aanvat, zoo veel mogelijk, van den oogappel af en buige het hoofd tevens voor over. Het best is het, wanneer men dit zelf doet; want de eigen bevinding leidt ons het veiligst, om niet te sterk te trekken. Deze raad echter geldt dan alleen, wanneer het vreemde ligchaam zich onder het bovenste ooglid bevindt. Door deze handgreep bewerkt men, vooral zoo men die meermalen herhaalt, terwijl men het oog telkens eenige minuten laat rusten, eenen grooten toevloed van tranen, die het vreemde ligchaam bijna altijd zeer spoedig geheel wegspoelen, of ten minste naar den grooten hoek van het oog brengen, alwaar het ligt, met het zamengerold tipje van eenen zakdoek, kan worden weggenomen.

Is deze handgreep niet genoegzaam, dan strijkt men met den vinger zeer zachtjes en herhaald van den uitwendigen ooghoek naar den inwendigen toe langs het ooglid, waar door het vreemde ligchaam gewoonlijk naar het rood rondachtig ligchaam rolt, dat in het midden van den grooten ooghoek ligt en wij de tranen karunkel noemen; ook dan kan het gemakkelijk, met den zakdoek of een fijn penseel, geheel en al uit het oog gehaald worden.

Wanneer eindelijk ook dit niet helpt, vat men, gelijk ik straks verklaard heb, het bovenste ooglid, bij de haren, en trekt het, zoo veel moog-

lijk, van den oogappel af, draait dan het oog naar beneden, en strijkt met een klein penseeltje, dat met room van melk en slijm van arabische gom bestreeken is, van den buitensten naar den binnensten ooghoek tusschen de oogleden en het oog door, wanneer het vreemde ligchaam gewoonlijk aan het penseel blijft hangen.

Het is zekerlijk het best, wanneer iemand anders, dan de lijder zelf, deze handgreep verrigt; want zulk een ontdekt zeer ligt de plaats, waar het vreemde ligchaam zich eigenlijk onthoudt, bijaldien hij den lijder, tegen het licht, op eenen stoel zet, en hem het hoofd wat achter over, het oog eenigzins zijdwaarts laat houden, terwijl hij tevens het ooglid opbeurt. Ziet hij nu het vreemde ligchaam, dan strijkt hij slechts met de punt van het penseeltje op die plaats, en veegt hetzelfde uit het oog, waar bij het oog natuurlijk nog minder geprikkeld wordt, dan wanneer de lijder zelf deze handgreep verrigt. Inmiddels kan ieder mensch deze kleine kunstbewerking doen, zoo hij niet de grootste lompert of domoor is.

Zoo haast men bespeurt, dat het vreemde ligchaam, gelijk vooral bij glas, ijzer of andere harde splinters gebeurt, in het hoornvlies, dat is, in die doorschijnende gewelfde huid, welke den gekleurden appel, even als het glas van een horologie, bedekt, vast zit en zich niet met het penseel laat wegvegen, is het volstrekt noodzaak-

zaaklijk, dat men terstond bij eenen kundigen arts hulp zoeker; anders is, in de meeste gevallen, het oog weg of ten minste van zijn gezigt beroofd.

Valt er ongebluschte kalk, vitriool, zeer drooge tabak of peper in de oogen, dan moet men hetzelfde terstond, met een eenigzins grooter penseel, dat men met boter bestrijkt, uit het oog vegen, en voords, zoo spoedig mogelijk, eenen arts opzoeken, die de verdere behandeling volvoert. Wacht men, met het uitwischen zoo lang, tot men den geneesheer gevonden heeft, wat dikwerf in het eerste kwartieruurs niet geschieden kan, dan blijven ligt al die plaatsen van het doorschijnend hoornvlies, die langer door zulke scherpe lichamen geprikkeld worden, gerimpeld en ondoorzigtig.

Het is mede een gewigtige regel van voorzigtigheid, dat men de bovengemelde zeer scherpe en bijtende lichamen nooit, door waschen, zoeker uit het oog te brengen; want daar door wordt derzelve werking slechts nog meer verspreid, — en het gevaar voor het oog nog meer vergroot. Alleen omwikkende, slijmachtige of zeer vette middelen, gelijk bij voorbeeld de boter, kunnen de bijtende, verwoestende kragt dezer lichamen ogenbliklijk tegen gaan.

Niet zeldzaam gebeurt het in de eerste ogenblikken, na dat er een vreemd ligchaam in het

Oog gevallen is, dat er eene kramptrekking ontstaat, dat is, een volstrekt onvermogen, om, met het grootste geweld zelfs, de gesloten oogleden te openen. Zoo dra dit gebeurt, moet men eenen arts roepen, zoo de gevolgen niet bedenkelijk worden zullen; bij, die geen arts is, kan zich zelve hier niet meer helpen.

Men kan zich echter niets onzinnigers denken, dan de ingewortelde gewoonte, dat men, als er een vreemd ligchaam in het oog gevallen is, er nog een ander bij doet, dat gewoonlijk in een kreeftsoog of goede paerel bestaat. Zeer dikwerf komen mij lijdens voor, die, twee ja drie dagen lang, vreemde lichamen onder het ooglid hebben, wat dan ontwijfelbaar eene hevige ontsteking veroorzaken moet; want wij zien immers, dat, wanneer het ligchaam, dat in het oog valt, ook nog zoo klein is of nog zoo korten tijd in hetzelfde blijft, het oog nogthands eenige dagen of uren roodachtig, waterachtig en gevoelig voor de lucht maakt. Dit alles evenwel zal wel haast verdwijnen, wanneer men het oog, na dat het vreemde ligchaam uit hetzelfde verwijderd is, menigmaal met koud water wast of besproeit.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Behandeling der Oogen, wanneer deze of gene Insecten dezelve gestoken hebben.

Wespen, bijën, maar vooral muggen steken de oogleden somwijlen zoo hevig, dat er een rood, zeer sterk brandend gezwel uit ontstaat, dat ons verhindert, om het oog te openen. Het eerste, wat men, in zulke gevallen doen moet, is toe te zien, of de angel van het insect ook achter gebleven is, en dan denzelven, met een fijn tangetje, waar mede men anders de hairen uittrekt en dien men overal bekomen kan, uit de huid te trekken. Al het wrijven en krabben van het gezwel is ten uiterste nadeelig, en men kan daar door zeer ligt eene hevige ontsteking en ettering van het oog veroorzaken. Omflagen van koud water, waar onder men wat zout, gewone azijn of goudgelid mengt, en dat men met vloeipapier oplegt, vernietigen het gezwel met alle deszelfs gevolgen wel spoedig. Ook van het inpakken der spaansche vliegen heb ik reeds meermalen een hevig, ontsteekbaar en zeer pijnlijk zwellen der oogleden zien ontstaan, dat altijd, binnen een paar dagen, werd weggenomen, wanneer ik er herhaalde reizen vloeipapier met een mengsel van vier oncen zuiver water en een dragma geest van kampfer liet opleggen.

DERDE HOOFDSTUK.

*Behandeling der Oogen , wanneer zij , na
kwetsingen in den omtrek derzelve , met
bloed ondergelopen zijn.*

Na eenen slag of stoot ziet het oog er menigmaal zoo vreeslijk rood uit, dat een onkundige gemeenlijk gelooft, het oog zij voor altijd verloren; want zelfs het witte gedeelte des oogapfels wordt donkerrood of zelfs wel zwart, en hangt somwijlen, even als een met bloed gevulden zak, tusfchen de oogleden uit. Dit gebeurt menigmaal niet slechts aanstonds, wanneer men eenen slag of stoot op het oog gekregen heeft, maar men ziet het ook niet zelden, lang na de kneuzing, wanneer dezelve boven het oog aan het hoofd geschied is, terwijl het uitgelopen bloed, allengs in het oog afdaalt.

Zulke kneuzingen vereifchen, wel is waar, menigwerf de hulp van den arts, dan, wanneer de lijder geen gebrek noch verandering in het gezicht bespeurt van het lijdende oog, wanneer er geen pijn bij komt, maar enkel een spannend gevoel, heeft men geen hulp van eenen geneesheer noodig; want die gansche afzigtige vertooning wordt, door het vlijtig opleggen van laauwe compresen, weggenomen, die echter met de

volgende middelen moeten bevochtigd zijn: men neemt twee dragma's rozemarijn bladeren, giet er vier oncen rooden wijn en even zoo veel water kookend op, laat dit alles een kwartieruurs staan en giet het dan door eenen doek. Van dit zeer kragtig middel druppelt men zeer dikwerf iets laaaw in het oog. Bespeurt men, dat de donkerroode kleur van het oog hoe langs zoo meer opheldert, en het afgietsel eindelijk maar weinig werking meer doet, dan mengt men bij hetzelfde flecht eenige druppels geest van ammoniak-zout, en men vaart met dit mengfel, verder zoo lang voort, tot het ondergelopen bloed geheel en al verdwenen is.

Somwijlen vertoont zich, na eenen hevigen hoest, braken, of na eenen kleinen stoot, bij voorbeeld met de punt van eenen hoed, een zeer helder rood vlekje in het wit van het oog, dat dikwerf geen het minste gevoel veroorzaakt, en men niet eens ontdekt, wanneer men niet in den spiegel ziet of door iemand anders er opmerkzaam op gemaakt wordt. Ook dit roode vlekje is, bij zulke omstandigheden, geen ontsteking, maar enkel eene geringe uitstorting van bloed onder het vlies, dat den oogappel met de oogleden verbindt, en vereischt dezelfde straks gemelde behandeling.

VIERDE HOOFDSTUK.

Behandeling der Oogen, na eene plotslinge verkoeling van het van zweet druipend aangezigt.

Menigmaal komt mij het geval voor, dat ik bij lijders aan de oogen geroepen word, die hun van zweetdruipend aangezigt plotsling verkoelden, terwijl zij zich of aan eene koele lucht bloot stelden, of zich met koud water wieschen. In zulke gevallen ontstaat er dan *somtijds* plotsling een roodachtig, maar bijkans doorschijnend zwellen van de randen der oogleden, dat zich niet zelden over beide de oogleden, inzonderheid over het bovenste ooglid verspreidt; de lijder gevoelt dan verder geen ongemak, dan dat hij het oog niet behoorlijk open doen kan.

Dit toeval heb ik meermalen gezien, dat mannen en vrouwen, in den schouwburg, zoo plotsling overviel, dat zij denzelfden, uit angst, terstond verlieten.

Dit toeval is, wel is waar, voor en aan zich zelve, van geene betekenis, wanneer het terstond goed behandeld wordt; en die geheele behandeling bestaat daar in, dat men ogenbliklijk drooge kussentjes, met vlierbloemen en boonemeel gevuld, warm op de oogen legt, die men telkens, eer zij er opgelegd worden, wat met
kamp-

kampfer bestrijkt. Binnen vier en twintig uuren is het gansche ongemak gewoonlijk weggenomen. Wie echter, in zoodanig geval, zijne oogen wascht, of zelfs wel met prikkelende natte omflagen behandelt, kan zich daar door ligtlijk de hardnekkigste en gevaarlijkste ongesteldheid der oogen op den hals halen.

Nogthands kan het ook gebeuren, dat zulk eene plotslinge verkoeling van het gezicht eene nadeelige uitwerking op het oog zelf, ja zelfs op het gezicht doet. Zoo dra zich zulke verschijnselen voordoen, moet de lijder op het spoedigst hulp bij den oog-arts zoeken; want, wilde hij hier de bovengemelde handelwijs in acht nemen, hij zou zich ligtlijk van zijn gezicht berooven kunnen, naardien men dan geheel andere middelen gebruiken moet, om de uitwerkselen van de gestoorde uitwaseming bij tijds te voorkomen.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Behandeling der Oogen gedurende de Kinderpokken.

Dit korte opstel had ik in den beginne voor zeker Journaal bestemd; maar de dringende aanzoeken mijner vrienden zoo wel, als de treurig-

ste voorbeelden van de vreeslijke verwoëstingen, die de natuurlijke pokken onlangs weêr, ten aanzien der oogen, hebben aangerigt, haalden mij over, om het hier in te voegen.

Het is ongelooflijk, hoe ondoelmatig en zinloos de oogen der arme kinderen, gedurende de pokken, (van artsen zelfs) behandeld worden; en niets kan ons daarom meer welkom zijn, dan eene wijze van behandeling derzelven, die volkomen zeker en op eene ondervinding van vele jaren gegrond is, eene wijze van behandeling, waar door wij alleen, met zekerheid, die ijslijke verwoestingen kunnen voorkomen, welken zoo menigmaal een onvermijdblijk gevolg van de pokken zijn, en die jaarlijks zoo vele kinderen van hun gezigt berooven.

Zeer in het oog loopend is de algemeene, met daadzaken bewezen, opmerking, die tot geene geringe aanbeveling voor de inënting der kinderpokken dient, dat er zich, na de ingeënte kinderpokken *maar zeer zeldzaam* een dier oogziekten vertoont, welken wij evenwel, na de natuurlijke pokken *zoo menigvuldig* zien ontstaan; en dat zelfs dan, wanneer er, bij hen, die de pokken ingeënt zijn, ontstekingen der oogen ontstaan, dezelve nogthands op verre na zoo verwoestend en boosaardig niet zijn, als die bij hen, welken men niet ingeënt heeft.

Het zijn nu bijkans zestien jaren, dat mij in
deze

deze stad (Weenen) de genezing der oogziekten toevertrouwd is. Jaarlijks komen mij, door een gerekend, ten minste zestig of zeventig (*) kinderen voor, die onder, of straks na de pokken, door de hevigste ontstekingen der oogen overvallen worden. Velen hunner kunnen deels uit hoofde van de hevigheid der kwaal, deels uit gebrek aan zorgvuldige oppassing, niet gered worden, zoo dat men elk jaar, door een gerekend, agt of tien veronderstellen mag, die hun gezigt, ja hunne oogen zelfs, geheel en al verliezen; — en nogthands kwam mij, sedert zoo vele jaren, slechts eene enkele reis, in mijne praktijk het geval voor, dat er, na ingeënte pokken, eene oogontsteking van eenig belang ontstond, die echter ligt en spoedig genezen werd. — Deze opmerking hebben mij ook andere groote ervaren oogartsen bevestigd, welken ik daar over raadpleegde.

Het tijdstip, waar in de pokken hare nadeelige uitwerking op de oogen aan den dag leggen, is zeer verschillend; somtijds geschiedt zulks reeds terwijl zij uitkomen, of gedurende de ettering, maar,

(*) Men neme in aanmerking, dat ik hier die kinderen in het geheel niet mede in rekening breng, voor welken men jaarlijks in menigte hulpe bij mij zoekt wegens reeds verjaarde oogziekten, door de kinderpokken veroorzaakt.

maar, in de meeste gevallen, eerst dan, wanneer zij opdroogen, of zelfs langen tijd na dat zij alreede afgeloopen zijn. Dus zag ik niet zelden van zelf ware pokken op het hoornvlies, en tevens op andere deelen van het ligchaam, in de derde ja zesde week na de pokken, ontstaan; een toestand, dien ik het napokken noem, en die menigmaal veel gevaarlijker is, dan de pokken zelve. Dikwijls kwamen deze latere pokken eerst ten voorschijn door het laauw baden van het ligchaam, dat ik, uit hoofde eener pokächtinge ontsteking der oogen, die zich reeds ten tijde van de pokken geopenbaard had, voorschrijven moest. Een aantal waarnemingen hebben mij er van overtuigd, dat het deels van de bijzondere gesteldheid des lijders, die de pokken heeft, deels van de zorgvuldige of flordige, verstandige of ongerijmde zorg voor de oogen, gedurende het beloop der pokken, deels van de behandeling des geneesheers, en eindelijk deels van de huishoudlijke betrekkingen en omstandigheden des lijders afhange, of de oogen vroeger, later of in het geheel niet door het pokgift aangetast worden.

Een der schadelijkste vooroordeelen, dat, voor en aan zich zelve alleen, de eenigste oorzaak van de meeste ongesteldheden der oogen is, die onder of na de pokken ontstaan, blijft de zoo oude waan, die artsen zelfs hier en daar nog
on-

ondersteunen, dat hij, die de pokken heeft, eenige dagen lang, blind zijn moet, dat is, de oogleden moet gesloten hebben, en dat elke proef, om de oogleden te openen, niet anders dan nadeelig voor het oog zijn kan. Hoe dikwerf zien wij helaas! niet, wanneer, na verloop van eenige dagen, de oogleden zich van zelf weêr openen, dat een of beide oogen zonder redding verloren zijn; en dit zou waarschijnlijk niet geschied zijn, zoo men die ongesteldheid der oogen, terstond bij derzelve ontstaan, ontdekt en op eene behoorlijke wijze behandeld had.

Wie de navolgende regelen van voorzigtigheid bij kinderen, die de pokken hebben, nauwkeurig in acht nemen wil, dien sta ik er borg voor, dat er nooit, of immers zeer zelden, gedurende of na de pokken, kwade toevallen aan de oogen zullen ontstaan, en dat, zoo de pokken ook inderdaad zeer boosaardig waren, en deze of gene ongesteldheid der oogen veroorzaakt mogten hebben, dezelve toch nooit zoo vreeslijk woeden, en alle hulp van den geneesheer tegenstreven zal, als thands helaas! dikwerf het geval is.

1. Zoo haast de pokken uitkomen, wasche men de oogen menigmaal op eenen dag, er moge nu eene opzwellling der oogleden plaats grijpen of niet, met een mengsel van vier oncen rozenwater, een dragma slijm van arabische gom en dertig

tig druppels laudanum van SYDEN-
H A M.

2. Ontstaat er daadlijk eene zwelling der oogleden, zweten de randen der oogleden een klevend slijm, dat dezelvev toelijmt, dan poge men dit slijm gestadig met het gemelde oogwater, dat men, in dit geval echter laauw gebruiken moet, los te maken, en de oogleden behoedzaam te openen. Maar zulks moet altijd bij een zeer gematigd licht geschieden, naardien eene te sterke prikkeling van het licht reeds voor en aan zich zelve, in dit geval, in staat zijn zou, om eene ontsteking der oogen te veroorzaken. Dus zou men ook de ergste gevolgen doen ten voorschijn komen, wanneer men de oogleden met groot geweld van elkander wilde trekken; het is genoeg, wanneer zij slechts zoo ver van elkander verwijderd worden, dat men iets van het oogwater in het oog druppelen, het slijm, dat zich onder de oogleden verzameld heeft, afspoelen, en zien kan, of het oog niet rood, het hoornvlies niet duister is. Bevindt men het een of het ander, dan is er de spoedigste hulp van den arts noodig. Dit onderzoek van het oog moet ten minste driemaal op eenen dag geschieden. 3. Is

3. Is het slijm, dat zich meestal tusfchen de oogleden en het oog zet, menigvuldig of taai, zoo dat het, door het indruppelen niet weggespoeld kan worden, zoo spuute men het gemelde oogwater in den buitenften hoek van het oog, door middel van een zeer fijn spuitje, langzaam tusfchen de oogleden; en dan dringt het slijm ligt en allengs uit den binnenften hoek van het oog, alwaar men het voords gemaklijk, met eenen zuivoren doek, wegwifchen kan.

4. Befpeurt men, dat de pokken maar zeer langzaam uitkomen, en er reeds in dit tijdperk, eene zwelling der oogleden en gevoeligheid der oogen voor het licht ontftaat; zoo zette men den lijder tweemaal des daags, ten minfte een uur lang, in een warm bad, wanneer men bemerken zal, dat het uitkomen der pokken bevorderd zal worden, en dat zij niet aan het hoofd en omtrent de oogen, maar aan de uiterfte deelen des ligchaams verfchijnen zullen. — Juist om deze rede kan ik ook het gebruik van warme baden, in het algemeen, als een zeer nuttig behoedmiddel tegen de ongesteldheden der oogen met regt aanbevelen.

5. Men

5. Men zoeke, zoo veel het slechts mogelijk is, zulke poklijders, die het reeds op de oogen hebben, het genot van vrije, maar zuivere, en, zoo mogelijk, warme lucht te verschaffen; want ik heb niet zelden gezien, dat de zwelling der oogleden, binnen eenige uren, verdween, als men kinderen, die de pokken hebben, en voorheen opgesloten waren, in de vrije lucht bragt. Nogthands heeft men hier de voorzigtigheid noodig, om het oog, dat buiten dien zeer gevoelig voor het licht is, met eenen scherm van groen taf te bedekken, op dat de nadeelige werkingen van de te hevige prikkeling des lichts mogen verhinderd worden.

Bij den Uitgever dezes is gedrukt en
te bekomen:

- I. M. A. WEICKARD, de Wijsgeerige Arts,
4 deelen compleet. f 7 : 4 : 0.
- II. C. W. HUFELAND, goede raad aan moe-
ders, over de gewigtigste onderwerpen van
de natuurlijke opvoeding der kinderen,
in de eerste jaaren. Met eene Voorrede
en Aanmerkingen van den Geneesheer
G. BAKKER. f 0 : 15 : 0.
- III. G. F. HOFFMAN, Beantwoording der
vraag: hoe kunnen vrouwen, zonder
benadeling haarer gezondheid en schoon-
heid, blijde moeders van gezonde kinde-
ren worden? Met Aanmerkingen van den
Geneesheer DAVID HEILBRON, Cz. f 1 : 5 : 0.
- IV. R. DIBBETZ en C. G. ONTYD, Proe-
ven en Waarnemingen over de Inënting der
Koepokken, (*Cowpox*) (*Vaccine*) tot he-
den in onderscheidene landen van Europa
in het werk gesteld. f 0 11 : : 0.

De Uitgever van dit Werkje plaatst hier de beoordeeling welke door de Schrijvers van het LEIPZIGER JAHRBUCH DER NEUESTEN LITERATUR, in hun blad van den 16. Juny dezès jaars, over hetzelfde gegeven is, met oogmerk om het Publiek met dit boekje, en te gelijk met deszelfs innerlijke waarde, spoediger dan gewoonlijk, bekend te maken. Zij luidt dus :

Hoe groot de verwagtingen ook zijn, met welken men dit werk van eenen onzer voornaamste Oogmeesters in de hand neemt, zal men egter vinden, dat het dezelve eerder nog overtreft, dan dat het er niet aan zou beantwoorden, en dit moet ons des te aangenaamer zijn, wijl onder de groote menigte van leefregelkundige geschriften, welken zedert verscheiden jaaren in het licht komen, te weinigen gevonden worden van eene bijzondere innerlijke waarde. De Schrijver geeft, in eenen eenvoudigen, waardigen en beknopten stijl, uit den schat zijner ondervindingen de voornaamste omstandigheden op, welken op de gezondheid der oogen betrekking hebben; hij geeft duidelijke, vastgestelde grondregels aan de hand, welken voor de onscheidbaare omstandigheden van een' ieder berekend zijn, en welker grond zelfs voor onervarenen in de geneeskunde volle overtuigingskracht moet hebben, wijl dezelve uit bekende daadzaaken eenvoudig verklaard, maar geenzins op eenige onderstelling of bespiegelende spitsvindigheid gegrond is; vooroordeelen en misbruiken zijn gewraakt, en derzelve nadeel, egter zonder overdrevenheid, geschetst; de voorstellen, welken gedaan worden, zijn zonder uitzondering aan het oogmerk beantwoordende en gemakkelijk uittevoeren; verscheiden regelen zijn door voeglijk verhaalde geschiednissen van ziekten nog tastbaarer en nadruklijker gemaakt, en op eenige plaatsen geeft de Schrijver voorschriften van een leefregelkundig gedrag bij oogziekten, voor welken zelfs beoefenaars der geneeskunde hem dankbaar moeten zijn. Met één woord, wij kunnen deze verhandeling als eene der beste bijdragen tot de leefregelkunst aanbevelen.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Main body of faint, illegible text, appearing to be several paragraphs of a letter or document.

